

ГАРЧИГ

1	ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	3
1.1	Төслийн ерөнхий мэдээлэл	3
1.2	Төслийн байршил	6
1.3	Тухайн жилийн уулын ажлын төлөвлөлт	8
2	ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	13
2.1	Байгаль орчны төлөв байдал.....	13
3	ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	26
3.1	Төслийн гадаад болон дотоод овоолго барьж байгуулах үеийн гол нөлөөлөл	27
3.2	Гадаад болон дотоод овоолго байгуулснаас хойшхи үйлчилгээнээс байгаль орчинд үзүүлэх гол нөлөөлөл	27
3.3	Төслөөс агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	28
3.4	Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл.....	29
3.5	Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөөлөл.....	29
3.6	Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөөлөл.....	30
3.7	Амьтны аймагт үзүүлэх нөлөөлөл	30
3.8	Гадаргын болон газрын доорх усанд үзүүлэх нөлөөлөл.....	30
3.9	Нийгэм эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл	31
3.10	Хуримтлагдах нөлөөлөл	31
4	БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ	32
5	СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	32
6	НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	36
7	БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	53
8	НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	53
9	ЕС, ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	54
10	ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	54
11	ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	54
12	ОРЧНЫ ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	60
13	ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ	63
14	ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ	64
15	БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ	65

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт № 1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл.....	3
Хүснэгт № 2. MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайн солбилцол.....	7
Хүснэгт № 3. Уурхайн бүтээгдэхүүн гаргалтын календарчилсан төлөвлөгөө.....	8
Хүснэгт № 4. Овоолгын төлөвлөлт.....	8
Хүснэгт № 5. Уулын ажлын механикжуулалтын бүтэц.....	9
Хүснэгт № 6. Экскаваторын бүтээлийн тооцоо.....	9
Хүснэгт № 7. Хөрсний дээж авсан цэгийн байршил.....	15
Хүснэгт № 8. Баяндун сумын бэлчээрийн ургамалжилтын шалгуур үзүүлэлт	17
Хүснэгт № 9. Баяндун сумын усны газрын тайлбар	18
Хүснэгт № 10. Сав газар дахь худгийн тоо	19
Хүснэгт № 11. Эм Би Эм Эс ХХК-ийн усны шинжилгээ	19
Хүснэгт № 12. “Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн усны шинжилгээний стандарт үд дүнтэй харьцуулсан үзүүлэлт	19

Хүснэгт № 13. Баяндун сумын хүн амын тоо /2018-2022 он/	24
Хүснэгт № 14. Гол нөлөөллийн хамрах хүрээ, эрчим хугацаа	26
Хүснэгт № 15. Гол нөлөөллийн дүн шинжилгээ	26
Хүснэгт № 16. Автомашин асаалттай байх үеийн ялгаруулах хийн хэмжээ	28
Хүснэгт № 17. Автомашин утааны бүрдэл найрлага	29
Хүснэгт № 18. Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл	31
Хүснэгт № 19. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	32
Хүснэгт № 20. Төслийн талбайн мониторингийн хяналт шинжилгээний цэгүүд	39

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг № 1. Төслийн талбайн байрзүйн зураг	6
Зураг № 2. Төслийн талбайн районы д.т.д үнэмлэхүй өндөршлийн зураг	13
Зураг № 3. Төслийн талбайн хөрсний хэв шинж	14
Зураг № 4. Төслийн талбайн ургамалжилт	16
Зураг № 5. Төслийн талбайн ургамалжилтын байдал /7-р сард/	17
Зураг № 6. Ургамлын нормчилсон индекс (NDVI) 2021-2022 оны зураг	18
Зураг № 7. Дорнод аймаг Баяндун сумын усан сангийн хамгаалалтын зураг	18
Зураг № 8. Дорнод аймгийн Баяндун сумын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн зураг	21
Зураг № 9. Хүн амын тоо, насны бүлгээр 2022 он	24
Зураг № 10. Өрхийн тоо, 2022 он	24
Зураг № 11. Малын төрлөөр эзлэх хувь, 2022 оны байдлаар	25
Зураг № 12. Дорнод аймгийн Баяндун сумын албан ёсны сайт болон нүүр номын харагдах байдал /2024 оны 01 сарын 09-ны өдрийн байдлаар/	25
Зураг № 13. Дорнод аймгийн Баяндун сумын засаг захирааны нэгжийн зураг	25
Зураг № 14. Хогийн савны төрөл	36
Зураг № 15. Мониторингийн цэгүүдийн зураг	40

1 ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 ТӨСЛИЙН ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

“Эм Би Эм Эс” ХХК-ын MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй алтны шороон ордын талбай нь Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт орших бөгөөд Улаанбаатар хотоос зүүн хойш 700 км, Дорнод аймгийн төв Чойбалсан хотоос баруун хойш 240 км, Баяндун сумын төвөөс баруун хойш 30 км зайд тус тус байрлана. Талбай нь номенклатурын хувьд М-49-095 хавтгайд байрладаг. Талбайн хэмжээ нь 738.42 га.

Хүснэгт № 1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Нэг. Төслийн шаардлагатай бичиг баримтын бүрдэл		
1.1	Тусгай зөвшөөрөл	“Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт орших MV- 022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлийг АМГТХЭГ-ын даргын 2023 оны 10-р сарын 16-ны өдрийн шийдвэрээр олгосон юм.
1.2	ТЭЗҮ-ийн баталсан тушаал	АМГТГ-ын даргын 2024 оны 03 сарын 14-ны өдрийн тушаал
1.3	Нөөц хүлээж авсан тушаал	Үндэсний геологийн албаны даргын 2023 оны 06 сарын 02-ны өдрийн Н-31 тоот тушаал
1.4	Нөөц хүлээж авсан дүгнэлт	Эрдэс баялагийн мэргэжлийн зөвлөлийн дүгнэлт 2023 оны 03 сарын 02-ны өдрийн ХХ-02-01 тоот дүгнэлт
1.5	Багийн Иргэдийн нийтийн хурлын тэмдэглэл	2024 оны 06 сарын 08-ны өдрийн Түргэн багийн тэмдэглэл
1.6	Багийн Иргэдийн нийтийн хурлын тогтоол	2024 оны 06 сарын 08-ны өдрийн №1 Түргэн багийн тогтоол
1.7	Усны боломжит нөөцийн дүгнэлт	2024 оны 01 сарын 31-ны өдрийн №01/114 тоот усны боломжит нөөцийн дүгнэлт
1.8	Ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт	БОАЖЯ-ны 2023 оны 08 сарын 31-ны өдрийн 2023/СН-45 тоот Ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт
1.9	Археологийн дүгнэлт	Монгол Улсын Их Сургуулийн Шинжлэх ухааны сургуулийн Нийгмийн ухааны салбар антропологи, археологийн тэнхимийн хийсэн 2021 оны дүгнэлт
1.10	Палеонтологийн дүгнэлт	ШУА Палентлогийн хүрээлэнгийн 2021 оны 10 сарын 12-ны өдрийн №Т/91 дүгнэлт
Хоёр. Төслийн талаарх мэдээлэл		
2.1	Төслийн нэр	Алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах
2.2	Төслийн байршил	Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт байрладаг

2.3	Зорилго	<p>“Эм Би Эм Эс” ХХК нь өөрийн талбайд тогтоогдсон алтны нөөцөд тулгуурлан, ордыг Монгол Улсын хууль, холбогдох дүрэм журмын хүрээнд эдийн засгийн хувьд үр ашигтай, байгаль орчинд ээлтэйгээр уурхайн ашиглалтыг явуулж улмаар улс, орон нутгийн эдийн засгийн өсөлтөд бодитой хувь нэмэр оруулах, хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны дүрэм журмыг нэвтрүүлэх, орон нутгийн ард иргэдийг ажлын байраар хангах, уурхайн хаалт, нөхөн сэргээлтийг бүрэн хийх, орон нутагт хүлээлгэн өгөх, талбайд нэмэлт хайгуулын ажлыг гүйцэтгэн, ашигт малтмалын нөөцийг нэмэгдүүлэх зэрэгт энэхүү төслийн зорилго оршино.</p>
2.4	Төслийн ерөнхий төлөвлөгөө, ажиллах хуваарь	<p>Уурхайн ажлын горим Уурхайн ажил улирлын чанартай буюу жил бүрийн 4-р сарын эхнээс 10-р сарыг дуустал ажиллана. Нийтдээ 6 сарын хугацаа буюу 200 хоног ажиллах боломжтой. (ТЭЗҮ 37-р хуудас) Уурхайн ажлын горимыг жилд амрах баяр ёслолын хоног, цаг агаарын хүндрэлийн хоног, мөн тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээний хоногуудыг тус тус оруулсан байна.</p> <p>Уурхайн нээлт Уурхайн нээлтийг Жалга 1-ийн 1-В блокоос эхлэн нээнэ. Нээлтийн ажлаар 4.0 мян.м³ уулын ажил хийх бөгөөд 1-В блок дахь 2.8 мян.м³ хөрсийг хуулж түр гадаад овоолго үүсгэнэ, харин 1-В блокоос олборлох 1.2 мян.м³ элсийг элс угаах талбайд хураана.</p> <p>Уурхайн ашиглалтын төрөл Ил уурхайн хүчин чадлыг харгалзан авто-тээвэртэй гадаад, дотоод овоолготой ашиглалтын системийг сонгон авсан байна.</p> <p>Ажилчдын орон тоо, цалингийн зардал (сан) Алтны шороон орд ашиглах төсөл хэрэгжих хугацаанд зуны улиралд вахтын системээр 6 сар ажиллах ба уурхайд нийтдээ 78 хүн ажиллах юм. Хоногт 12 цагийн 2 ээлж ажиллах учир ажиллагсад ажлын хоног бүрд 2 цагийн илүү цагийн хөлс олгох юм. Ажиллах хугацаанд ажиллагсдын сарын дундаж цалин илүү цаг тооцсоноор 46500 мянган төгрөг болж байгаа. Нэг хүний дундаж цалин 3.3 сая төгрөг.</p>
2.5	Хүчин чадал	<p>Төслийн хүчин чадал, орд ашиглалтын хугацаа</p>

		<p>Талбайн хэмжээнд олборлолтын үеийн элсний хаягдал бохирдол тооцсоноор, угаах элсний хэмжээ нийт 113.0 мян.м³ ба угаах элсэн дэх алтны хэмжээ химийн цэврээр 47.39 кг байна. Олборлолтын 2 дахь жилд нийт 63.01 мян.м³ элс олборлох хүчин чадалтай байна. Ил уурхайн ашиглалтаар нийт 6.45 га талбай эвдэгдэж, нийт хөрс хуулалтын хэмжээ 270.23 мян.м³ байна.</p> <p><i>Уурхайн эвдрэлд өртөх талбайн хэмжээ</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>д/д</th> <th>Үзүүлэлт</th> <th>Хэмжээ</th> <th>2-р жил</th> <th>Нийт</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>Уурхай</td> <td>га</td> <td>6.4</td> <td>6.4</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>Гадаад түр овоолго</td> <td>га</td> <td>0.05</td> <td>0.05</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Элс угаах талбай</td> <td>га</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Шимт хөрс</td> <td>га</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>ШТС</td> <td>га</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>6</td> <td>ЗҮТ</td> <td>га</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>7</td> <td>Нуурууд</td> <td>га</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>8</td> <td>Хотхон</td> <td>га</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>9</td> <td>Зам</td> <td>га</td> <td>0</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Нийт</td> <td>га</td> <td>6.45</td> <td>6.45</td> </tr> </tbody> </table>	д/д	Үзүүлэлт	Хэмжээ	2-р жил	Нийт	1	Уурхай	га	6.4	6.4	2	Гадаад түр овоолго	га	0.05	0.05	3	Элс угаах талбай	га	0	0	4	Шимт хөрс	га	0	0	5	ШТС	га	0	0	6	ЗҮТ	га	0	0	7	Нуурууд	га	0	0	8	Хотхон	га	0	0	9	Зам	га	0	0		Нийт	га	6.45	6.45
д/д	Үзүүлэлт	Хэмжээ	2-р жил	Нийт																																																					
1	Уурхай	га	6.4	6.4																																																					
2	Гадаад түр овоолго	га	0.05	0.05																																																					
3	Элс угаах талбай	га	0	0																																																					
4	Шимт хөрс	га	0	0																																																					
5	ШТС	га	0	0																																																					
6	ЗҮТ	га	0	0																																																					
7	Нуурууд	га	0	0																																																					
8	Хотхон	га	0	0																																																					
9	Зам	га	0	0																																																					
	Нийт	га	6.45	6.45																																																					
2.6	Төслийн хог хаягдал	<p>Хатуу хог хаягдал:</p> <p>Ахуйн хатуу хог хаягдлын тооцоогоор жилд 13.4 тн орчим хаягдал гарах бөгөөд харьяа сум багийн холбогдох /ТҮК/-тэй байгууллагатай гэрээ байгуулсны үндсэн дээр хог хаягдлын нэгдсэн цэгт хүргэх, ачуулах асуудлыг цаг тухайд нь тогтмол шийдвэрлэдэг байна.</p> <p>Хог хаягдлыг дараах байдлаар ангилан ялгана.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Дахин ашиглах боломжтой хог хаягдал: Төрөл бүрийн цаас, картон, цаас, хуванцар сав, сав баглаа боодол, төрөл бүрийн шилэн сав, модон эдлэлийн хаягдал, гялгар уут гэх мэт ✚ Бусад хог хаягдал: Үнс, түргэн муудах хоол хүнсний хаягдал, ариун цэврийн хэрэглэлийн хаягдал, дахин ашиглах хог хаягдлын ангилалд ороогүй бусад хог хаягдлууд ✚ Ахуйн аюултай хог хаягдал: Өөрөө явагч тээврийн хэрэгслээс үүсэх хаягдал /ашигласан тос, масло, үл хөлдөх шингэн/ унтраалга-залгуурын төхөөрөмж, өдрийн гэрэл, электрон барааны хаягдал /компьютер, телевизор% гар утас/ цэвэрлэгээний бодис, зарим тусгай батерей зэргүүд хамаарна. Засгийн газрын 2018 оны 116 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралт Аюултай хог хаягдлын жагсаалт <p>Доорхи зургийн дагуу ялгаж хаях шаардлагатай</p> <p>Шингэн хог хаягдал:</p> <p>Нийт 78 ажилтантай гэж үзвэл хоногт 6.24 м³, жилд амралт баяр ёслолын өдрийн хасаад 200 хоног ажиллах хугацаанд нийт хэрэглэх усны хэмжээ 1248.0 м³/жил болно. Соруулдаг бохирын ёмкоостой болно.</p> <p>Хийн хаягдал:</p> <p>Үйлдвэрийн хийн хаягдал үүсэх эх үүсвэрүүд гэвэл автомашины утаа, тээврийн хэрэгслийн тоосжилт зэрэг байна.</p>																																																							

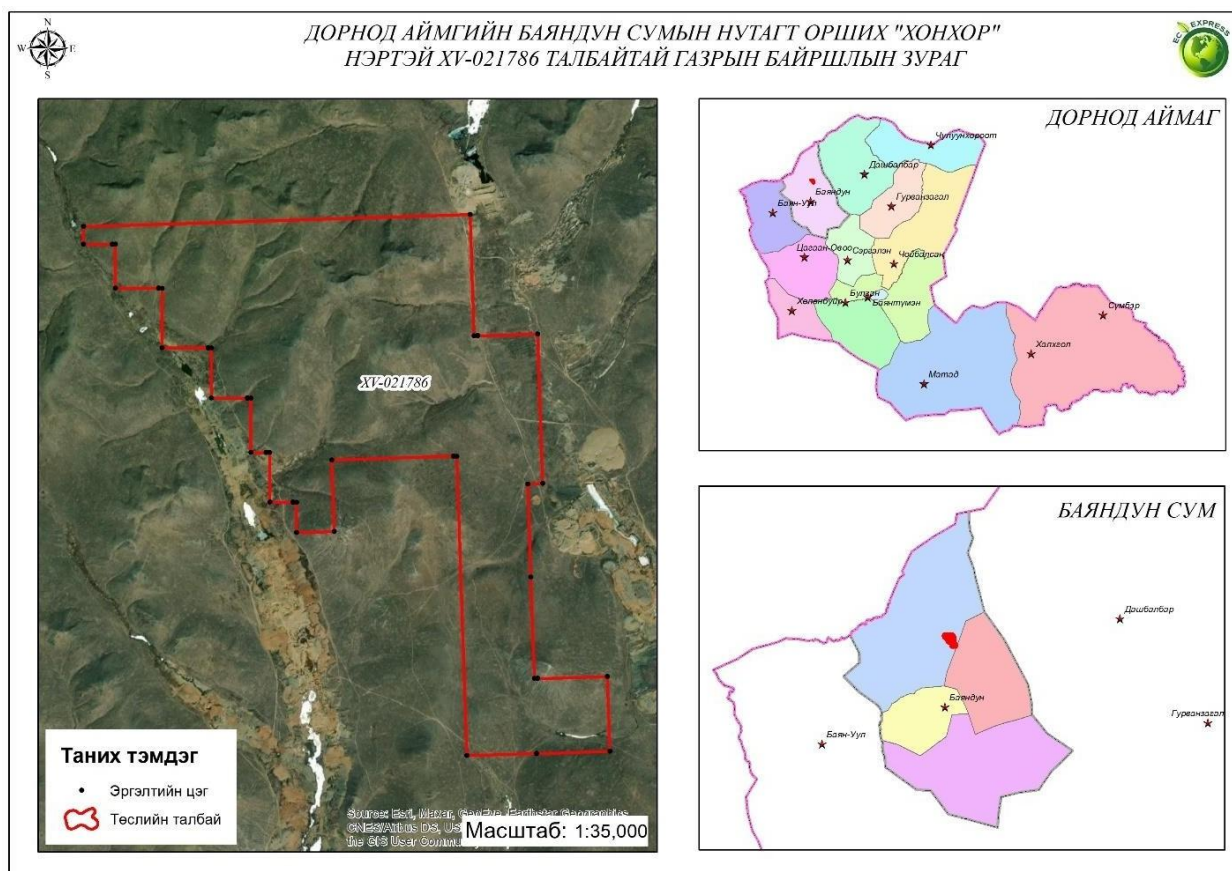
		Уурхай ашиглалтын 1 жилийн хугацаанд нийт 120.81 тонн дизель түлш зарцуулахад хөө – 1.87 тн, CO-0.00001208 тн, нүүрстөрөгч- 3.6243 г, NO ₂ -0.00005927 тн, SO ₂ -0.00000242 тн, бензопирин- 0.000474 тн буюу нийтдээ 1.871 тн хорт хий ялгарахаар байна.
2.7	Ариун цэврийн байгууламж	Ажилчдын гэр кемп дотор төвлөрсөн ариун цэврийн байгууламжтай бөгөөд байгаль орчин, ариун цэврийн цаасыг зөв зохистой ашиглах, хувийн ариун цэвэр сахих соёлын тухай санамжуудыг байрлуулж ба экологийн боловсролын булан бий болгосон.
2.8	Усан хангамж	Тус уурхай нь өөрийн гүний худагтай.
2.9	Цахилгаан хангамж	Дизель генератор: QSY150GF 150 кВт 2ш,
2.10	Дулаан хангамж	Улирлын чанартай ажиллах тул дулаан хангамж шаардлагагүй.

1.2 ТӨСЛИЙН БАЙРШИЛ

Тусгай зөвшөөрлийн талбай нь засаг захиргааны харьяаллаар Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт багтана.

Хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн талбай нь Монгол Улсын зүүн хэсэгт Улаанбаатар хотоос зүүн хойш 700 км, Дорнод аймгийн төв Чойбалсан хотоос баруун хойш 240 км, Баяндун сумын төвөөс баруун хойш 30 км зайд байрлана. Талбай нь номенклатурын хувьд М-49-095 хавтгайд байрладаг.

Газрын байршил орон сууц, олон нийтийн байгууламж бүхий хэсгээс 2 км-ийн зайд байрладаг нь “Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага” MNS 5105 : 2001 стандартын шаардлага хангаж байна.

Зураг № 1. Төслийн талбайн байрзүйн зураг

Хүснэгт № 2. MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий талбайн солбилцол

№	Уртраг			Өргөрөг		
	град	мин	сек	град	мин	сек
1	113°	26'	10.62"	49°	31'	6.55"
2	113°	23'	31.92"	49°	31'	6.55"
3	113°	23'	31.7"	49°	31'	1.91"
4	113°	23'	43.44"	49°	31'	1.67"
5	113°	23'	43.43"	49°	31'	1.6"
6	113°	23'	44.81"	49°	31'	1.57"
7	113°	23'	44.24"	49°	30'	49.9"
8	113°	24'	1.98"	49°	30'	49.54"
9	113°	24'	1.97"	49°	30'	49.47"
10	113°	24'	3.35"	49°	30'	49.45"
11	113°	24'	2.58"	49°	30'	33.56"
12	113°	24'	21.41"	49°	30'	33.17"
13	113°	24'	21.41"	49°	30'	33.11"
14	113°	24'	22.78"	49°	30'	33.08"
15	113°	24'	22.14"	49°	30'	19.75"
16	113°	24'	36.9"	49°	30'	19.45"
17	113°	24'	36.9"	49°	30'	19.39"
18	113°	24'	38.27"	49°	30'	19.36"
19	113°	24'	37.55"	49°	30'	4.88"
20	113°	24'	43.87"	49°	30'	4.74"
21	113°	24'	43.87"	49°	30'	4.68"
22	113°	24'	45.25"	49°	30'	4.65"
23	113°	24'	44.7"	49°	29'	51.4"
24	113°	24'	54.24"	49°	29'	51.21"
25	113°	24'	54.24"	49°	29'	51.14"
26	113°	24'	55.62"	49°	29'	51.11"
27	113°	24'	55.22"	49°	29'	43.05"
28	113°	25'	10.72"	49°	29'	43.05"
29	113°	25'	10.62"	49°	30'	2.11"
30	113°	26'	0.57"	49°	30'	2.11"
31	113°	26'	0.57"	49°	30'	2.01"
32	113°	26'	1.96"	49°	30'	2.01"
33	113°	26'	2.04"	49°	28'	42.05"
34	113°	26'	30.72"	49°	28'	42.05"
35	113°	26'	30.72"	49°	28'	41.95"
36	113°	27'	0.71"	49°	28'	41.95"
37	113°	27'	0.71"	49°	29'	1.96"
38	113°	26'	32.12"	49°	29'	1.96"
39	113°	26'	32.12"	49°	29'	2.05"
40	113°	26'	30.72"	49°	29'	2.05"
41	113°	26'	30.69"	49°	29'	29.12"
42	113°	26'	30.66"	49°	29'	54.05"
43	113°	26'	36.7"	49°	29'	54.05"
44	113°	26'	36.61"	49°	30'	34.01"
45	113°	26'	12.01"	49°	30'	34.01"
46	113°	26'	12.01"	49°	30'	34.11"
47	113°	26'	10.63"	49°	30'	34.11"

1.3 ТУХАЙН ЖИЛИЙН УУЛЫН АЖЛЫН ТӨЛӨВЛӨЛТ

Ашиглалтын дараалал

Жалгуудад тогтоогдсон нөөцөөс нийт 7 жалгыг олборлохоор тооцсон ба жалга бүрд ил уурхай үүснэ. Ил уурхайн ашиглалтын 2-р улиралд Жалга-1, 3, 5, 6, 7 жалгуудыг, 3-р улиралд Жалга-8, 9 ашиглаж нийт 207.22 мян.м³ хөрс хуулалтын ажил хийж, 63.01 мян.м³ элсийг элс баяжуулах цехийн талбайд хүргэнэ.

Уурхайн бүтээгдэхүүн гаргалт

Төлөвлөгөөгөөр нийт 270.23 мян.м³ уулын цул хөдөлгөх ба үүнээс хөрс хуулалтын хэмжээ

207.22 мян.м³, элс олборлолтын хэмжээ 63.01 мян.м³ байна.

Олборлолтын явцад жалга тус бүрд блокийн нээлтийн ажил хийх бөгөөд нээлтийн үед хуулсан хөрсийг гадаад түр овоолгод байршуулж, олборлосон элсийг элс угаах талбайд тээвэрлэн хүргэнэ.

Харин тухайн нээсэн блокийн элсийг бүрэн олборлож, хоосон орон зай үүсэх үед залгаа блокуудын хөрсийг шууд дотоод овоолго байгуулах замаар нөхөн дүүргэлтийг хийж явна.

Хүснэгт № 3. Уурхайн бүтээгдэхүүн гаргалтын календарчилсан төлөвлөгөө

Үзүүлэлт	Нэгж	II, Шулирал
Элс олборлолт	мян.м ³	63.01
Дундаж агуулга	мг/м ³	373
Алтны хэмжээ /х.ц/	кг	23.54
Хөрс хуулалт	мян.м ³	207.23
Хаягдлын сан байгуулах уулын ажлын хэмжээ	мян.м ³	25.0
Ил уурхайн хөрс хуулалтын дундаж коэффициент	м ³ /м ³	3.40
Нийт олборлох элсний хэмжээ	мян.м ³	63.01
Олборлох элсэн дэх алтны дундаж агуулга	мг/м ³	373
Бохирдлын хувь	%	30.67
Бохирдлын хэмжээ	мян.м ³	14.79
Нийт уулын цулын хэмжээ	мян.м ³	270.23
Үйлдвэрлэлийн нөөц дэх элсний хэмжээ	мян.м ³	63.01
Үйлдвэрлэлийн нөөцийн элсэн дэх алтны дундаж агуулга	мг/м ³	373
Үйлдвэрлэлийн нөөцийн элсэн дэх алтны хэмжээ /Х.ц/	кг	23.54

Овоолгын төлөвлөлт

Ордын тогтцоос хамаарч ил уурхай тус бүр хөрсний түр гадаад овоолго, шууд байрших хөрсний дотоод овоолго болон нөхөн дүүргэлттэй байна. Овоолгын төлөвлөлтийг улирал тус бүрээр тооцож гаргасан бөгөөд шууд байрших дотоод овоолгын хэмжээ 2.8 мян.м³,

159.7 мян.м³, 53.4 мян.м³, түр гадаад овоолгын хэмжээ 2.8 мян.м³ байна.

Хүснэгт № 4. Овоолгын төлөвлөлт

Үзүүлэлт	Нэгж	2-р улирал
Хуулах хөрс	мян.м ³	192.0
Сийрэгжилт	-	1.30
Хөрсний сийрэгжсэн эзлэхүүн	мян.м ³	249.6
Дотоод овоолгын эзлэхүүн	мян.м ³	2.8
Гадаад овоолгын эзлэхүүн	мян.м ³	246.8
Нөхөн дүүргэлт буюу нөхөн сэргээлтэд ашиглах хөрсний хэмжээ	мян.м ³	2.8

Ил уурхайн процесс

Ил уурхайн процесс нь хөрс хуулалт, элс олборлолт, овоолго байгуулах болон туслах ажлуудыг иж бүрнээр нь аюул осолгүй, эдийн засгийн үр ашигтай явуулах, зорилтод бүтээмжийг хангах ёстой. Ордын ашиглалтын үед дараах процессууд явагдана. Үүнд:

- Үржил шимт өнгөн хөрс хуулалтын ажил
- Хөрс хуулалтын ажил
- Элс олборлолтын ажил
- Элс угаалтын (баяжуулалтын) ажил
- Хөрсний дотоод овоолго, тэгшлэлтийн ажил
- Техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн ажил

Хүснэгт № 5. Уулын ажлын механикжуулалтын бүтэц

Технологи	Үндсэн ажил	Технологийн процессууд
Тээвэртэй ашиглалтын технологи	Хөрс хуулалт	Шимт хөрс хуулалт
		Ухаж ачих
		Тээвэрлэх Овоолох
	Олборлолт	Ухаж ачих
		Тээвэрлэх
		Агуулахад хураах

Шимт хөрс хуулалт

2025 оны ил уурхайн ашиглалтаар нийт 6.4 га талбай эвдэгдэж үүнээс Жалга 1, 3 буюу 1, 2-р ил уурхайн ашиглалтаар эвдэгдэх 3.6 талбайн шимт хөрсийг хуулж шимт хөрсний овоолго-1 ийг, Жалга 5, 6 буюу 3, 4-р ил уурхайн ашиглалтаар эвдэгдэх 1.5 талбайн шимт хөрсийг хуулж шимт хөрсний овоолго-2 ийг, Жалга 7, 8 буюу 5, 7-р ил уурхайн ашиглалтаар эвдэгдэх 1.3 талбайн шимт хөрсийг хуулж шимт хөрсний овоолго-3 ийг тус тус байгуулахаар төлөвлөлөө.

Ухаж ачих процесс

Экскаваторын бүтээлийн тооцоог дараах хүснэгтэд үзүүллээ.

Хүснэгт № 6. Экскаваторын бүтээлийн тооцоо

№	Үзүүлэлтүүд	Нэгж	Ашиглалтын жил
			2025 он
Тооцооны үзүүлэлт			
1	Экскаваторын утгуурын багтаамж, E	м ³	3.1
2	Чулуулгийн эзлэхүүн жин	тн/м ³	1.80
3	Утгуур дүүргэлтийн коэффициент	-	0.9
4	Мөргөцгийн нөхцөл тооцох коэффициент	-	0.9
5	Экскаваторын төрлийг тооцох коэффициент	-	1.1
6	Утгуур дахь чулуулгийн сийрэгжилтийн коэффициент	-	1.3
7	Экскаваторын мөчлөгийн хугацаа	сек	28
Бүтээлийн тооцоо			
8	Экскаваторын цагийн бүтээл	м ³ /цаг	273.2
		тн/цаг	491.7
9	Ээлжийн цаг ашиглалтын коэффициент	-	0.86
10	Мөргөц дэх ахилт шилжилт тооцох коэффициент	-	0.9
11	Экскаваторын төрлийг тооцох коэффициент	-	1.1
12	Экскаваторын ээлжийн бүтээл	м ³ /ээлж	2,825.6
		тн/ээлж	5,086.1

14	Экскаваторын хоногийн бүтээл	м ³ /хон	5,651.3
		тн/хон	10,172.3
15	Техникийн бэлэн байдлыг тооцох коэффициент	-	0.7
16	Экскаваторын жилийн бүтээл	мян.м ³ /жил	791.2
		мян.тн/жил	1,424.1
17	Уурхайн жилд гүйцэтгэх ажлын хэмжээ	мян.м ³ /жил	487.4
18	Экскаваторын тооцооны тоо	шир	0.6
19	Нийт экскаваторын жилд ажиллах цаг	мото.цаг	2,546
20	Шаардлагатай экскаваторын тоо	шир	1.0

Экскаваторын жилд хийх уулын ажлын хэмжээг тооцоход нийт хөрс хуулалт, шимт хөрс хуулалт, элс олборлолтын ажил дээр, нуур далан байгуулах ажлын хэмжээг нэмж тусган тооцлоо. Тооцоогоор уурхайн хөрс хуулалт болон элс олборлолтод XCMG-XE490DK маркийн экскаватор 1 ш байхад уурхайн хүчин чадлыг бүрэн хангаж ажиллахаар байна.

Тээвэрлэх процесс

Дотоод тээвэрт XCMG-XE490DK маркийн экскаватортой хосолж HOWO-290 маркийн автосамосвал ажиллана. Уулын ажлын календарчилсан төлөвлөгөөний дагуу жилд 207 мян.м³ хөрс хуулж, 63,01 мян.м³ элс олборлоно. Хуулсан хөрсийг хөрсний гадаад болон дотоод овоолгод, шимт хөрсийг шимт хөрсний овоолгод, харин олборлосон элсийг уурхайн мөргөцгөөс экскаватор-автосамосвалын хослолоор ачиж элс угаан баяжуулах хэсгийн дэргэдэх элсний түр овоолго руу тээвэрлэнэ.

Тооцоогоор автосамосвалын тээврийн дундаж зай 1,056 м, нийт тээвэрлэх уулын цулын хэмжээ 270.23 мян.м³ байна.

Автосамосвалын хоосон чиглэл дэх хурдыг 25 км/цаг, ачаатай чиглэл дэх хурдыг 15 км/цаг байхаар тооцож тээврийн хугацааг тодорхойлсон.

Тооцоогоор уурхайн хөрс хуулалт, элс олборлолтын ажилд HOWO 290 маркийн автосамосвал 4 ширхэг байхад уурхайн хүчин чадлыг бүрэн хангаж ажиллахаар байна.

Овоолгын ажил

Хөрсний овоолго: Хөрсний овоолгод автосамосвалаар ачаа асгах үед ил уурхайн аюулгүй ажиллагааны нэгдсэн дүрэмд заасны дагуу хөмсөг болон далангийн өндөр уурхайн технологийн автосамосвалын хамгийн том өөрөө буулгагч автосамосвалын дугуйны диаметрийн ½ (Хоёрны нэг)-с багагүй өндөртэй байна.

Хөрсний овоолгод ашиглалтын хугацаанд сийрэгжсэн эзлэхүүнээр нийт 270.23 мян.м³ хөрс хураагдана.

Шимт хөрсний овоолго: Шимт хөрсийг бульдозероор хуулан овоолж, экскаватор автосамосвалын хослолоор ачиж тээвэрлэн төлөвлөсөн шимт хөрсний овоолгод хураана. Шимт хөрсний овоолгыг 2 м өндөртэй хураахаар төлөвлөлөө. Шимт хөрсний овоолго дээгүүр хүнд даацын машин явж нягтаршуулахгүй овоолно.

Шимт хөрсний овоолгод ашиглалтын хугацаанд сийрэгжсэн эзлэхүүнээр нийт 82.8 мян.м³ шимт хөрс хураагдана.

Бульдозерын жилд хийх ажлын хэмжээ нь автосамосвал асгалт хийсний дараах үлдсэн хөрсийг түрж тэгшлэх зэрэг ажлууд байх бөгөөд нийт хөрсний 30% байхаар тооцсон байна.

Тооцоогоор XCMG Ty230 маркийн бульдозер 1 ширхэг байхад уурхайн хүчин

чадлыг бүрэн хангаж байна.

Элс баяжуулах цехийн элс ачилт

Тээвэрлэгдэн ирсэн элсийг бөөгнүүлэх, угаах төхөөрөмжийг тэжээх, угаагдсан эфель, гаалийг хуучин уурхайн ухаш дотор тараан түрэх, уурхайн зарим туслах ажлуудад XCMG LW550FN маркийн 3.0 м³ утгуурын багтаамжтай утгуурт ачигч ажиллана.

Дээрх тооцооноос харахад тээвэрлэгдэн ирсэн элсийг бөөгнүүлэх, скрубберийг элсээр тэжээх, эфель гаалийг зайлуулах зэрэг ажлуудад XCMG LW550FN маркийн утгуурт ачигч 1 ширхэг байхад хүчин чадал нь хангалттай хүрэлцэж байна.

Баяжуулалтын технологи:

Баяжуулах технологийн горим

Баяжуулах цех нь байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багатай байхаас гадна, хаягдалд металл алдахаас сэргийлэх үүднээс технологийн урсгалыг турбулент урсгал үүсэхээр тохируулж металл суух хугацааг бүрдүүлэх байдлаар тоног төхөөрөмжийг суурилуулна.

Ил уурхайгаас олборлосон элсийг автосамосвалаар тээвэрлэн баяжуулах цехийн тэжээлийн талбайд буулгана. Тэжээлийн талбай дахь алт агуулсан элсийг утгуурт ачигчаар скрубберийн бункерт ачаална. Суурин байрлах Скрубберт угаан ангилах төхөөрөмж нь элсийг 20 мм-ийн хүрдэн шүүрээр шигшиж, угаан ангилна. Хүрдэн шүүрний дээд ангилал буюу хоосон чулуулаг галийн овоолго руу хаягдана.

Угаан ангилах төхөөрөмжийн хүрдэн шүүрийн доод ангиллын бүтээгдэхүүн шлюзэд орно. Шлюзны хаягдал нь өөрийн урсгалаар хаягдлын сан руу орно. Шлюзны баяжмалыг ээлжиндээ 1-2 удаа /4-8 цаг тутамд/ авна. Цуглуулсан баяжмалыг шигшүүрээр /-20+2 мм ба -2+0 мм/ 2 фракцад ялгана. -20+2 мм ширхэглэлийн ангиллыг сайтар шалгасны дараа хаях ба -2+0 мм ангиллыг сэгсрэх ширээ баяжуулна. Сэгсрэх ширээнээс шлихийн алт, хаягдал гэсэн 2 бүтээгдэхүүн гарна.

Хатуу шингэний харьцаа нь 1:4-6 байхаар, урсгалын хурдыг 1.7-2 м/сек байхаар тохируулж хуулсны дараа трафератыг коврик резин дээр жигд суулгаж өгөх, шлюзийн налууг тохируулах зэрэг технологийн горимыг нарийн чанд барьж ажиллана.

Баяжмал цэвэршүүлэх ерөнхий зарчим нь баяжуулах ширээнээс гарсан шлихийн алтыг хатааж соронзон ялгагчаар металл үртсийг ялгаад шигшинэ.

Баяжуулах цехийн ажиллах горим

Элс угаан баяжуулах технологийн тооцоогоор технологийн оновчтой горим, тоног төхөөрөмжийн хүчин чадал, тэдгээрийн сонголт, технологид зарцуулагдах усны хэмжээ, бүтээгдэхүүн гаргалтыг тооцоолов. Элс угаан баяжуулах цех нь ил уурхайн төлөвлөгөөний дагуу олборлосон элсийг дулааны улиралд 4-р сарын дундаас 10 сарыг дуустал угаах үйл ажиллагаа явуулахаар төлөвлөв.

Төсөлд “Нийтээр тэмдэглэх баярын болон тэмдэглэлт өдрүүдийн тухай” хуулийн хоёрдугаар бүлгийн 4 дүгээр зүйлийг үндэслэн төлөвлөгөөт ажлын хугацаанд “Нийтээр тэмдэглэх баярын өдөр”-ийг 7 өдрөөр, цаг агаарын хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг 7 өдрөөр, төлөвлөгөөт засвар үйлчилгээг 6 өдрөөр тооцож сардаа 25 өдөр ажиллаж байхаар төлөвлөв. Уурхайн төлөвлөлтийн дагуу сийрэгжилт тооцсоноор төслийн хугацаанд нийт

135.6 мян.м³ сийрэгжсэн элс угаана.

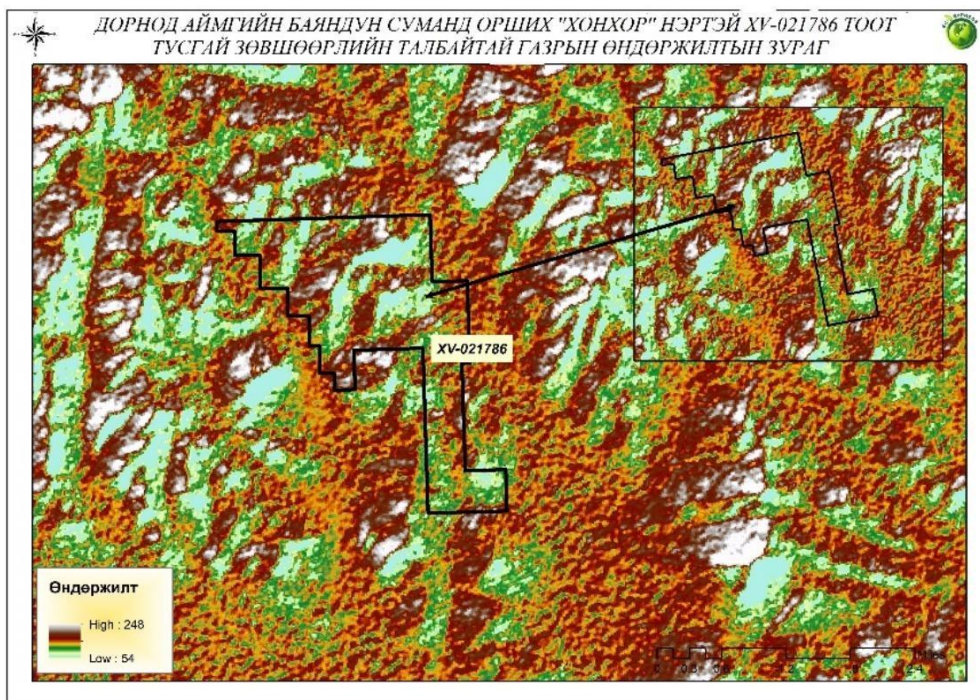
Бүтээгдэхүүн гаргалтын тооцоо

Элс угаан баяжуулах цех нь элсийг гравитацийн аргаар баяжуулж шлихийн алтыг үйлдвэрлэнэ. Алтны шороон ордын сорьц 875 байгаа бөгөөд төслийн нийт хугацаанд химийн цэврээр 23.54 кг алт үйлдвэрлэнэ.

2 ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ТӨЛӨВ БАЙДАЛ

Төслийн талбай орчимд хуулиар хамгаалагдсан газар нутаг, орон нутгийн хэтийн хөгжилд ашиглахаар төлөвлөсөн газар байхгүй байна. Харин төслийн үйл ажиллагааны үр дүнд газар нутгийн эмзэг байдлаас шалтгаалж сөрөг нөлөө үүсэх, үүссэн сөрөг нөлөө хуримтлагдаж болзошгүй нөхцлүүд байх боломжтой байна.

Зураг № 2. Төслийн талбайн районы д.т.д үнэмлэхүй өндөршилтийн зураг

Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл

Ордод 7 жалгад нөөц тооцогдсон ба жалга бүрд ил уурхай үүснэ. Нээлтийн ажлыг жалга-1 буюу 1-р ил уурхайгаас эхлэн ашиглаж эхлэнэ. Ил уурхайн ашиглалтын 2-р улиралд Жалга- 1, 3, 5, 6, 7-р жалгуудыг ашиглаж нийт 139.8 мян.м3 хөрс хуулалтын ажил хийж, 53.3 мян.м3 элсийг элс баяжуулах цехийн талбайд хүргэнэ.

Ил уурхайн ашиглалтын 3-р улиралд Жалга-9 –ийг ашиглаж нийт 157.3 мян.м3 хөрс хуулалтын ажил хийж, 53.4 мян.м3 элсийг элс баяжуулах цехийн талбайд хүргэнэ.

Ил уурхайн ашиглалтын 4-р улиралд Жалга-8 –ийг ашиглаж нийт 52.2 мян.м3 хөрс хуулалтын ажил хийж, 6.3 мян.м3 элсийг элс баяжуулах цехийн талбайд хүргэнэ.

Агаарын чанар

Баяндун сумын уур амьсгалын олон жилийн дундаж үзүүлэлтийг Монгол улсын “Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэн” Дэлхийн цаг уурын байгууллагаас гаргасан зөвлөмжийн дагуу Баяндун цаг уурын харуулын (ДТД-947 м) 1991-2020 оны агаарын температур, хур тунадасны стандарт нормыг цаг хугацааны сарын алхамтай тооцоолсон мэдээг ашиглав.

Судалгааны талбай орчмын газар нутаг нь ерөнхийдөө дулаан уур амьсгалтай, хур чийг багатай. Өвлийн улиралд гэнэтийн дулааралт бараг ажиглагддаггүй бол зуны улиралд гэнэтийн хүйтрэлт хааяа тохиолдоно. Агаарын температурын бас нэг онцлог бол хавар, намрын улирал богинохон, халуун хүйтний солилцоо эрс байдаг явдал юм.

Тухайн бүс нутагт жилд орох хур тунадасны нийлбэр 161.6-555.1 мм-ийн хооронд хэлбэлзэх бөгөөд өвлийн улиралд 1.5-3.1 мм, хаврын улиралд 2.7...37.4 мм, зуны улиралд

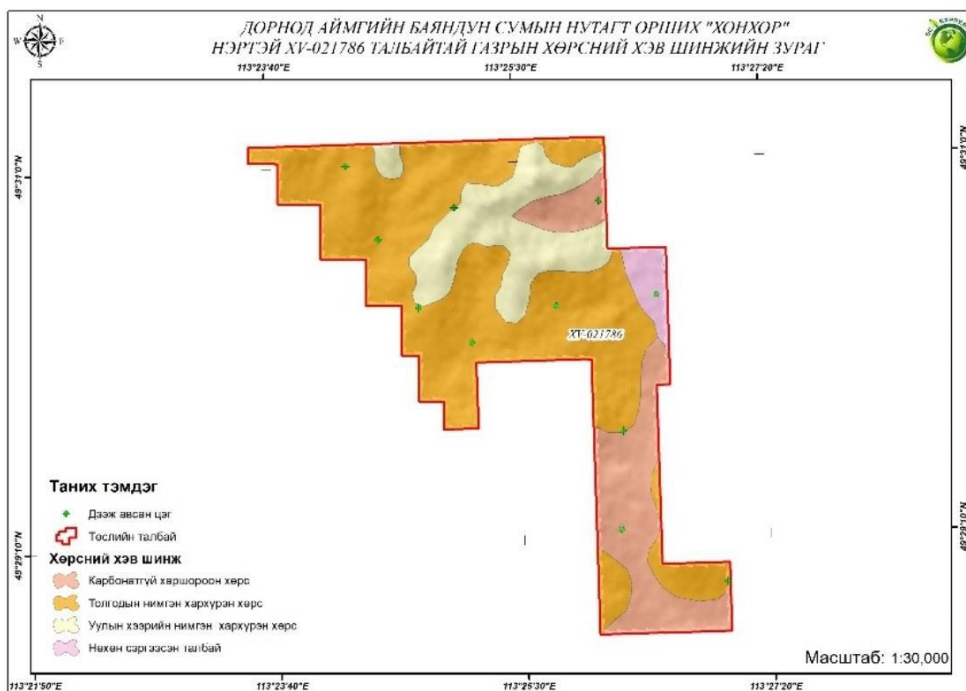
77.2-88.9 мм, намрын улиралд 2.3. . 35.2 мм-ийн хооронд хэлбэлздэг. Хамгийн их хур тунадас 8 сард дунджаар 88.9 мм, хамгийн бага хур тунадас 2 сард дунджаар 1.5 мм орчим ордог байна.

Судалгаанд хамрагдаж буй нутагт салхины хурд жилд дунджаар 3.8м/с байсан бөгөөд хавар, намрын улиралд өсж өвөл, зуны улиралд буурсан байна. Салхины хурдны хамгийн их утга нь 4 сард дунджаар 6.4 м/с, хамгийн бага утга нь 7 сард 1.3 м/с ажиглагдсан. Салхины зүг чиглэлийн давтагдал нь тухайн орон нутгийн физик газарзүйн тогтолцооны нөлөөлөлтэй.

Хөрсөн бүрхэвч

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт байрлах “Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн MV-022679 тоот тусгай зөвшөөрөл бүхий хайгуулын талбай нь Хэнтийн нурууны зүүн салбар болох Эрээний давааны нурууны салбар болох Халчиг өндөр уул 1199 м уулсын системд нам уулс, ухаа толгодын системд байрлана. Тус талбай нь байгаль-газарзүйн нөхцөлийн хувьд Монгол орны дорнод бүсийн Хэнтийн нурууны захын уулсын системд, Улз голын ус хураах талбайд багтаж, голын дэнжтэй хиллэнэ. Талбай орчны байгалийн нөхцөлийн хувьд Манжуурын хээрийн өвслөг ургамал бүхий нугархаг хээрийн хэв шинж зонхилон тархсан, нам уулын хэв шинж, уулын нуруу даган байршсан шинжтэй.

Хөрсний хэв шинж Баяндун сумын нутаг дэвсгэрээр элс, нугын давсархаг гүн цэвдэгтэй, нугын хээршмэл, нунтаг карбонатлог хар шороо, карбонатгүй хар шороон доод заагтаа нугархаг шинжтэй, нунтаг карбонатлаг нугат хүрэн, нунтаг карбонатлаг доод заагтаа нугархаг, намгийн цэвдэг зэрэг хөрс зонхилно. Хөрсний үе давхарга дунджаар 4-5 жилд нэг удаа нэвт норж, угаагдал бүхий чийгийн горим ноёрхох тул хээрийн хөрсний дээд хэсэг нь карбонатгүй байхаас гадна бүр нилдээ карбонатгүй буюу бага карбонаттай хар шороон, хар хүрэн хөрс тохиолдоно. Карбонатын давсны хуримтлал хөрсөнд нэвчиж цайвартсан гурил шиг нунтаг хэлбэртэй байхаас биш хатуурсан бөөгнөрлүүд үүсэхгүй. Зөвхөн сайр чулуунуудын доод талд карбонатын хатуу өнгөр дарайж тогтдог. Салхины нөлөө хүчтэй харгайгаар хөрсний гадарга дээр сайр чулуурхаг ба элсэн хучаас үүсгэдэг.

Зураг № 3. Төслийн талбайн хөрсний хэв шинж

Хөрсний дээж цуглуулалт. Төсөл хэрэгжих талбайн зонхилох хөрсний хэв шинжийг илрүүлэх судалгаанд талбайн хөрсний суурь зураг мөн хөрсний үе давхаргыг ил гаргасан морфологи зүсэлт гүйцэтгэн, хими, физик шинж чанарыг тодорхойлох зорилгоор

лабораторийн задлан шинжилгээ зориулж үе давхарга тус бүрээс дээж авдаг. Судалгааны талбайд хөрсний зүсэлт гүйцэтгэх, дээж авалт, тээвэрлэлт хадгалалтыг гүйцэтгэхдээ Монгол улсын стандарт “MNS3298-90: Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд”, МУ-ын стандарт MNS2305-94: Хөрс. Дээж авах, савлах, тээвэрлэх журам” зэрэг холбогдох журам, стандартанд заасан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн. Хөрсний зонхилох тархсан хэв шинжийг илрүүлэх зорилгын хүрээнд төслийн талбайн хүрээнд урьдчилсан агаар, сансрын зураглалын судалгаа гүйцэтгэн, судалгааны талбайн хэмжээнд газар ашиглалт, зонхилох хөрсний тархалтыг хил заагийг ялган тодорхойлж, тухайн хөрсний хэв шинжийн тархалтын цэгийн хамгийн боломжит цэгээс хөрсний гар өрөм болон шугам ашиглан, 0-20 см гүнтэй өнгөн хөрсний 300гр дээж цуглуулсан. Лабораторийн задлан шинжилгээнд зориулсан дээжний байршлыг газар ашиглалт, зонхилох хөрсний тархалт, хөрсний эвдрэлийн байдлуудыг харгалзан сонгосон.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт байрлах Халчиг Өндөр уулын хаяа уулсын системд байрлах “Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн XV-21786 тоот тусгай зөвшөөрөл бүхий хайгуулын талбай нь хөрсгазарзүйн мужлалаар Төв Азийн хөрс-био уур амьсгалын их мужийн өндрийн бүсшилийн хэв шинж бүхий Хэнтийн мужийн Хэнтийн зүүн 40-р тойрогт багтана (Үндэсний атлас, 2022). Тус тойрогт өндрийн бүсшилийн дагуу ар хажуудаа ой бүхий дундаж өндөр уулсаар ойн ширэгт бараан хөрс тархах бол ойн бүстэй хил залган уулын нугын бараан хөрс, уулын нугат хээрийн харшороон хөрс дараалж тархах ба уулын ам хөндий, уул хоорондын тэгш талархаг газруудаар ам хөндийн харшороон болон нугархаг хархүрэн хөрсний хэв шинж гадаргын хэлбэр дүрстэй уялдан тархана.

“Эм Би Эм Эс ХХК”-ийн хайгуулын талбайн хөрсний хүнд элементийн агууламж Cd-ийн агууламж илрээгүй буюу багажны мэдрэгч чанарт бүртгэгдээгүй байна, төслийн талбайд Pb 19-25мг/кг, Cr 21-28мг/кг, Zn 56- 59мг/кг, Cu 22-24мг/кг, Ni 10-21мг/кг тус тус утгатай байгаа бөгөөд MNS5850:2019 стандартанд заасан хүлцэх агууламжаас хэтрээгүй буюу бохирдол үүсээгүй байна.

Төслийн нөлөөлөлд өртөх судалгааны талбайгаас цуглуулсан хөрсний дээжнүүдэд хөрсний үржил шимийн (ялзмаг, рН, Са+Mg, K₂O, P₂O₅) үзүүлэлт, өргөн тархалттай хүнд металл (As, Cd Cr, Pb) зэрэг үзүүлэлтүүдийг магадлан итгэмжлэгдсэн “Нарт ШУҮН консалтинг” ХХК-ийн лабораторид ICP40B аргазүйгээр Optical Spectrometer (OS)-ийн багажаар тодорхойлсон.

Хүснэгт № 7. Хөрсний дээж авсан цэгийн байршил

Хөрсний дээж					
Байршил	Зүсэлт	Гүн см	Хөрсний хэв шинж	Координат	
Уулын хажуу	Зүсэлт-1	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 24' 15.110"E	49° 31' 0.305" N
Ам хөндий	Зүсэлт-2	0-20	Карбонатгүй харшороон	113° 26' 7.362" E	49° 30' 48.018" N
Хамрын орой	Зүсэлт-3	0-20	Уулын хээрийн нимгэн хархүрэн	113° 24' 45.635"E	49° 30' 18.563" N
Талхлагдсан хөндий	Зүсэлт-4	0-20	Талхагалд өртсөн хөрс	113° 26' 31.808"E	49° 30' 20.297" N
Толгодын хажуу	Зүсэлт-5	0-20	Карбонатгүй хар шороон	113° 26' 13.135"E	49° 29' 12.355" N
Толгодын хажуу	Зүсэлт-6	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 26' 59.647"E	49° 28' 56.466" N
Уулын хажуу	Зүсэлт-7	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 26' 15.151"E	49° 29' 40.906" N
Ам хөндий	Зүсэлт-8	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 24' 28.541"E	49° 30' 38.624" N
Ам хөндий	Зүсэлт-9	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 25' 8.900" E	49° 30' 8.014" N
Уулын хажуу	Зүсэлт-10	0-20	Уулын хээрийн нимгэн хархүрэн	113° 25' 2.927" E	49° 30' 47.270" N
Ам хөндий	Зүсэлт-11	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 25' 47.053"E	49° 30' 17.994" N

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт байрлах “Эм Би Эм Эс ” ХХК-ийн MV-022679 тоот хайгуулын тусгай зөвшөөрөл бүхий Халчир Өндөр уулын системд, уулын

3. Ургамлан нөмрөгийн тусгаг бүрхэцийг Л.Г.Раменскийн аргаар тус тус тодорхойлсон.

Ургамалжлын бичиглэл: Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутаг дахь “Эм Би Эм Эс” ХХКийн XV-021786 хайгуулын тусгай зөвшөөрөлтэй газрын 744.673 га талбайд 6 бичиглэл хийхэд үндсэн бүлгэмдэл нь Хиаг-хялгана-агьт, Хялгана-хиагт, Хялгана- хиаг-агьт, харгана-үетэнт, Хялгана-алаг өвс-агьт, Хиаг-дэрст, Хялгана-алаг өвст төрөл байна. Тус талбай нь хээрийн цэвэр өвслөг ургамалтай байх бөгөөд ургамлан нөмрөгийн 100 м2 талбайд 17-31 зүйл, 1м2 талбайд 4-8 зүйл бүртгэж, ургамалжлын хувьд ургамлын бүрхэц 53.8-64.4%, га – ийн ургац 2.372-4.77 цн байна.

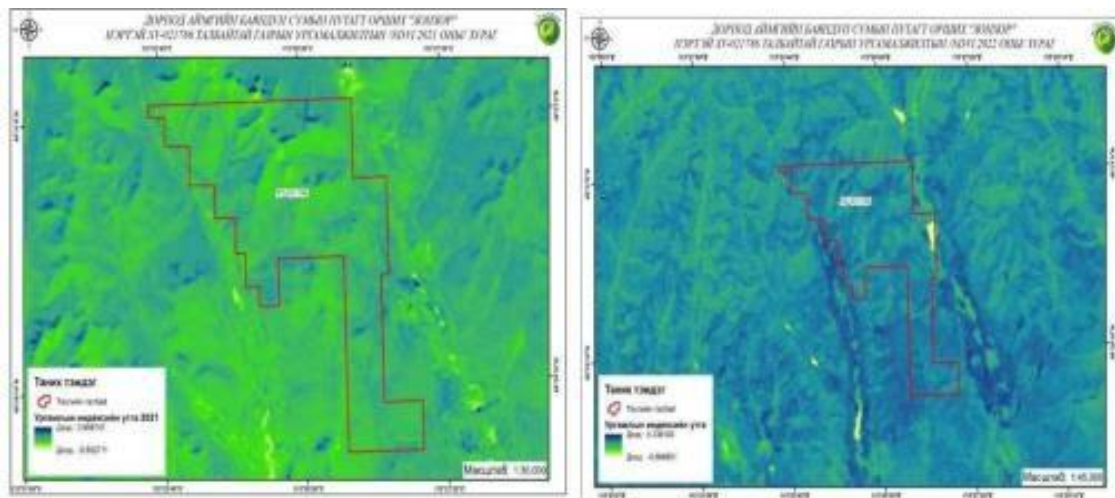
Хүснэгт № 8. Баяндун сумын бэлчээрийн ургамалжилтын шалгуур үзүүлэлт

№	Бэлчээрийн төрөл	Бэлчээрийн ургамалжлын шалгуур үзүүлэлт							
		Зүйлийн тоо (100м ² талбайд)	Зүйлийн тоо (1м ² талбайд)	Ургамлын бүрхэц, %	Олшрогч ургамлын бүрхэц, %	Халгай газар, %	Хад хайрга чулуу, %	Хагд, %	Ургац, ц/га
1	Хиаг-хялгана-агьт (105а /Х-I-2-4)	25	6-8	55.4	14.6	44.0	1.6	-	2.372
2	Хялгана-хиагт (105/ Х-I-2-4)	17	4-6	60.4	7.8	27.6	-	12.0	3.57
3	Хялгана-хиаг-агьт, харганаүетэнт (38-47а /У-IV-2-7 У-IV-3-1)	31	4-5	53.8	26.6	38.4	3.4	3.8	3.63
4	Хялгана-алаг өвс-агьт (110а /Х-I-2-9)	16	4-5	56.6	5.0	39.6	-	3.8	2.736
5	Хиаг-дэрст (101/ Х-I-1-4)	15	4-6	64.4	7.2	28.4	-	7.8	4.77
6	Хялгана-алаг өвст (110 /Х-I-2-9)	19	4-8	59.4	7.0	35.4	-	5.2	3.006

Зураг № 5. Төслийн талбайн ургамалжилтын байдал /7-р сард/

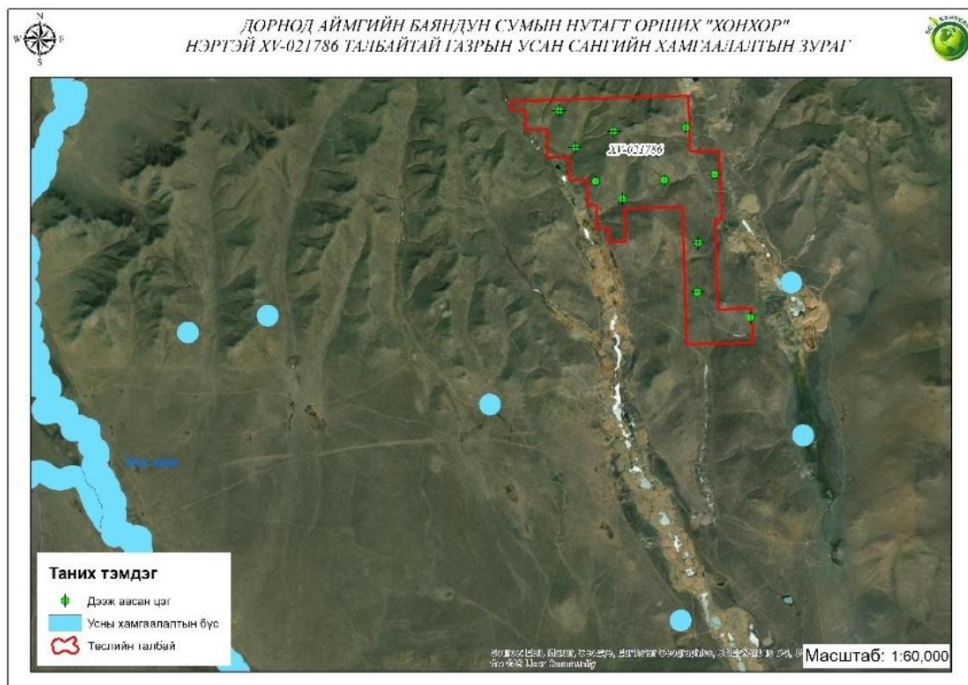
Ургамлын нормчлогдсон индекс /NDVI/. Ургамлын индексийн дундаж утгыг жил тус бүрээр харьцуулахад 2021 онд хамгийн их 1-0.65, 2022 онд хамгийн бага 0.33-0.66 хооронд өөрчлөгдсөн байна. Төслийн талбай нь районы хэмжээнд зуншлага сайтай жилүүдэд 1 хүрч гантай жилүүдэд 0.6 хүртэл буурдаг байна.

Зураг № 6. Ургамлын нормчилсон индекс (NDVI) 2021-2022 оны зураг

Усан орчин

Улз голд дэлхийн нүүдлийн шувууд ихээр цугладаг газруудын нэг бөгөөд ОХУ болон БНХАУ-ын нутгийг дамжин үргэлжилдэг. Улз голын сав газрын 37,280 км² талбайд жилд 464 сая м³ хэмжээтэй газрын доорх усыг ашиглах боломжтой. Улз гол түүний цутгал Бүс, Баян гол, Түргэн, Унагай, Билүүт, Урт голууд, Түргэн цагаан, Онхоодой нууртай буюу эдгээр нь номхон далайн ай савд багтдаг.

Зураг № 7. Дорнод аймаг Баяндун сумын усан сангийн хамгаалалтын зураг

Хүснэгт № 9. Баяндун сумын усны газрын тайлбар

№	Рашааны нэр, орших газар	Үе шат	Ашиглалтын байдал	Тайлбар
1	Лүнгийн рашаан (Баян дун сум)	Устай	Эмчилгээнд	Дулааны улиралд ашигладаг
2	Бүдүүний рашаан (Баян дун сум)	Устай	Эмчилгээнд	Дулааны улиралд ашигладаг

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө биелэлтийн тайлан

3	Эмгийн рашаан (Баян дун сум)	Устай	Эмчилгээнд	Дулааны улиралд ашигладаг
4	Могойтын рашаан (Баян дун сум)	Устай	Эмчилгээнд	Дулааны улиралд ашигладаг

Газар доорх ус нь ус үл нэвтрэх давхарга дээр оршдог бөгөөд хур борооны усаар тэжээгдэнэ. Нуггийн хойд хэсгээр дунд төрмөлийн бялхмал чулуулаг, анх төрмөлийн ба доод эрт төрмөлийн хувирмал чулуулаг, эрт төрмөлийн тунамал чулуулаг төв болон өмнөд хэсгээр палеогены ба неогены хурдас, гүний шургамал чулуулаг, дээд анх төрмөлийн ба эрт төрмөлийн бялхмал чулуулаг тархана.

Хүснэгт № 10. Сав газар дахь худгийн тоо

№	Сумын нэр	Худгийн тоо			Үүнээс	
		Инежерийн	Энгийн	Нийт	Ашиглагддаггүй	Бэлчээрийн
1	Дорнод аймаг Баяндун сум	22	80	102	11	-

Хүснэгт № 11. Эм Би Эм Эс ХХК-ийн усны шинжилгээ

Шинжилгээний тодорхойлолт	Дээжний дугаар	Дээжний хаяг байршил	Уст цэгийн төрөл
Цэвэр усны хими	№567	Дорнод аймаг, Баяндун сум, Хонхор	Гүний худаг

Хүснэгт № 12. “Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн усны шинжилгээний стандарт үд дүнтэй харьцуулсан үзүүлэлт

№	Үзүүлэлт	Шинжлэх аргын стандарт	Зөвшөөрөгдөх хэмжээ	Үр дүн
1	pH усны орчин	MNS ISO 10523-2001	6.5-8.5	6.96
2	Цахилгаан дамжуулах чанар	MNS ISO 7888:1999	<1.0	0.44
3	Ерөнхий хатуулаг	MNS ISO 6059:2005	<7.0	3.92
4	Кальци Са	MNS 1097:1970	<100.0	60.52
5	Магни (Mg ²⁺)мг/л	MNS 1097:1970	<30.0	10.90
6	Карбонат (CO ₃) мг/л	MNS ISO 9963-1:2005	-	0.00
7	Хлорид (Cl) мг/л	MNS ISO 9297:2005	<350.0	12.05
8	Гидрокарбонат(HCO ₃) мг/л	MNS ISO 9963:1-2005	-	268.40
9	Нитрит (NO ₂) мг/л	MNS ISO 4431:2005	<1.0	0.00
10	Нитрат (NO ₃)мг/л	MNS ISO 7890-3:2001	<50.0	6.51
11	Төмөр (Fe ³⁺)мг/л	MNS ISO4430:2005	<0.3	0.00
12	Сульфат (CO ₄ ²⁻) мг/л	MNS ISO 6271:2011	<500.0	8.57
13	Хуурай үлдэгдэл мг/л, (TDS, mg/L)	MNS ISO 4423:1997	<1000.0	291.00
14	Натри+ Кали (Na ⁺ , K ⁺)	MNS ISO 1097:1970	<200.0	25.42
15	Аммони ( )мг/л	MNS ISO 1097:1970	<1.5	0.09

“Эм Би Эм Эс” ХХК нь өөрийн эзэмшлийн худагтай. “Монгол-Ус” ТӨҮГ-ийн итгэмжлэгдсэн лабораторт усны шинжилгээ хийлгүүлж үр дүнг стандарттай харьцуулсан. Стандараас харьцад зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээнээс хэтэрээгүй байна.

Амьтны аймаг

Төслийн талбайн район монгол орны Хөхтөн амьтдын тархцын газарзүйн мужийн 3-р муж буюу Баруун хянганы тойрогт хамаарагдана.

Тус газар нь Дагуурын уулын хээрийн нөлөө бүхий баруун, баруун хойд хэсгээр арай чийглэгдүү болж тэнд нугат хээрийн ургамал тархах нөхцөл бүрджээ.

Амьтан, ургамлын аймагт биогазарзүйн тойргийн нөлөө бага боловч илэрдэг бөгөөд Монголд ховор амьтан, ургамлын зүйл, тухайлбал идлэг шонхор, Дагуурын ятуу зэрэг шувууд болон дагуурын зараа байдаг.

Тус бүс нутаг нь цагаан зээрийн амьдрах орчныг бүрдүүлж, жилийн дөрвөн улиралд идээшлэх, төллөх, бэлчээрлэх томоохон байршил нутаг юм.

Завсрын байрлалд шилжилтийн өвөрмөц экосистемийг бүрдүүлдэг. Тус газар нь Дагуурын уулын хээрийн нөлөө бүхий баруун, баруун хойд хэсгээр арай чийглэгдүү болж тэнд нугат хээрийн ургамал тархах нөхцөл бүрджээ.

Төсөл хэрэгжих газар нь багавтар талбайг эзлэх бөгөөд амьтны зүйлийн бүрдлээс хамгийн их тохиолддог нь цагаан зээр, байхаас гадна чоно, үнэг, хярс, тарвага, дагуурын зурам зэрэг амьтад юм. Намар, өвлийн эхэн саруудад цагаан зээрийн нүүдлийн болон үржил явагддаг бөгөөд олон мянгаар сүрэглэсэн сүргүүд нүүдэллэн ирдэг. Энэ бүс нутагт чоно элбэг бөгөөд мөн үнэг, хярс, мануул, доргыг ч харж болно. Энд жижиг хөхтөн амьтад мөн элбэг бөгөөд махчдаас өмхий хүрэн, үен, мэрэгчдээс үлийн цагаан оготно зэрэг гол төлөөлөгчдийг нэрлэж болно.

Мөн тухайн бүс нутагт Монгол орны дорнод хэсгийн усны болон нүүдлийн зуу гаруй зүйл шувууд хуран цуглардаг. Тас шувууг тус хэсэгт харж болох нэг гол зүйл юм. Уг шувууны өндөглөх газар ба үржлийн талаар одоогоор тодорхой мэдээлэл олж чадаагүй, зүйлийг олж нотлоогүй байгаа.

Нийгэм, эдийн засагт нөлөөлөх байдал

- Оршин суугчид нөлөөллийн бүсийн дотор талд хаваржаа, өвөлжөө байрлахгүй учир газар ашиглалтын эрх зөрчигдөхгүй.
- Төсөл хэрэгжсэнээр ажлын байр бий болж, нутгийн иргэд ажилд орно.
- Хамгийн ойрын суурин нөлөөллийн бүсд байрлах тул сөрөг нөлөөлөлд өртөнө.

Уурхайн нийт хөрөнгө оруулалтын хэмжээ ордын ашиглалтын хугацаан дахь эдийн засгийн үзүүлэлтүүдийг дурдвал нийт хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 3.9 тэрбум.төг, нийт зардлын хэмжээ 5.3 тэрбум төгрөг, нийт борлуулалтын орлого 9.7 тэрбум.төгрөг, төслийн өнөөгийн цэвэр үнэ цэнэ $NPV/10\% = 3.0$ тэрбум.төг, хөрөнгө оруулалтын дотоод өгөөжийн норм $IRR = 93\%$, хөрөнгө оруулалтаа нөхөх хугацаа 5 сар тус тус байна.

Төсөл хэрэгжих 1 жилийн хугацаанд улс, орон нутгийн төсөвт 1656.5 сая төгрөг оруулж байна.

Түүх соёлын дурсгалт зүйлс, тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Палеонтологи хайгуул, судалгааны ажлын дүгнэлт. Тус ордын ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээнд палеонтологийн судалгааг ШУА-ийн палеонтологи, геологийн хүрээлэнгийн баг хамт олноор 2021 оны 09 дүгээр сарын 30-аас 2021 оны 10-р сарын 03-ны хооронд хээрийн судалгааг хийж гүйцэтгүүлсэн. Тус ажлыг явуулахдаа Монгол улсын Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 5 дугаар бүлгийн 27 дугаар зүйлийн 8 дугаарт заасны дагуу ажилласан байна.

Судалгааны талбайн хэмжээнд протерозойн цаг үеийн метаморф /хувирмал/ чулуулаг тархсан ба эртний амьтан ургамлын үлдвэр илрээгүй байна.

Цаашид тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээнд ашиглалт явуулах үе шатанд палеонтологийн сонирхолтой үнэт ховор олдвор илэрсэн тохиолдолд олборлолтын ажлыг түр зогсоож холбогдох байгууллагуудад хандан авран хамгаалах малтлага хийлгэх хэрэгтэй гэж үзсэн байна.

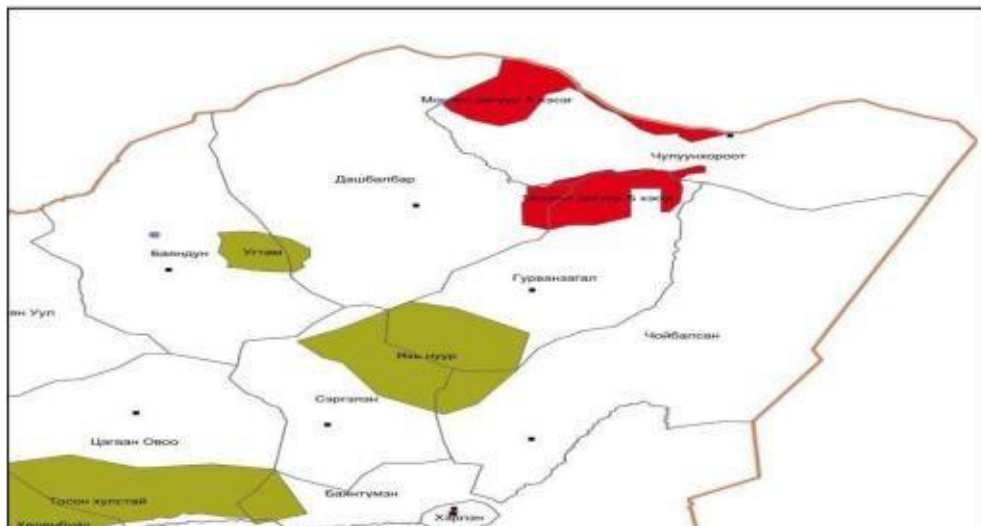
Түүх-Археологийн авран хамгаалах судалгааны ажлын дүгнэлт. Тус ордын ашигт малтмалын хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээнд Монгол улсын Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн 5 дугаар бүлгийн 27.8, 27.9, болон Соёлын өвийн судалгаа хийх журмын 2 дугаар бүлгийн 2.1.2 болон 3.1 зэрэг заалтуудыг баримтлан тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээнд тархсан эртний булш болон эртний түүх соёлын хөшөө дурсгалуудыг тогтоолгох зорилгоор Монгол Улсын Их сургуулийн Шинжлэх ухааны сургуулийн Нийгмийн ухааны сургуулийн Археологийн судалганы археологийн судалгааг гүйцэтгүүлсэн.

Тус компанийн Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт орших “Хонхор” тусгай зөвшөөрлийн талбайд археологийн авран хамгаалах хайгуул судалгааны ажлыг тус сургуулийн хээрийн шинжилгээний баг амжилттай хийж гүйцэтгэлээ. Тус хайгуулын талбай нь Баяндун сумын төвөөс чанх хойд зүгт 40 гаруй км зайд оршино. Хайгуулын талбайн намхан аараг толгодтой хайгуулын талбайн хоёр талаар ашиглалт хийж байгаа уурхай ажиллаж байна. Тусгай зөвшөөрлийн талбайд археологийн авран хамгаалах хайгуул

судалгааны ажлыг хийж гүйцэтгэх явцад ямар нэгэн археологийн дурсгал болон дурсгалт газар илэрсэнгүй.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

ТХГН-ийн хувьд: Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт хэрэгжих тус ордын талбайн хувьд Улсын Тусгай хамгаалалттай газар нутаг хамаарагдахгүй байна.

Зураг № 8. Дорнод аймгийн Баяндун сумын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн зураг

Төслийн талбайтай Угтам уул Байгалийн нөөц газар ойр оршиж байна. Дорнод аймгийн Баяндун сумын төвөөс зүүн тийш 30-аад километр зайд далайн төвшнөөс дээш 1210 метр орших өндөр уул юм. Монголын Улаан номонд орсон бөгөөд Монгол Дагуурын дархан газарт тархсан нэн ховор амьтан ургамалтай. Баяндун, Дашбалбар сумын хээр талд орших ой модтой энэ уул нь Улз голын урд хэсгээр баруун өмнөөс зүүн хойшоо сунаж тогтсон. 1993 онд УИХ-ын 83 дугаар тогтоолоор тусгай хамгаалалтанд авсан. Баруунаас зүүн тийш явах тутам газрын өндөршил аажмаар намсч гадаргын байдал ухаа толгодын шинжтэй болж тал газартай нийлнэ. Монголын нилээд хойгуур өргөрөгт оршдог учраас усны баялаг харьцангуй нягт зэргээс шалтгаалан олон ам, хөндий, гуу жалгаар зүсэгдсэн хэрчигдэл ихтэй. Хар шороон хөрс, хар хүрэн нүүрс тархаж, уул толгодын бэлийн төгсгөлд, ам хөндийн ёроолд нугын ба нугат намгийн хөрс голчлон дайралдана. Баруун, Зүүн Сүүж, Аргалант, Жимгэр, Дангай, Дэл, Тавнан гэх мэтийн жижиг горхи бүхий олон хөндийтэй. Толь нуур, Хайрханы цагаан нуур, Өвгөдийн хар, Цагаан нуур зэрэг жижиг нуур тойром ихтэй. Угтамын хийдийн дэргэд Могойтын рашаан байдаг. Хамгийн том гол нь Улз гол бөгөөд Хэнтий аймгийн Норовлин сумын нутгаас эх авч Монгол дагуурын нутгаар урсан улсын хил дайран Тарь нуурт цутгана.

Ойн бүс тун бага бөгөөд хуурай хээр болон уулын хээрийн ургамал зонхилсон байдаг. Амьтны аймгаар харьцангуй баялаг бөгөөд тал газрын ихэнх амьтад бий. 251 зүйл шувуу бүртгэгдсэн. Өмнөдийн дулаан орны шувууд Сибирь лүү нүүдэллэх замд буудаллан өнгөрдөг бүс учраас олон зүйл шувууг энд харах боломжтой.

Сум орон нутгийн нийгэм эдийн засгийн байдал

“Эм Би Эм Эс” ХХК -ийн “Алтны ил шороон орд” төсөл нь Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт оршдог.

Баяндун сум БНМАУ-ын Засгийн газрын шийдвэрээр 1925 онд Монгол улсын орон нутгийн захиргааны дүрмийн 33 дугаар заалтыг баримтлан 9 баг, 192 өрхтэй байгуулагдаж, Хан Хэнтий уулын аймагт харъяалуулсан байна. Дорнод аймгийн нутаг дэвсгэрийн умард хэсэгт байрлаж Дашбалбар, Сэргэлэн, Цагаан-Овоо, Баян-Уул сумдтай нутаг залган, ОХУ-тай 58 км нутгаар хиллэсэн 623.7 мянган хавтгай дөрвөлжин км нутагтай. Сумын төв Наранбулаг нь Улаанбаатар хотоос 669 км, Чойбалсан хотоос 176 км зайтай оршдог. Сумын

нутаг дэвсгэр нь Хан Хэнтий нурууны салбар уулсын төгсгөл, Эдрэнгийн нурууны зүүн хойд хэсгийн нам уулс, Дорнодын өндөрлөг талын баруун хойд хэсэгт хамаарна.

Ихэнх нутаг нь далайн түвшинээс дээш 900-1000м, хамгийн нам дор газар Улз голын хөндий 760 км, хамгийн өндөр Халиун уул 1378 м-т байрладаг.

Шинэс, нарс, хус, улиас, бургас голчлон ургадаг 27 978 га ойн сан, 964 га талбай бүхий нуур, цөөрөм, гол, горхийн усан сан бүхий байгальд чоно, үнэг, бор гөрөөс, буга, зээр, тарвага, гахай, дорго, илбэнх зэрэг ан амьтан, жигүүртэй шувуудтай. Мөн алт, цайр, хар тугалга, уран зэрэг ашигт малтмалын үлэмж нөөцтэй нутаг юм.

Баяндунчуудын эдийн засгийн үндэс нь мал аж ахуй, төмс, хүнсний ногоотой хослон эрхэлдэгт оршино. Энэ онд 11 га талбайд төмс тариалж 85,7 тн, 11,4 га талбайд хүнсний ногоо тариж 103 тн-ыг тус тус хураан авсан байна.

Дорнод аймгийн арван дөрвөн сумын нэг нь Баяндун сум юм. Засаг захиргааны анхан шатны нэгж 4 багтай, 658 өрх, 2873 хүн амтай, 66513 толгой талтай, төмс, хүнсний ногооны 25 га талбайтай. Улаанбаатараас 669 км, Чойбалсан хотоос 176 км-т оршдог. Тус сум хойт талаараа ОХУ, зүүн талаараа Дашбалбар, Сэргэлэн, баруун, баруун хойд талаараа Цагаановоо, Баян-уул сумтай хиллэдэг. Баяндун сум нь Хан Хэнтий уулын салбар хэсэг ойт хээрийн бүсэд оршдог. Д.т.д 900-1378 метрт өргөгдсөн. Үдийн нарны тусах өнцөг нь зуны туйл 6 сарын 22 нд 64.5, өдөр шөнө тэнцэх буюу 9 сарын 21-22 нд 41, өвлийн туйл 12 сарын 21 17.50 байдаг. Экватороос хойш 5420 км, хойд туйл хүртэл 4582 км, уртрагийн нэг градуст тулах зэргэдийн нумын урт нь 73.2 км. Зэргэдийн нийт урт 26352 км. Орших зэргэдийн тэнхлэгээ эргэх урд нь 1098 км/цаг болон 305 м/с байдаг. Нутгийн хойд хэсгээр ой мод элбэгтэй, уулархаг нутагтай, хамгийн өндөр өргөгдсөн цэг нь Халиун өндөр 1378 км-т оршино.

Газарзүйн байрлал гадаргын онцлог. Тус аймаг нь Монгол орны зүүн хэсэгт орших ба 123.6 мянган ам дөрвөлжин км нутагтай, хойд талаараа ОХУ-ын Өвөр Байгалийн хязгаар, зүүн талаараа БНХАУ-ын ӨМӨЗО-ны Хөлөнбуйр, Хянган аймгуудтай хиллэдэг, баруун урд, баруун талаараа Сүхбаатар, Хэнтий аймгуудтай хиллэдэг. Аймгийн төв Чойбалсан хот нь нийслэл Улаанбаатар хотоос 655 км зайтай. Тус аймгийн нутаг нь далайн түвшнээс дээш 560-1300 м өргөгдсөн ухаа, гүвээ бүхий тал нутаг юм. Нутгийн зүүн өмнөд хэсэгт Мэнэн, Тамсаг, Матадын өргөн талууд, Дорнод талын үзэсгэлэн болсон Буйр нуур, Хөх нуур, Яхь нуур зэрэг том, жижиг олон нуур цөөрмүүдтэй. Халх-Нөмрөгийн, Дорнод Монголын, Монгол Дагуурын дархан цаазат, Угтам, Тосон-Хулстайн байгалийн нөөц газар, Онон-Балжийн байгалийн цогцолбор газруудтай.

Өвөг дээдсийн түүхийг өгүүлсэн X-XI зууны Киданы үеийн Хэрлэн барс хотын туурь, Хэрмэн зам, XIX зууны үед хүний гараар бүтээгдсэн Утай таван уул, Их бурхант, Хүн чулуунууд, Угтамын хийдийн тууриудаас гадна 1939 оны Халх голын ялалтын хөшөөнүүд зэрэг түүхийн дурсгалт газрууд олонтой.

Нутгийн ихэнх хэсгээр тал хээрийн үлдмэл, өнчин, нам уулс, ухаа гүвээт толгод эзлэх ба баруун хойд хэсгээр Эрээний нуруу, зүүн хэсгээр Их Хянганы нурууны салбар захын уулс оршино. Энд 1000м-ээс дээш өндөртэй Хөх уул /1046м/, Хурам хан уул /1166м/, Хөгнө уул /1132м/, Өгөөмөр уул /1178м/, Буурал уул /1194м/, Баруун Матад /1246м/, Зүүн Матад /1050м/, Вангийн Цагаан уул /1099м/, Ламын хайрхан уул /1186м/, Соёлз уул /1504м/, Модтой хамар /1290м манай орны хамгийн зүүн захын цэг/ зэрэг уулс байна. Хээрийн бүсийн ухаа гүвээрхэг, толгодорхог болон тэгш тал үргэлжлэн орших учир газрын гадаргын хотгор гүдгэрийн ялгаа багатай. Нутгийн хамгийн өндөр цэг нь хоёр улсын хил дээрх Соёлз уул д.т.дээш 1504м өндөр, хамгийн нам цэг нь Хөх нуур д.т.дээш 560м, энэ нь манай орны хамгийн нам цэг билээ.

Гадаргын онцлогийг хотгор гүдгэрийн морфологи хэв шинжээр нь авч үзвэл өндөрлөг тал ба цав толгодын /1000-1500м/, намдуу талын /1000м-ээс доош/ хэв шинжид, геоморфологийн мужлалтаар Төв Азийн геоморфологийн их мужийн Монголын Дорнод мужийн Улз-Хэрлэнгийн, Баруун-Уртын, Мэнэнгийн талын, Тамсаг-Буйр нуурын, Нүхт давааны дэд мужид, Сибирийн геоморфологийн их мужийн Хэнтийн мужийн Эрээний

нурууны, Хянганы мужийн Халх голын дэд мужид тус тус хамаарна. Монгол орны байгалийн газарзүйн мужлалтаар Хангай-Хэнтийн уулархаг их муж, Төв Азийн өндөрлөг тал, хотгор, уулт их муж, Их Хянганы уулархаг их мужид багтана. /Мужлалтыг З.Санжмятав “Монгол орны байгалийн газарзүй 2011 номноос авав”/.

Уур амьсгал. Монгол орон Ази тивийн төв хэсэгт дундад өргөргийн сэрүүн бүсэд орших ба эх газрын эрс тэс уур амьсгалтай. Тус аймгийн нутгийн ихэнх нь хээрийн бүсэд орших учир эх газрын эрс, тэс хуурайвтар уур амьсгалтай тал хээрийн шинж ноёрхсон байдаг.

Жилийн дундаж температур нутгийн хойд болон зүүн хэсгээр 00С – -20С, төв ба өмнөд хэсгээр 00С – +20С үзүүлэлттэй байна. Жилийн хамгийн хүйтэн 1 дүгээр сарын дундаж температур ихэнх нутгаар -200С, Халх голын сав дагуу -250С бол хамгийн их хүйтэн нь Халх голд -470С хүрсэн байна. Харин хамгийн дулаан 7 дугаар сарын дундаж температур 200С, хамгийн их халуун 410С хүрчээ. Тус нутгаар 50С хавар 4 дүгээр сарын 14-нөөс 5 дугаар сарын 1-ны хооронд дайран дулаарч намар 9 дүгээр сарын 27-ноос 10 дугаар сарын 13-ны хооронд дайран хүйтэрч нийтдээ 149-182 хоног 50С - аас дулаан үе үргэлжилдэг байна. Жилд нар гийгүүлэх хугацаа хойд хэсгээр 2700-аас бага цаг, төв ба зүүн хэсгээр 2700- 3000 цаг, өмнөд хэсгээр 3000-3200 цаг, зуны нэг өдөр 9-10 цаг, өвлийн нэг өдөр 5-6 цаг байна.

Жилд дунджаар 200-400 мм хур тунадас унах ба нутгийн баруун хойд Эрээний нуруу, зүүнд Дэгээ, Нөмрөгийн сав дагуу 300-500мм, бусад нутгаар 200-300 мм тунадас унадаг. Тогтвортой цасан бүрхүүл нутгийн баруун хойд ба хойд, зүүн хэсгээр XI сарын 15 – III сарын 20 хүртэл, бусад нутгаар XI сарын 20 – III сарын 10 хүртэл тогтдог. Агаарын даралт жилийн турш жигд 900–950гПа, зонхилох салхины чиглэл баруун, баруун хойд зүгээс байх ба жилийн дундаж хурд 4-6м/с түүнээс ч их байдаг манай орны салхи ихтэй нутаг юм.

Ус зүй. Тус аймгийн нутаг нь ус зүйн сүлжээний хувьд бүхэлдээ Номхон далайн ай савд хамаарна. Хэрлэн, Халх, Улз, Дэгээ, Нөмрөг, Гал, Дөч, Ямалхай зэрэг гол мөрд, Буйр, Хөх, Яхь нуур болон бусад олон арван жижиг нуур устай. Эмчилгээ сувилгааны ач холбогдол бүхий улсын болон аймаг орон нутгийн зэрэглэлтэй Утаат минчүүр, Хөх нүдэн, Ар булаг, Тамсаг булаг, Шувуут зэрэг 10 гаруй рашаан, Жирмийн цагаан, Хулстайн тосон, Булан шавар зэрэг 10 орчим эмчилгээний шавартай эрдэст нууруудтай. Эдгээр нь бүгд “Нүүрсхүчлийн хүйтэн” рашааны мужид багтдаг. Гол мөрний үндсэн тэжээл нь зуны хур бороо, гүний ус үлдсэн хэсгийг бүрдүүлдэг. Гол мөрөн, нуурын мөсний горим нь намар 11-р сарын сүүлчээр хөлдөж, хавар 4-р сарын дундуур гэсдэг байна.

Сумын нутаг дэвсгэр нь 623705 га, үүнээс бэлчээрийн газар 478411.5 га, хадлангийн талбай 33523 га, тариалангийн газар 32.4 га байна. Төв нь УБ хотоос 665 км, /Чойбалсан хотоос 176 км алслагдсан Наранбулаг суурин. Нутаг дэвсгэр нь уулын хар хүрэн, хар шороон, хужир мараат хам хөрс бүхий уулархаг гадаргатай. Бүрэн хаан (1348м), Баяндун (1298 м), Их газар (1287 м), Согоот (1229 м), Угтам (1237 м) гэх мэт уулстай. Өндөр цэг нь 1348 м, нам цэг нь 783 м (Улз голын эрэг). Улз гол түүний цутгал Бүс, Баян гол, Түргэн, Унагай, Билүүт, Урт гэх мэт гол, Түргэн цагаан, Онхоодой гэх мэт нууртай.

Эх газрын уур амьсгалтай. 1-р сарын дундаж температур -22”, 7-р сарынх +18”- 20”, жилд дунджаар 300 мм тунадас унадаг. Сумын хойт талын Нэмнэ, Тогоот, Халиун, Бэрх, Баян талын эхээр нарс, хар мод, хус, улиас, бургас элбэгтэй. Улз голоос урагших Их газар, Согоот, Тэмээн чулуун зэрэг газар хус, улиас, бага боловч ургадаг. Энд нэрс, мойл, улаагана, үхрийн нүд, нохойн хошуу, үрэл зэрэг жимстэй. Буга, бор гөрөөс, зээр, шилүүс, үнэг, хэрэм, туулай, чоно, хярс, өмхий хүрэн, дорго, тарвага гэх мэт ан амьтантай. Хадлан бэлчээрийн нөөц ихтэй. Хялгана, хиаг зэрэг хээрийн ургамал голлон ургадаг. Баяндун, Угтам, Хайрхан зэрэг тахилгат уул, овоотой.

Харилцаа холбоо: Сумын хэмжээнд Мобиком, Скайтел, Юнител болон үүрэн холбооны үндэсний оператор Жи-Мобайл компаниуд үйлчилж байгаагийн зэрэгцээ сумын төвд орон нутгийн телевизийн 6 сувгаар, кабелийн 3 телевизийн 100 гаруй сувгаар тус тус

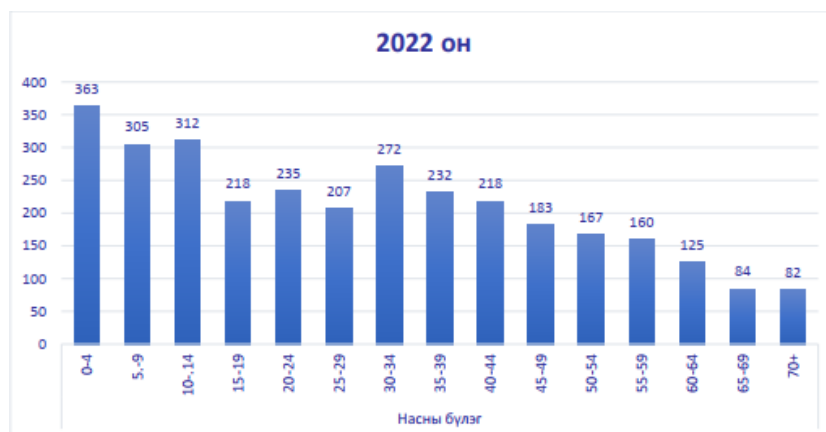
нэвтрүүлэг дамжуулж байна. 2017 оноос Юнивишнийг хэрэглэгчид хэрэглэж эхлээд байна. Аймгийн хэмжээнд 0.7 мянган телефон цэг айл өрх, албан газар ашиглаж байна.

Хүн ам.Сум 3186 хүн ам, 902 өрхтэй бөгөөд засаг захиргааны 4 багт харьяалагдаж байна.

Хүснэгт № 13. Баяндун сумын хүн амын тоо /2018-2022 он/

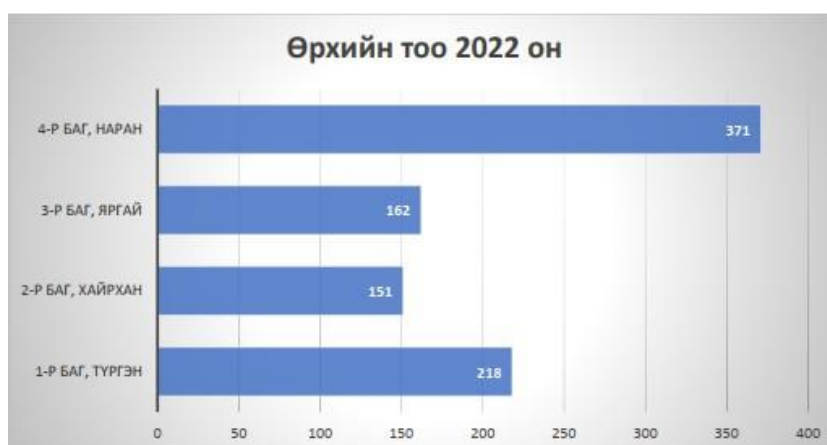
Он	2018	2019	2020	2021	2022
Баяндун	3,095	3,103	3,138	3,195	3,186
1-р баг, Түргэн	706	756	782	775	777
2-р баг, Хайрхан	488	500	510	511	511
3-р баг, Яргай	577	588	598	601	598
4-р баг, Наран	1,324	1,259	1,248	1,308	1,301

Баяндун сумын хүн амын тоо 2022 оны жилийн эцсээр 3186 байсан ба үүнээс 4-р Наран баг хамгийн их хүн амтай буюу нийт хүн амын 40.8 хувийг эзлэх байгаа бол 2-р баг Хайрхан хамгийн бага хүн амтай буюу нийт хүн амын 16 хувийг эзлэж байна. Нийт хүн амын хүйсийн 51 хувийг эрэгтэй, 49 хувийг эмэгтэйчүүд эзлэх бөгөөд 0-14 насны бүлгийгхэн 30.7 хувийг эзлэнэ.

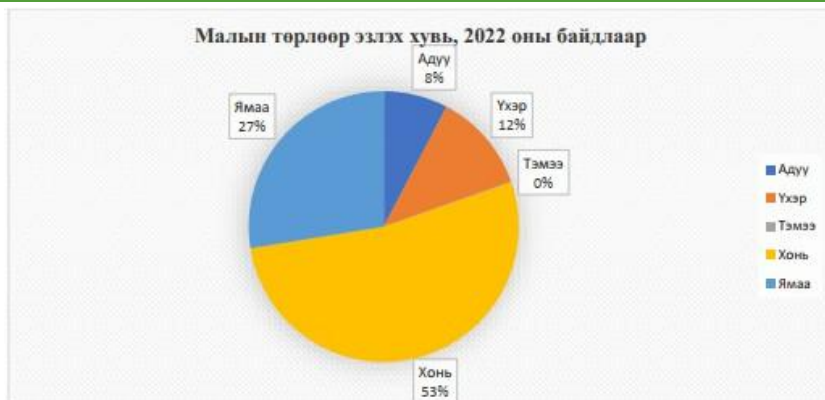
Зураг № 9. Хүн амын тоо, насны бүлгээр 2022 он

Тус сум 902 өрхтэй ба үүнээс Наран баг 371 өрх, Яргай баг 162 өрх, Хайрхан баг 151 өрх, Түргэн баг 218 өрхтэй байна.

Зураг № 10. Өрхийн тоо, 2022 он

Мал аж ахуй: Нийт 272501 малтай ба үүнээс адуу 21000, тэмээ 285, үхэр 32376, хонь 143730, ямаа 75110 байна.

Зураг № 11. Малын төрлөөр эзлэх хувь, 2022 оны байдлаар

Боловсролын үйлчилгээ: Баяндун сумын ЕБС-д нийт 576 хүүхэд, бага ангид 293 хүүхэд суралцаж байгаа юм. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар урлагийн заал бүхий бага сургуулийн барилгыг 2024 онд ашиглалтанд оруулахаар барьж байна. /2023 оны 11 сарын 09-ны мэдээ/

Зураг № 12. Дорнод аймгийн Баяндун сумын албан ёсны сайт болон нүүр номын харагдах байдал /2024 оны 01 сарын 09-ны өдрийн байдлаар/

Зураг № 13. Дорнод аймгийн Баяндун сумын засаг захирааны нэгжийн зураг

3 ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хүснэгт № 14. Гол нөлөөллийн хамрах хүрээ, эрчим хугацаа

Төслийн гол нөлөөлөл	Нөлөөлөлд өртөгч	Хамрах хүрээ	Сөрөг нөлөөллийн эрчим	Үргэлжлэх хугацаа
Нэг. Төслийн үйл ажиллагааны явцад				
ШТМ, ахуйн бохир ус, хатуу хог хаягдлын угаагдал хөрсөнд шингэх	Гүний ус, ургамал	Төслийн талбай	Бага	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
Зам, жим харгуй ихсэх	Агаар, хөрс, амьтан,	Авто зам түүний ойр орчим	Дунд	
Олборлолтонд өртөх	Газрын хэвлий	Төслийн талбай	Дунд	

Хүснэгт № 15. Гол нөлөөллийн дүн шинжилгээ

Нөлөөллийн ангилал	Гол нөлөөлөл	Нөлөөллийн цар хүрээ	Нөлөөллийн эрчим	Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацаа
1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Эвдэх • Доройтуулах	Санамсаргүй алдаа гарсан тохиодолд автомашины тос алдаж хөрс, шороо бохирддог. Хөрс эвдэх нөлөөлөлд уурхайн хөрсийг дураараа сэндийчих, барилга өргөтгөн барих ажлууд хамаарагдаж байна. Доройтуулах нөлөөлөлд автомашины хүн тээврийн маршрут, хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийг хашаалаагүй зэрэг хамаарагдаж байна.	Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ	Хөрс бохирдуулах нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна. Хөрс эвдэх нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна. Хөрс доройтуулах Нөлөөллийн эрчим дунд зэрэг эрчимтэй байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
2. Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Нөөцийг бууруулах	Үйл ажиллагааны явцад гүний усыг бохирдуулах нөлөөлөл нь ШТМ асгарах зэрэг орно. Газрын гүний ус ашигладаг учраас нөөцөд бага зэрэг нөлөөлнө.		Газрын гүний усны нөөцийг бууруулах нөлөөллийн эрчим их байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
3. Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл • Амьдрах орчинг хуваах • Амьдрах орчинг доройтуулах • Амьдрах орчинг хомсдуулах • Нөөцийг бууруулах	Хүнд даацын хөдөлгөөн нь тэдгээрийн амьдрах орчныг хуваах, доройтуулах, хомсдуулах нөлөөллийг үзүүлж байна.	Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ	Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
4. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Тоос	Галлагааны зуухаас угаар, автомашины шатаасан хийн угаар нь агаарыг бохирдуулж түүний чанарыг доройтуулдаг. Замын барилгын ажил нь агаарт тоос дэгдээж сөрөг нөлөө үзүүлдэг.	Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ	Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл дунд зэргийн эрчимтэй байна.	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
5. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс • Хамгаалах • Нүүлгэн шилжүүлэх	-	-	-	-

Эндээс үзэхэд тус төслийн эдэлбэр газар төдийгүй орчны газар нутгийг хамгаалалтад авч, авто хөсгийг зөвхөн тогтоосон замаар явуулж, үйлчлүүлэгчдийн тоог тогтоосон норм хэмжээнээс давуулахгүй байхыг үл харгалзваас хөрсний өнгөн хэсгийг дагтаршуулах, талхлах, ургамал нөмрөгийг алдралд оруулах улмаар ургамлын төрөл, зүйл хомсдож, ургацын хэмжээ буурч, экологийн тэнцвэрт байдал алдагдахад дөхөм үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Дээрх нөлөөллийн хүчин зүйлүүдээс хамгийн их нь хүнд даацын автомашины хөл хөдөлгөөн ихсэх, төслийн орчимд түймэр алдах, тээврийн хэрэгслээр холхиж олон салаа зам гаргаснаас хөрс эвдрэх, ахуйн бохир ус, хатуу хог хаягдал хур борооны усаар угаагдаж хөрсөнд шингэх, шатах тослох материал асгарах нь хөрс, усны бохирдол, ургамлан нөмрөг алдралд орон хомсдож биомассын хэмжээ багасах зэрэг ихээхэн сөрөг нөлөө үзүүлж болох нь харагдаж байна.

Иймд эдгээр нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар дараах бүлэгт өгсөн зөвлөмжүүдийг нэг бүрчлэн хэрэгжүүлж, цаашид байгаль хамгаалах жил бүрийн төлөвлөгөөнд тусган зохих арга хэмжээнүүдийг цаг алдалгүй авч байх шаардлагатай.

3.1 ТӨСЛИЙН ГАДААД БОЛОН ДОТООД ОВООЛГО БАРЬЖ БАЙГУУЛАХ ҮЕИЙН ГОЛ НӨЛӨӨЛӨЛ

- Гадаад болон дотоод овоолгыг газар дээр нь зөөвөрлөн байрлуулах, кемпийг барих явцад хөрс, ургамал механик гэмтэлд өртөх
- Овор ихтэй хүнд ачаан (материал) доор удаан байсан хөрс дагтарших, ургамал дахин ургах чадваргүй болох, устах
- Будаг, маажин, цавуу мэтийн химийн бодис асгарснаас хөрс ургамал, хөрсний ус, голын ус бохирдох, амьд организм хордох
- Нунтаг болон цементийн зуурмаг, шохой асгаж, модны зомгол, золтос, үйрдэс, шилний хагархай зэрэг элдэв төрлийн хог хаягдлаар орчныг бохирдуулах
- Төслийн талбайн хөрс, ургамал бүхэлдээ эвдрэл, элэгдэлд орно.

3.2 ГАДААД БОЛОН ДОТООД ОВООЛГО БАЙГУУЛСНААС ХОЙШХИ ҮЙЛЧИЛГЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ГОЛ НӨЛӨӨЛӨЛ

- Объектын орчин тойронд хөрс, ургамлан нөмрөг элэгдэл, эвдрэлд орох
- Зам жим, барилга байгууламжийн орчны хөрс талхлагдах, элэгдэх, эвдрэх нөхцөл бүрдэх, үйлчлүүлэгчдийн тоо олширсноор голын эрэг бохирдох
- Автомашины хөдөлгөөн нэмэгдсэнээс агаар орчин бохирдох зэргээр илэрнэ.

Төслийн байгууламжийг барих эхний үе шатанд объектыг байгуулах, газар шорооны ажил гүйцэтгэхэд тухайн орчны хөрс, ургамал нэн түрүүнд өртөж, суваг шуудуу татах зэрэгт рельефийн зарим хэлбэрийн үндсэн төрх алдагдах, шинээр бичил хэлбэр бий болж, газрын хөрсний механик бүтэц, ургамлын бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт орно. Ийм тохиолдолд тухайн байгууламж барих хэсгийн өнгөн хөрсийг хуулж овоолго хийж нөхөн сэргээлт болон цэцэрлэгжүүлэлтийн ажилд ашиглах нь зүйтэй. Нөхөн сэргээхдээ төсөлд тусгасан зураг төслийн дагуу тухайн орчинд зохицсон ургамал тарих шаардлагатай. Овоолго барих үеийн нөлөөллийн төрөл нэлээд олон байгаа хэдий ч хамрах хүрээ нь бага, эрчим нь их байна. Иймд байгууламжийг барьж дууссаны дараа нөхөн сэргээх ажлыг яаралтай хийх шаардлагатай. Ашиглалт жигдэрсний дараа орчинд үзүүлэх нөлөөллүүд нь түүний олон талт үйл ажиллагаатай уялдан хүрээгээ тэлэх магадлалтай байгаа нь ажиглагдаж байна.

Тус төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх сөрөг нөлөөллийг бүхий л хүрээнд авч үзвэл: хөрс дагтарших, элэгдэх, эвдрэх нөхцөл бүрдэх, голын ус болон эрэг бохирдох, хөрсний усаар дамжин гүний ус бохирдох, биомассын хэмжээ багасах, элдэв төрлийн бохирдлоос амьтан, ургамал ялангуяа хөрсөн дэх бичил биетэн, хорхой шавьж хордож устах, мөлхөгч, мэргэгчид, жигүүртэн шувууд дайжих, мод бут өвс ургамал механик гэмтэлд өртөх гэж үзэв.

Эдгээр сөрөг нөлөөлөл нь нарийвчилсан үнэлгээний тайлангийн зөвлөмж, байгаль орчныг хамгаалах болон орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан асуудлуудад хайхрамжгүй хандсанаас үүсч болно. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг

дараах бүлэгт дэлгэрэнгүй оруулсан бөгөөд тус зөвлөмжийг төсөл хэрэгжүүлэгч цаашид мөрдлөг болгон ажиллах шаардлагатай.

3.3 ТӨСЛӨӨС АГААРЫН ЧАНАРТ ҮЗҮҮЛЭХ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ

Төсөл хэрэгжих орчимд агаарын бохирдол харьцангуй бага байна гэж үзэж байна. Энэ нутгийн агаар, ус, хөрс, ургамал байгалийн унаган төрхөө харьцангуй сайн хадгалсан бөгөөд ялангуяа уг төсөл хэрэгжих талбай нь хүний суурьшилын бүсээс зайтай, тухайн орчимд агаар орчинд хүчтэй нөлөөлж бохирдуулах эх үүсвэр байхгүй учир тухайн төсөл хэрэгжих талбайн агаар нь харьцангуй цэвэр ба төслийн үйл ажиллагаанаас суурьшлын бүсэд үзүүлэх сөрөг нөлөө харьцангуй бага байна.

Төсөл хэрэгжих орчмын агаарын бохирдлын эх үүсвэр нь барилга байгууламж барих явцад үүсэх тоосжилт, барилгажилтанд ажиллах машин механизмуудын түлшний шаталтаас гарах хорт хий /азотын давхар исэл, хүхэрлэг хий/, утаа болон цаг агаарын хуурайшилттай үед тэдгээрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн хөрснөөс тоос босох, дуу чимээ зэрэг болно.

Мөн агаарын бохирдлын гол үүсвэрийн нэг нь байгалийн хүчин зүйл болох шороон шуурга гэж болно. Чухам ийм үед л тоос, шороо ихээр дэгдэж агаар орчныг бохирдуулна.

Цаашид уурхайн тээврийн хэрэгслийн ирж очих машин механизмуудын түлшний шаталтаас үүсэх хорт хий, утаа болон цаг агаарын хуурайшилттай үед тэдгээрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн хөрснөөс тоос босох, дуу чимээ ихсэх зэргээр агаарын чанарт хими болон физикийн тодорхой нөлөөллийг бага хэмжээгээр үзүүлэх болно.

Дээрх нөлөөллийн хэлбэрийг доор дурдсан байдлаар ялган төсөөлж болох юм. Үүнд:

- Ургамалын бүрхүүл, бэлчээр тоос шороонд дарагдах
- Агаар дахь тоосны агууламж ихсэн хүмүүсийн эрүүл мэндэд нөлөөлөх

Иймд төсөл хэрэгжих орчин нь уул уурхайн бүс гэдгийг харгалзан үзэж хүний үйл ажилагаанаас үүдэлтэй тоосны сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга зам, хэтийн болон ойрын зорилтыг тодорхойлох нь нэн чухал юм.

Тээвэрлэлтийн /уурхайн олборлолтын/ үед эвдэрсэн газрыг тухай бүр нөхөн сэргээх, аль болохоор олон салаа зам гаргахгүй байх, автомашин зорчих гол замыг цаашдаа хатуу хучилттай болгох зэрэг бололцоотой бүхий л арга хэмжээг авч ажиллах нь зүйтэй.

Хийн хаягдлаас үүсэх гол сөрөг нөлөөлөл

Автомашин утааны найрлагад нийтдээ 200 гаруй төрлийн хорт бодис, химийн нэгдэл оролцдог. Зарцуулагдах түлшний жингийн 15% нь ашигтай зарцуулагдаж, үлдсэн 85% нь агаарт цацагддаг байна. 1кг түлш шатаахдаа бензиний хөдөлгүүр 300-310г, дизель хөдөлгүүр 80-100г хорт бодис ялгаруулна. 1кг шатахууныг литрт шилжүүлэн (бензин $q=0.725$, дизель $q=0.825$) бодож, түүний шаталтаас ялгаран гарах хорт хийн агуулалт, хэмжээг тооцоолон гаргасан. Автомашин утааны агаарыг бохирдуулах чанарыг тодорхойлохдоо бензин хөдөлгүүрт бол нүүрстөрөгчийн ба азотын ислийн агууламжийг, дизель хөдөлгүүрт бол хөө тортогийн агууламжийг үндсэн үзүүлэлт болгодог.

Хүснэгт № 16. Автомашин асаалттай байх үеийн ялгаруулах хийн хэмжээ

Бохирдол	Автомашин асаалттай, сул зогсолттой байх үед	Машин хурдтай явж байх үед (60 км/цагаас дээш)	Машин тойргоор эргэх үед	Машины хурд саарч байх үед (60 км/цагаас доош)
CO (%)	4 – 9	< 1 – 8	1 – 7	2 – 9
HC, C ₆ H ₁₄ (ppm)	500 – 1000	50 – 80	200 – 800	3000 – 12 000
NO _x (ppm)	10 – 50	1000 – 4000	1000- 3000	5 – 50

Дээрх хоёр төрлийн хөдөлгүүрийн утааны дундаж найрлагыг дараах хүснэгтэд харуулав. Энэ нь байгаль орчинд цацагдаж байгаа утааны техникийн болон мониторингийн хяналтын үзүүлэлт, ашиглагдах ач холбогдол юм.

Хүснэгт № 17. Автомашины утааны бүрдэл найрлага

№	Бүрдэл	Хөдөлгүүрийн төрөл		Тайлбар
		Бензин	Дизель	
1	Азот (%)	74-77	76-78	Хоргүй
2	Хүчилтөрөгч (%)	0.3-8	2-18	Хоргүй
3	Усны уур (%)	3-5.5	0.5-4	Хоргүй
4	Нүүрсхүчлийн хий (%)	5-12	1-10	Хоргүй
5	Нүүрстөрөгчийн исэл (%)	1-10	0.01-0.5	Хортой
6	Азотын исэл (%)	0.1-0.5	0.001-0.4	Хортой
7	Альдегид (%)	0.0-0.2	0-0.009	Хортой
8	Нүүрс-устөрөгчид (%)	0.01-0.02	0.01-0.5	Хортой
9	Хүхэрлэг хий (%)	0-0.002	0-0.03	Хортой
10	Хөө тортог (г/м3)	0-0.44	0.01-1.1	Хортой
11	Бенз (а) пирен (г/м3)	<0.00002	<0.00001	Хортой

Хүснэгтээс харахад, 1л бензин шатаахад ялгарах хорт бодисын хэмжээ нь дизель түлшнийхээс дунджаар 3.1 дахин их байгаа бөгөөд зөрүүгийн хэмжээ нь 3-4 хооронд хэлбэлзэж байдгийг судалгаагаар тогтоосон байна.

3.4 ТӨСЛӨӨС ГАЗРЫН ГАДАРГА, ХЭВЛИЙД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ

Уг төсөл хэрэгжих талбай нь байгалийн хүчин зүйлс болох ус, салхины нөлөө, мөн хүний хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр газрын гадарга болон хэвлийн их хэмжээний эвдрэлтэй, ихэнх хэсэг харьцангуй унаган төрхөө хадгалсан, хэсэг газар ургамал хөрс талхлагдаж, ухмал нүх үүссэн, одоогийн байдлаар бага зэрэг хог хаягдалтай байна.

Тус төсөл хэрэгжихэд нийт талбайн 5% буюу 15.9 га талбайн гадаргуу өртөгдөж байгаль орчинд сөрөг нөлөө учруулна.

✚ Төслийн олборлолтын ажлын үед хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Газрын хэвлий ухах, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн ихсэх, үүнээс үүдэн хөрс дагтарших, эвдрэх, ургамал нөмрөг алдралд орох, улмаар хөрсний үржил шимт хэсэг устаж алга болох, механик бүрэлдэхүүн өөрчлөгдөх, үүний улмаас элсэнцэр хөрс салхинд хийсэх, элжилт үүсэх
- Техникийн шатах тослох материал асгарах, ахуйн хог хаягдал, бохир усны нөлөөгөөр газрын гадарга, хэвлий бохирдох
- Болзошгүй тохиолдлоор гал алдах, түймэр гарах

Иймд эдгээр нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлж байх шаардлагатай.

3.5 ХӨРСӨН БҮРХЭВЧИД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ

Төсөл хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй газар нь Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт байрлах Халчиг Өндөр уулын хаяа уулсын системд байрлах “Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн XV-21786 тоот тусгай зөвшөөрөл бүхий хайгуулын талбай нь хөрс-газарзүйн мужлалаар Төв Азийн хөрс-био уур амьсгалын их мужийн өндрийн бүсшилийн хэв шинж бүхий Хэнтийн мужийн Хэнтийн зүүн 40-р тойрогт багтана (Үндэсний атлас, 2022). Төслийн үйл ажиллагааны явцад хөрсөн бүрхэвчинд учруулж болзошгүй нөлөөллүүдийг жагсаан үзүүлбэл:

Төслийн кемпийн барилгын ажлын үед хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Байгууламжийн материалыг газар дээр нь зөөвөрлөн байрлуулах, төсөл хэрэгжих явцад хөрс, ургамал, мод бут механик гэмтэлд өртөх
- Овор ихтэй хүнд ачаан (материал) доор удаан байсан хөрс дагтарших, ургамал дахин ургах чадваргүй болох, устах гэх мэт орно.

Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад машин механизмаас мөн хүний санамсаргүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалан ямар нэгэн шатах, тослох материал хөрсөнд ил задгай асарч, хөрсийг бохирдуулах
- Төслийн ойр орчимд хүний үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хог хаягдал бий болж ойр орчмын хөрсийг бохирдуулах, хөрс суларч цас борооны усанд норж шавар шалбааг ихтэй, хуурай салхитай үед тоос шороо босч орчныг бохирдуулах зэргээр нөлөөлнө.

3.6 УРГАМЛАН НӨМРӨГТ ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ

Уурхайн олборлолт болон төслийн үйл ажиллагааны нөлөөгөөр /тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн зэрэг/ зүйлийн бүрдлийн хэвийн байдалд өөрчлөлт гарч, орчмын ургамлан нөмрөгийн тусгагын бүрхэц сийрэгжин халцгай талбайн хэмжээ ихсэх, бэлчээр талхлагдаж, тус районы үндсэн ургамлууд нь нөхөн сэргэх чадваргүй болж устгах аюулд орох ба өөр ургамлын зүйлүүдээр солигдох болно.

Төслийн үйл ажиллагаанаас ургамлан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төсөл орчмын ургамлан нөмрөгийн тусгагын бүрхэц сийрэгжин халцгай талбайн хэмжээ ихсэх, бэлчээр талхлагдах,
- Тус районы үндсэн ургамлууд нь нөхөн сэргэх чадваргүй болж устгах аюулд орох ба өөр ургамлын зүйлүүдээр солигдох болно. /Хогийн ургамал/
- Төсөл орчмын мод бут механик гэмтэлд өртөх

3.7 АМЬТНЫ АЙМАГТ ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ

Төслийн талбайн район монгол орны Хөхтөн амьтдын тархцын газарзүйн мужийн 3-р муж буюу Баруун хянганы тойрогт хамаарагдана.

Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны амьдрах орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Техникийн шатах тослох материал асгарах, ахуйн хог хаягдал, бохир усны нөлөөгөөр бичил биетэн устгах, хордох
- Төслийн олборлолтын ажлын үеийн тэсрэлт болон тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн дуу чимээ зэргээс тухайн орчны амьтад үргэн дайжиж амьтны аймагт сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй.

3.8 ГАДАРГЫН БОЛОН ГАЗРЫН ДООРХ УСАНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛӨЛ

Гадаргын болон гүний усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдэд, бичил бохир цэвэрлэх байгууламжаас гарсан цэвэршүүлсэн усыг тоосжилт болон ногоон байгууламжийн усалгаа зэрэгт эргүүлэн ашиглах, үер болохоос сэргийлж далан байгуулах, голын ойр орчимд ахуйн болон үйлдвэрийн бохирдлоос сэргийлэх хамгаалалтын төлөвлөгөө, анхааруулга сэрэмжлүүлэг бүхий самбар, мөн гүний ус ашиглалтыг хянах, хэрэглээг багасгах, гүний усны цооног болон гүний худгийн хяналтын хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зэрэг багтана.

Төслийн үйл ажиллагаанаас гадаргын болон газар доорх усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад машин механизмаас мөн хүний санамсаргүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалан ямар нэгэн шатах, тослох материал хөрсөнд ил задгай асарч, хөрсний ус болон борооны усаар дамжуулан гол горхи бохирдуулах
- Төслийн ойр орчимд хүний үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хог хаягдал бий болж ойр орчмын гол горхины ус ба түүний эргийг бохирдуулах, хөрс суларч цас борооны усанд норж шавар шалбааг ихтэй, хуурай салхитай үед тоос шороо босч орчныг бохирдуулах зэргээр нөлөөлнө.
- Голын усны горим хүний үйл ажиллагааны нөлөөгөөр урсацын горимын үйл ажиллагаа алдагдах

3.9 Нийгэм эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл

Уул уурхайн үйл ажиллагаа нь улс орон нутгийн төсөвт багагүй орлого оруулах, зуны улиралд ажлын цөөнгүй байр гардаг нь ажилгүйдлийг багасгах, хүмүүсийн амьжиргааны түвшинг дээшлүүлэх чухал хүчин зүйл болж байна. Тухайн орон нутгийн экологийн чадавхаас хэтэрсэн ажил үйлчилгээ эрхлэх хэт олон том жижиг уурхай байгуулж хүн амын төвлөрөл бий болгох хөл хөдөлгөөн ихэсгэхээс аль болохоор зайлсхийх, бүс нутгийн дүрэм журмын дагуу зохих хязгаарлалт хийх нь зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд нэгэнт байгуулагдсан болон байгуулах гэж буй уурхай нь байгаль орчинд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийн хамгийн бага хэмжээнд хүртэл нь бууруулах талаар туйлын хариуцлагатай хандаж идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах нь чухал юм.

Төслийн олборлолтын ажлын тоос болон дуу чимээний нөлөө нь ойролцоо оршин суугч иргэдэд нөлөөлөл үзүүлэх болно. Оршин суугч иргэдийн ашигладаг худгийн ойролцоо гүний усыг ашигласнаар бага гүний усны түвшин буурч энэ нь ойролцоох өрхүүдэд шууд нөлөөлж болзошгүй. Төслийн байгууламжийн ойр зорчих тээврийн хэрэгслийн тоо нэмэгдсэнээр зам тээврийн осол үүсгэхэд нөлөөлж болзошгүй.

3.10 Хуримтлагдах нөлөөлөл

“Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн алтны шороон орд төсөл нь Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт байрлах ба төслийн зүгээс хүрээлэн буй орчин, нийгэм эдийн засагт эерэг болон сөрөг нөлөөг тодорхой хэмжээгээр үзүүлэх юм. Үүнээс байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл нь энэ төслийн сөрөг нөлөөтэй уялдан газар ашиглалт, хөрсний бохирдол, хөрсний талхагдал, агаарын чанар, ан амьтны дайжилт, ургамлан нөмрөг доройтох зэргээр хуримтлагдах нөлөөллийг үзүүлнэ. Иймд эдгээр хуримтлагдах нөлөөллөөс өөрийн нөлөөллийн байдлыг ялган салгахын тулд нөлөөллийн бүсэд тогтоосон БОМТ-г цаг тухай бүрд нь авч хэрэгжүүлж, тайлагнах нь зүйтэй.

Төсөл хэрэгжих явцад уурхайн олборлолт, төслийн цаашдын үйл ажиллагааны явцад тухайн төслийн үйл ажиллагаа болон орон нутагт хэрэгжиж буй бусад төслийн үйл ажиллагаанаас хам нөлөөлөл үүсч, байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд сөрөг үр дагавар ихтэй, богино болон урт хугацааны нөлөөллийг үүсгэж болзошгүй.

Хүснэгт № 18. Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл

№	Хуримтлагдах нөлөөлөл	Нөлөөллийн шалтгаан	Хамрах цар хүрээ	Үргэлжлэх хугацаа
1	Газрын гадарга ба хэвлий эвдрэлд өртөх	Бусад төслүүдийн нөлөөлөл	Төслийн талбай, нөлөөллийн бүс	Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
2	Газрын доорх усны нөөц багасах	Бусад төслүүдийн усны хэрэглээ, хэрэглээний давхцал		Одоо, ирээдүй
3	Гадаргын ус бохирдох	Бусад төслүүдийн нөлөөлөл		Өнгөрсөн ирээдүй , одоо,
4	Ургамлан нөмрөгийн доройтол	Уур амьсгалын өөрчлөлт, төслийн үйл ажиллагаа		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
5	Агаарын бохирдол нэмэгдэх	Хуурайшилт, бусад төслүүдийн бохирдол		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
6	Хөрсний бохирдол, элэгдэл үүсэх	Уур амьсгалын өөрчлөлт, Бусад төслүүдийн нөлөөллийн давхцал		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
7	Амьтан дайжих, тоо толгой цөөрөх	Уур амьсгалын өөрчлөлт, Бусад төслүүдийн нөлөөллийн давхцал		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй

Хуримтлагдах нөлөөлөл, түүний үр дагаварыг бодитой тодорхойлох, эрт хугацаанд илрүүлэхийн тулд төслийн үйл ажиллагааны тодорхой үе шат хэрэгжсэний дараа төслийн үйл ажиллагаанд мониторинг хийхийг зөвлөж байна.

4 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

“Эм Би Эм Эс” ХХК нь алтны шороон ордын үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах улмаар үүссэн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, болзошгүй аюул эрсдэлийг гаргахгүй байх тал дээр зорилт тавин ажиллаж байна.

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2025 он				
			Сар 08	Сар 09	Сар 10		
	1	2	3	4	5	6	7
1.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө болон биелэлт батлуулах	-	захиалга	хүлээлцэх		Байгаль орчны мэргэжилтэн	
2.	Ус ашиглуулах дүгнэлт, гэрээ, зөвшөөрөл байгуулах	-	захиалга	хүлээлцэх	хүлээлцэх	Байгаль орчны мэргэжилтэн	
3.	Аюултай болон энгийн хог хаягдал зайлуулах гэрээ байгуулах	-	захиалга		хүлээлцэх	Байгаль орчны мэргэжилтэн	
4.	Гамшиг болон эрсдлийн үнэлгээ батлуулах	-	захиалга		хүлээлцэх	Байгаль орчны мэргэжилтэн	
5	Галын дүгнэлт гаргуулах	-	захиалга		хүлээлцэх	Байгаль орчны мэргэжилтэн	
	Нийт	-					

5 СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

“Эм Би Эм Эс” ХХК нь алтны шороон ордын үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах улмаар үүссэн сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдийг төлөвлөгөөний биелэлт.

Хүснэгт № 19. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

Сөрөг нөлөө үүсгэх хүчин зүйл	Байгалийн бүрдэл хэсэг	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээний биелэлт	Хэрэгжүүлэх цар хүрээ	Зардал сая.төг (2 дахь жил)	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Үйл ажиллагааны үе шатанд	Агаарын чанар	Ордыг ил аргаар олборлох үйл ажиллагааны үед тоосжилт бий болох	Зам талбай, овоолго, тоос босох гадаргууг усалгаа хийсэн,	Уурхайн талбайд	500.0	Төслийн хугацаанд	-
	Гүний ус	Бохир ус дамжуулах шугам хоолойг зариулалтын бус материалаар хийх,	Бохир ус дамжуулах хоолойн холбоосуудаар ус алдагдаж байгаа	Төслийн хүрээнд	500.0	Төсөл хэрэгжих үед байнга	Усны тухай хууль MNS 2662-2002

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

	шугам хоолойд гэмтэл үүсэх зэргээс гүний усыг бохирдуулах	эсэхийг үе үе хянаж, тухай бүр нэн даруй засвар хийсэн				
Хөрсөн бүрхэвч	Шатах тослох материал алдагдах үед авах яаралтай арга хэмжээг урьдчилан сэргийлэх	ШТС болон авто зогсоол засварын цэгүүдийн талбайг бетондож хучсан	Уурхайн талбайд	Дотоод төсөв		-
Ургамалан нөмрөг	Уурхайн үйл ажиллагаанаас ургамалан бүрхэвч доройтох	Үйл ажиллагаа явагдахаас өөр газруудад машин, техникүүдийг замбараагүй явуулахгүй, Тогтсон нэг замаар явуулж байхаар зам засаж явуулсан	Уурхайн талбайд	397.0	Жилд 2 удаа	-
Амьтны аймаг	• Уурхайн ухаш болон уурхайн талбайд зэрлэг амьтад нэвтрэх, улмаар нүх рүү унаж гэмтэх, хог хаягдлаас хордох • Нөхөн сэргээлтийг журмын дагуу хийгээгүйгээс амьдрах орчин доройтох • Уурхайн ажилчид хууль бусаар амьтан агнах үйлдэл гаргах	Ажилчдад амьтны тухай хууль, байгаль хамгаалах талаар сургалт	Уурхайн талбай, баяжуулах үйлдвэрийн орчимд	Урсгал зардлаар	Төслийн хугацаанд	Амьтны тухай хууль
	Амьтан хамгаалах	Шувууны шувууны суулт 2 ширхэг /үүр/ суурилуулсан	Уурхайн ухаш, баяжуулах, зогсоол орчимд	100.0	2 удаа	Амьтны тухай хууль
Нийт				1497.0 (Нэг сая нэг зуун мянган төгрөг)		

1. Агаар орчны бохирдлоос сэргийлэх, тоосжилт үүссэн үед зам талбайг усалгаа хийж байсан.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

2. Гүний ус бохирдохоос сэргийлж бохирын усны шугам хоолойн ус алдахаас сэргийлж, тогтмол үзлэг шалгалт хийж ажилласан.
3. Хөрсөн бүрхэвчинд хамгаалах ажлаар шатах тослох материал асгахаас сэргийлж техникийн засварын цэгийг бетондож цементлэсэн.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Зураг-14. Засварын талбайг бетондсон

4. Ургамлын нөмрөгийг хамгаалах, ургамлын бүрхэвч доройтхоос сэргийлж уурхайн дотоод тээврийн замыг олон салаа зам гаргахгүй нэг замаар зорчих арга хэмжээ авч ажилласан.

5. Амьтны аймгийг хамгаалах урьдчилан сэргийлэн ажлаар уурхайн олборлолтын үед карьерийн ирмэг хөвөөгөөр хамгаалах хөмсөг тавьж, ажилчдад байгаль хамгаалах чиглэлээр сургалт зохион байгуулсан

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

6 НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэлт Талбайн хэмжээ/га/	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Техникийн нөхөн сэргээлт гадаад овоолго Өөрийн техниктэй	4.8 га газарт гадаад овоолго үүсгэнэ	га	4.8		8,000.0	0.8	MNS 5917 : 2008 Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар
2.	Техникийн нөхөн сэргээлт дотоод овоолго -Өөрийн техниктэй	0.05 га талбай хамарна. Олборлолтын үед	га	0.05		Үйлдвэрлэлийн зардалд шингэсэн	4.99	эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

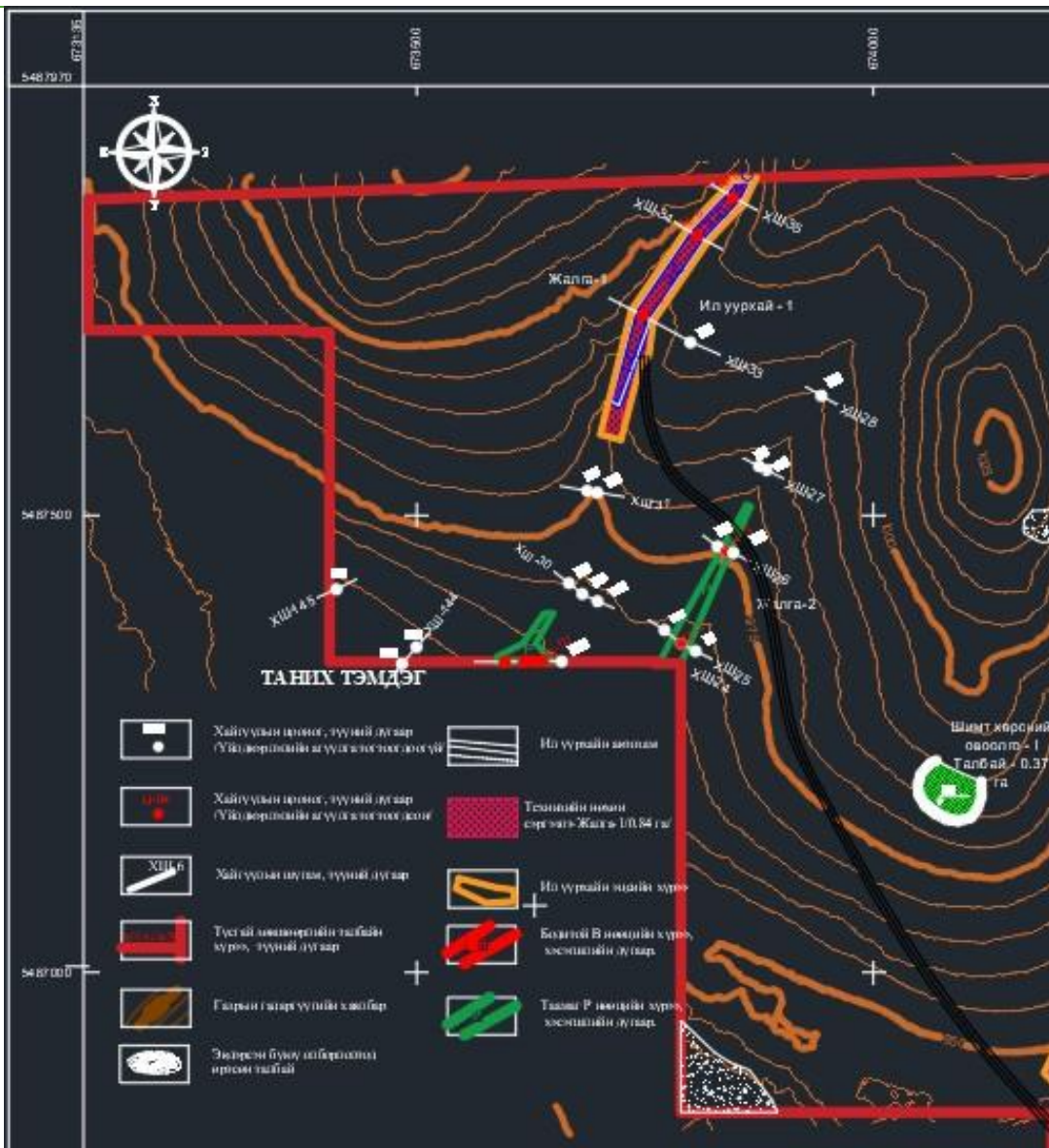
		дотоод овоолго үүсгэж явна						
3.	Тэрбум мод тарих	Төслийн талбайд салхин доод талдаа модоор хашлага хийх (Тайлбар: “Улаанбаатар хотын 2014 онд тарилтад тэнцэх мод сөөгийн тарьц, суулгацын ААНБ-ын судалгаа” “Тоонот байгаль” ТББ-ын үнийн дүнгээр авав.)	ширхэг	100	5000	100ш x 5000Т=500.0	100ш	-
4.	Биологийн нөхөн сэргээлт - шимт хөрс	1.6 га газарт шимт хөрсний овоолго үүсгэнэ	га	1.6	2500.0	7000.0	1.8	MNS 5914: 2008 Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Нэр томьёо, тодорхойлолт
	Нийт					15500.0		

1. Техникийн нөхөн сэргээлт гадаад овоолго 4.8 га-д хийгдэхээс дотоод овоолго хийсний дараа үйл ажилагааны явцад техникийн нөхөн сэргээлт хийгдсэн.

Техникийн нөхөн сэргээлт уурхайн олборлолт явагдсаны дараа дотоод овоолгоор хийгдсэн. Уурхайн төлөвлөлтөөр жалга 1-8 жалгуудад олборлолт явагдах байснаас Жалга-1, Жалга-3, Жалга-7, Жалга-8 хэсгүүдэд олборлолтын ажил явагдсан. 2025 онд Жалга-1 талбайд олборлолт явагдаж **0.84** га, Жалга-3 талбайд **3.2** га-д, Жалга-7 талбайд **0.2** га-д, Жалга-8 талбайд **0.75** га-д нийтдээ **4.99** га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийгдсэн.

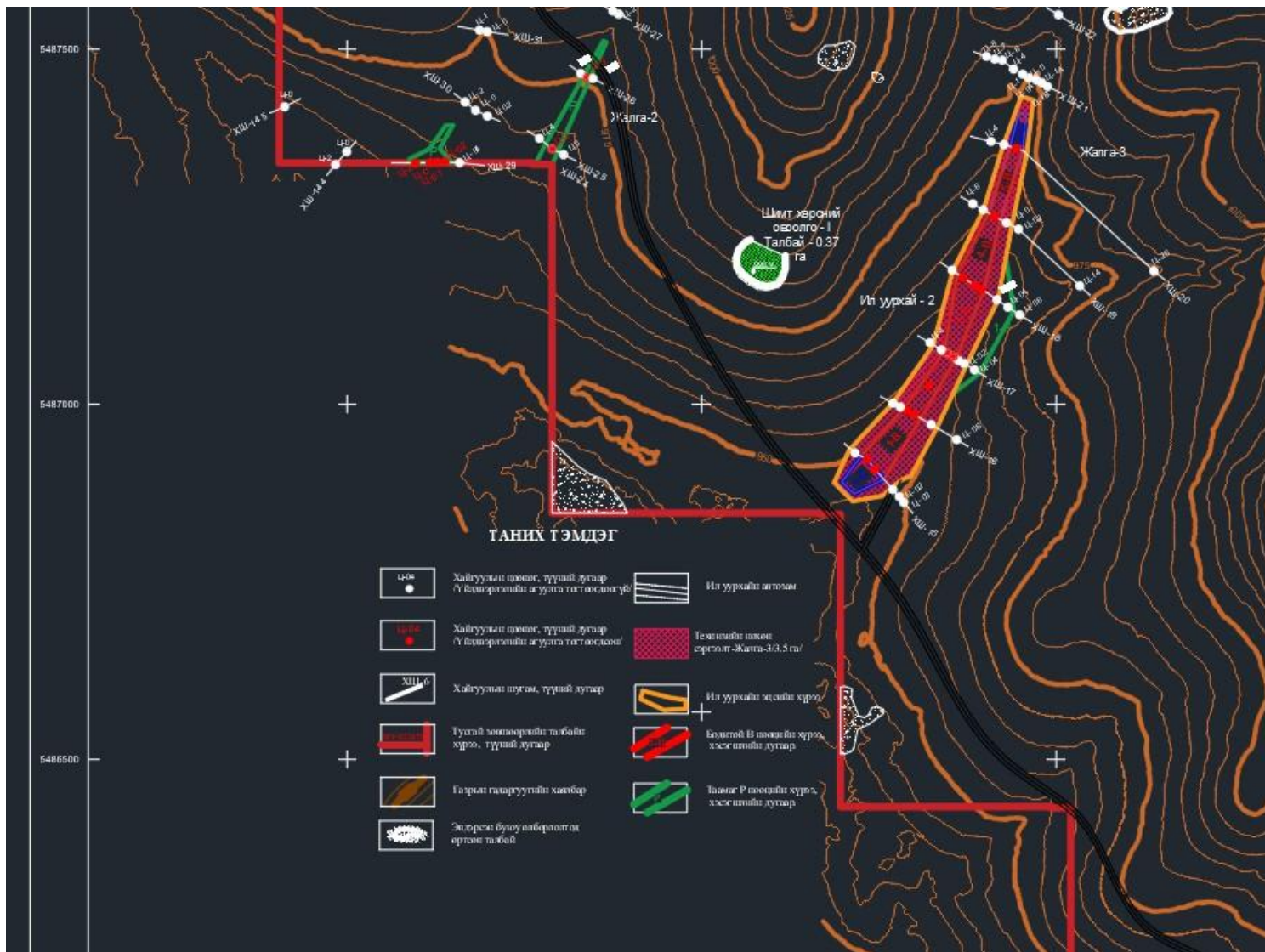
2. Жалга-1 талбайн техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийгдсэн.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

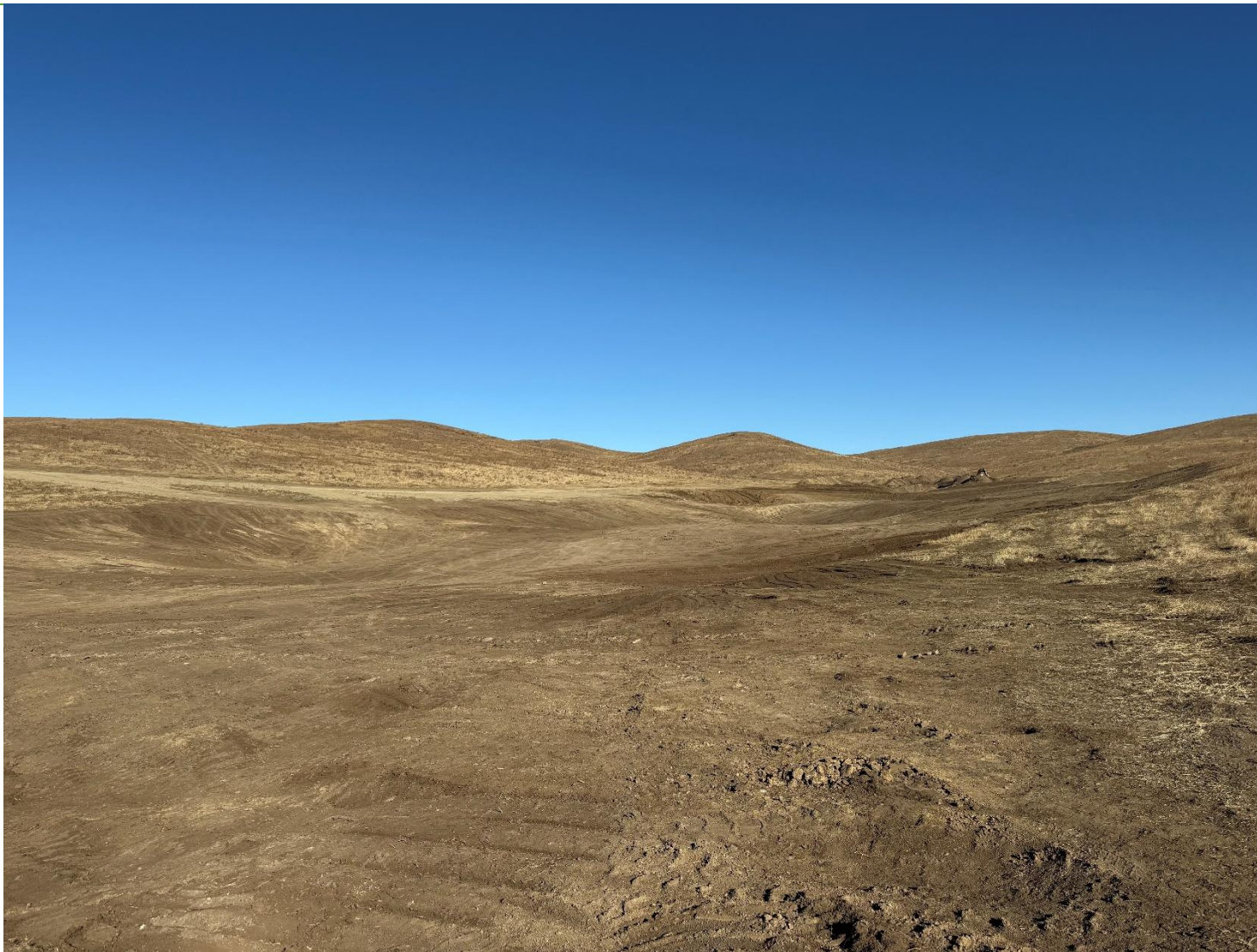
Зураг-14 . Жалга-1 талбайн нөхөн сэргээлт-0.84 га

Жалга-3 талбайд олборлолтын ажил явагдаж 3.2 га талбайд олборлолт явагдаж 3.2 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийгдсэн.

Зураг-15 . Жалга-3 талбайн техникийн нөхөн сэргээлт 3.5 га

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Жалга-3 талбайн нөхөн сэргээлт

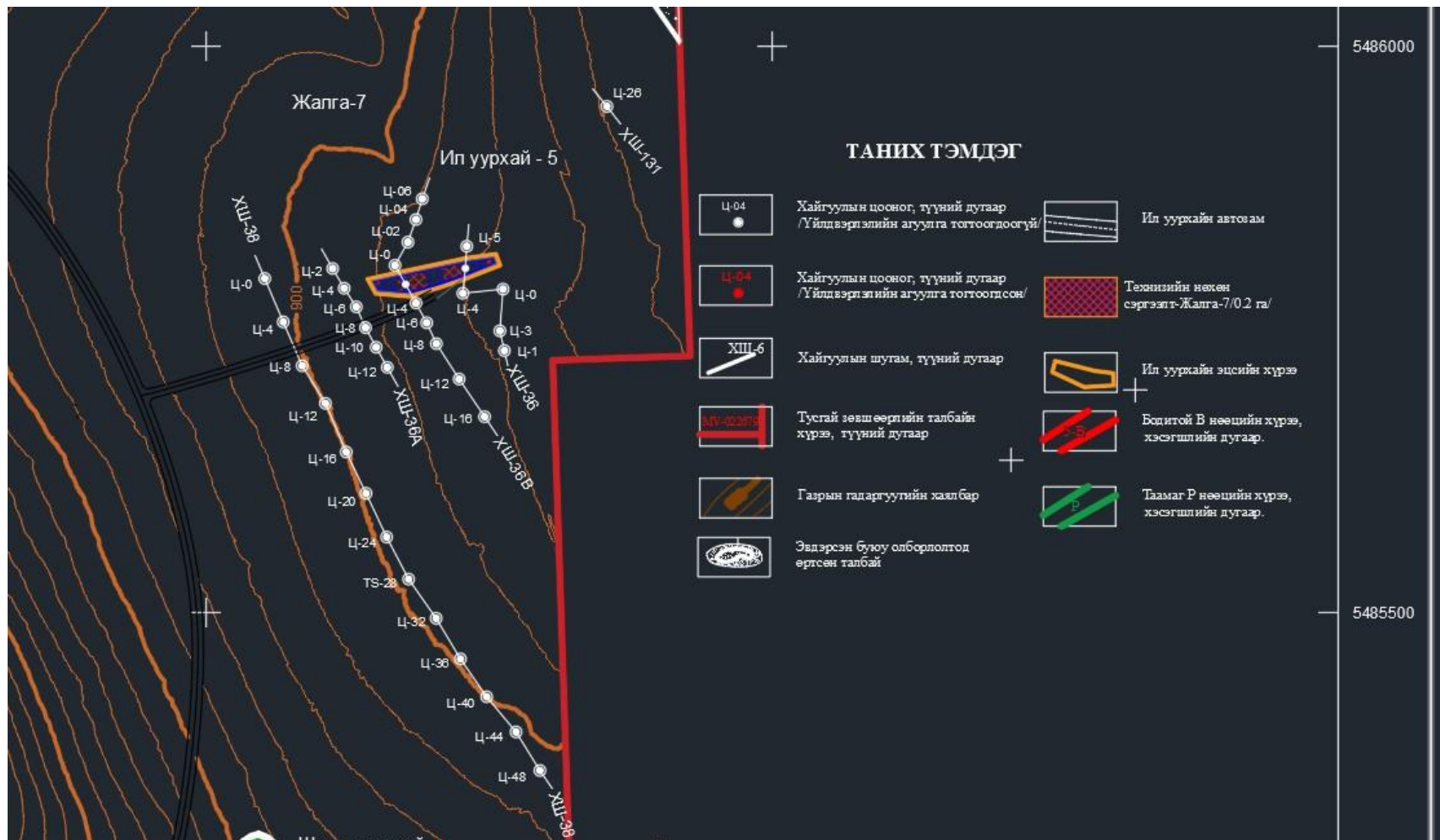
Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Жалга-3 талбайн техникийн нөхөн сэргээлтийн ажлын зураг

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Жалга-7 талбайн 1-С,2-С,3-С талбайд олборлолт явагдаж 0.2 га талбайд техникийн нөхөн ажил хийгдсэн.

Зураг- . Жалга-7 талбайн техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайн байрзүйн зураг

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Жалга-7 талбайн техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн

Жалга-8 талбайн 1-С, 2-С, блокуудад олборлолт явагдаж дотоод овоолгоор 0.75 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийгдсэн.

Жалга-8. Техникийн нөхөн сэргээлт хийхийн өмнө

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Жалга-8. Нөхөн сэргээлт хийсний дараа 2-С,3-С

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Нөхөн сэргээлт хийсний дараа 1-С,2-С

Нийт Жалга-1 талбайд **0.84** га-д, Жалга-3 талбайд **3.2** га-д, Жалга-7 талбайд 0.2 га-д, Жалга-8 талбайд 0.75 га-д нийтдээ 4.99 га талбайд техникийн нөхөн сэргээлтийн ажил хийгдсэн.

3. Тэрбум модны хүрээнд уурхайн тосгонд 100ш модны суулгац тарьсан.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Уурхайн тосгонд тарьсан модны суулгацууд

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

4. Биологийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг 1.8 га-д жалга-9 талбайд олон наст Мандал сортын үр тарьж, хашаажуулсан.

Олон наст ургамлын үр тариалж байгаа нь

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайг хашаа барьж хамгаалсан.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Мандал сортын олон наст ургамлын үрийн ургалт

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

7 БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэлт	Баримтлах бодлого
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Зэрлэг амьтдад биотехникийн арга хэмжээ авах	Багийн түвшинд орон нутгаас чиглэл өгсөн газар хужир, мараа, өвс тавьж өгөх	-	-	-	Дотоод төсөв	2025 онд	-
2		Сумын Засаг даргаас санал авч ажиллах				10,000.0	Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Сумын Засаг даргатай хамтран сумын төвд мод тарьж, ногоон байгууламж байгуулахад хамтран ажиллаж хашаа, хайрсын материал авч барих ажил хийгдсэн	
	Нийт							

8 НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Төслийн ашиглалтын нөлөөллийн бүсэд малчдын хаваржаа болон зуслан, намаржаа байхгүй.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

9 ЕС. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

Төслийн хэрэгжилтийн явцад ямарваа нэгэн түүх соёлын дурсгалт зүйл олдох үед холбогдох хууль тогтоомжинд заасны дагуу засаг захиргааны байгууллага болон холбогдох байгууллага болох ШУА-ийн Түүхийн хүрээлэнд даруй мэдэгдэж төслийн үйл ажиллагааг түр хугацаагаар зогсооно. Олборлолтын үед түүх, соёлын өвийн дурсгалт зүйлс олдоогүй.

10 ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Ажилчид болон үйлчлүүлэгчийн бие өвдөх, халдварт өвчин гарах	Ажилчдад ХАБЭА-ны ажлын хувцас, малгай, хошуувч, гутал	Нийт ажилчид	74	100.0	Дотоод төсөв	Өдөр бүр	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай 2022-11-11 нэмэлт
2.	Гал түймэр гарах	Гал унтраах хэрэгслээр уурхайн кемпийг бүрэн хангах арга хэмжээ авах, галыг унтраах талаар тодорхой түвшинд бэлтгэлийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах /, утааны мэдрэгч, гал гарсан тохиолдолд ашиглах зориулалттай галын автомат гидрант, аврах шат, хаалга, тэдгээрийн байршлын тойм зураглал, яаралтай мэдээлэл дамжуулах цахилгаан холбоо зэргээр бүрэн тоноглох/	Уурхайн хотхон	-	-	1000.0	2025 онд	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль 2015.12.04 нэмэлт шинэчилсэн найруулга
		Нийт				1000.0		

11 ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Ахуйн	Хог хаягдал хадгалах зориулалтын цэгт хогийн савыг 3-аас доошгүй төрлөөр ялгаж хаях	Хог хаягдлын цэг	-	200.0	3	600.0	2025 оны 7 сард	Хог хаягдлын

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

2.	Үйлдвэрийн	Уул уурхайн олборлолтын талбайн орчинд болон хариуцан хамгаалах талбайн орчинд	Уурхайн тосгон	-	-	-	Дотоод төсөв	2025 оны 7 сард	тухай шинэчилсэн хууль 2017.05.12
----	------------	--	----------------	---	---	---	--------------	-----------------	-----------------------------------

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

		хогийн сав байрлуулах, Байр сууц бүрт орчинтойгоо зохицсон материал, өнгө үзэмж бүхий хогийн савтай байх							
3.	Аюултай	Нэг удаагийн хэрэглээний зүйлээс татгалзаж, дахин ашиглах, Аюултай хог хаягдал аккумулятор, ашигласан тос маслыг цуглуулах тусгай хаягдлын цэг бий болгох	Хог хаягдлын цэг	-	-	-	Дотоод төсөв	2025 оны 7 сард	
	Нийт						600.0		

Төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг эх үүсвэрээр нь барилгын болон ажилчдын буюу ахуйн гэж хоёр ангилна. Шинж чанараар нь хатуу, шингэн, хий гэж хувааж болно.

Төслийг хэрэгжүүлэх явцад барилгын ажилчдын түр суурин байгуулах ба үүсэн гарах ахуйн хог хаягдлыг дараах журмаар зохицуулна. Ялгаатай гурван өнгийн хог ангилан цуглуулах савыг барилгын ажилчдын түр сууринд байрлуулна. Доорх хүснэгт үзүүлсэн хаяг болон зааврыг сав бүрд байрлуулна. Эдгээр саванд хогийг зааврын дагуу ангилан хийж байгаа эсэхэд тухайн төслийн байгаль орчин эсвэл эрүүл ахуйн мэргэжилтэн хяналт тавьж ажиллана.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Энгийн хог хаягдлын цэг.

15.1.1. хог хаягдлыг ангилах, ачих, цуглуулах технологид нийцсэн;

15.1.2. галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн;

15.1.3. хог хаягдал салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн.

Хог хаягдал түүнийг цэвэрлэх, зайлуулах болон зохицуулах хэлбэр:

- Хог хаягдлыг орон нутгийн нэгдсэн хогийн цэгт нийлүүлэх талаар гэрээ байгуулж, холбогдох татвар хураамжийг цаг хугацаанд төлсөн

- Барилгын ажлыг гүйцэтгэх явцад гарах хатуу хог хаягдлыг мөн түр цуглуулах цэгийг байгуулж хамгаалалтын хашаа, бункерт хийсэн. Ингэхдээ хууль, журмын дагуу энгийн, хяналттай, аюултай шинж чанараар нь ангилж цуглуулсан.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

- Шатах тослох материалын сав, ахуйн цэвэрлэгээ, ариутгалын бодисын сав, баглаа боодлыг мөн тусад нь цуглуулсан.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

12 ОРЧНЫ ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хянах үзүүлэлтүүд	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хяналтын давтамж	Шаардагдах зардал (урьдчилсан мян.төг)	Баримтлах арга, аргачлал, хэрэгжилт
1	Агаарын чанар: Агаарын тоосны (TSP, PM10, PM2.5) шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх Агаарын бохирдлын (NO2, SO2, CO, Тоос) шинжилгээ хийлгэж байх. БОШТЛ-ын багажаар.	Төслийн талбайн авто зогсоол, Ухашны салхин доод талд	Тоосны хяналт: Төслийн талбайд 2 цэгт 1 удаадаа Өдөрт 2 удаа Агаарын найрлага: буюу жилд 1 удаа 7 сард	Шинжилгээний зардал 1 удаагийнх 30.0 х өдөрт 2 удаа х 2 цэг х 1 удаа = 120.0 төгрөг зарцуулсан.	Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 3384:1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн аргын дагуу агаарын чанарын шинжилгээ авсан. Автомашин үзлэг оношлогоог цаг хугацаанд оруулж, том оврын техникийн засвар үйлчилгээг тогтмол хийж байсан.

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

2	Усны хяналт шинжилгээ: Усны чанар: рН, ууссан нийт давс (жингийн аргаар), нийт хатуулаг (CaCO ₃), Ca, Mg, Na, K, SO ₄ , NO ₂ , NO ₃ , NH ₄ , As, Cd, Cu, Hg, Pb, Zn, Cr, Fe, Ni, үнэр, өнгө, нүүрсустөрөгчид (нефть бүтээгдэхүүний бохирдол)	Худаг: Унд ахуйн усыг хангаж буй гүний худгаас Хаягдлын сан	Жил бүр 7 сард	жилд 2цэг (25+85.0) = 110.0 “Нарт шүүн лаборатори”-ийн 2025 оны тариф	Усны чанар. Дээжийг боловсруулах, хадгалах зөвлөмж MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлтийн дагуу ундны уснаас дээж, шинжилгээ авч мониторинг хийж хариу хэвийн гарсан. Хаягдлын сангаас шинжилгээ авч мониторинг хийсэн.
	Усны түвшин (газрын гадаргаас доош, м-ээр)	Унд ахуйн усыг хангаж буй гүний худагт	Ус ашиглахаас өмнө нэг удаа, ус ашиглах явцад сар бүр, ашиглалт дууссаны дараа нэг удаа	-	
3	Хөрсний төлөв байдал, бохирдол: Хөрсний морфологи бичиглэл, рН, цахилгаан дамжуулалт, давс %, ялзмагийн агууламж %, шим тэжээлийн элемент (NO ₃ , P ₂ O ₅ , K ₂ O), хөрсний механик бүрэлдэхүүн, нүүрс устөрөгчийн нэгдлүүд, кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайр	Төслийн талбайн хог хаягдлын цэг болон ариун цэврийн байгууламжийн цэгт хөрсний хүнд металл болон эрүүл ахуйн бактерийн холимог дээж авах ШТС болон автомашиг зогсоол хөрсний хүнд металлын дээж Шимт хөрс Биологийн нөхөн сэргээлтийн дараа хөрсний агрохими	Төслийн үйл ажиллагаа дуусахаас өмнө 1 удаа, Жил бүр 7 сард	Нийт 3 цэгт, нийт 5дээж = 125.0 /Хөрсний химийн шинжилгээ 1дээж- 25.0₮, хүнд металлын шинжилгээ 1дээж – 25.0₮, бактериологи 1дээж – 25.0₮/ “Нарт шүүн лаборатори”-ийн 2025 оны тариф	MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга, MNS 3309:1991 Хөрс. Хөрсний хялбар уусдаг давсны химийн найрлагыг тодорхойлох арга, MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга, MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага MNS ISO 11047:2001 Хөрсний чанар. Хөрсний усан орчны хандмалд кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайрыг тодорхойлох. Дөлний болон цахилгаан дулааны атомын шингээлтийн спектрометрийн арга MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга
Төслийн байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлын тухайн жилийн нийт зардлын дүн				355.0	

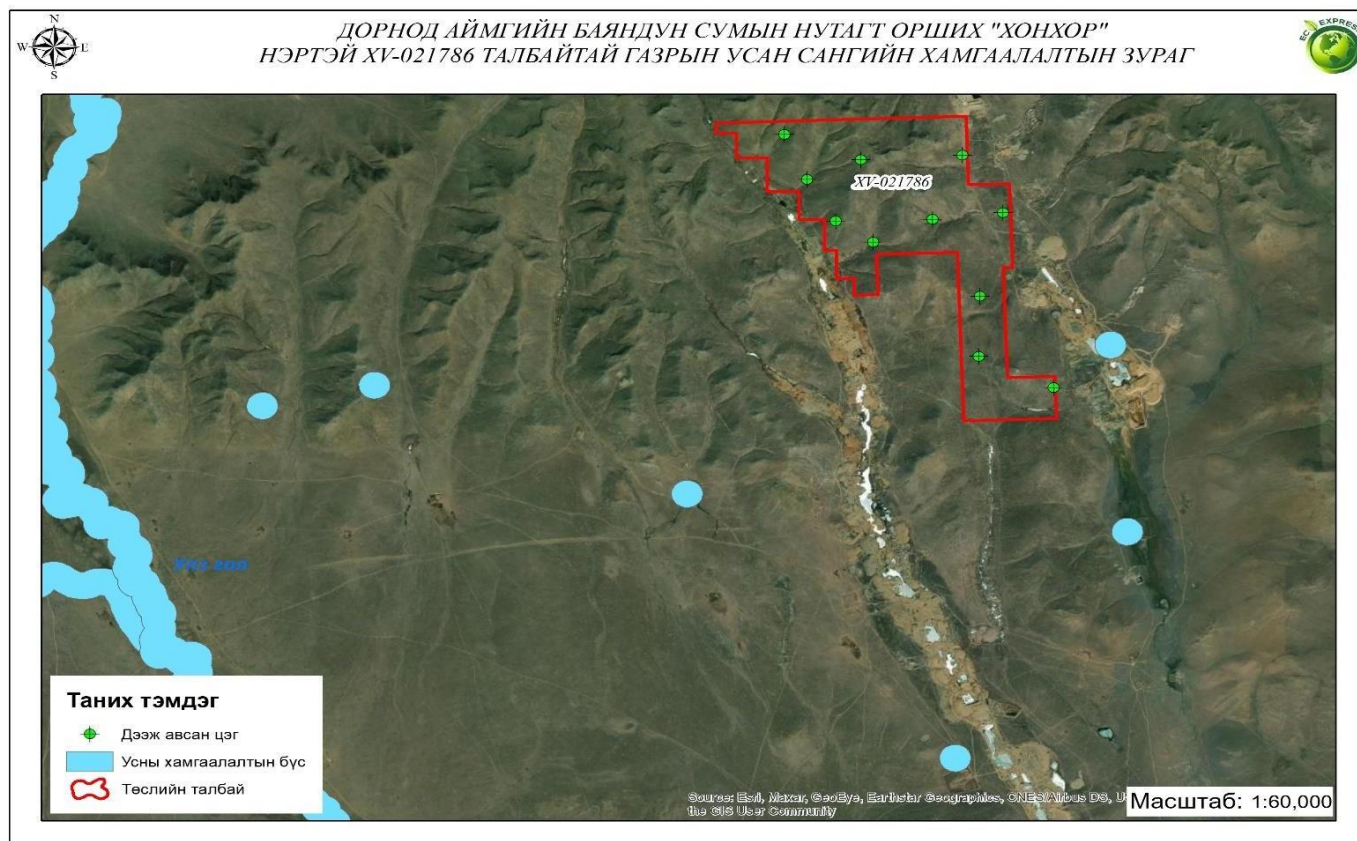
Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Хүснэгт № 20. Төслийн талбайн мониторингийн хяналт шинжилгээний цэгүүд

Мониторингийн ургамал, хөрсний дээж авах байршил					
Байршил	Зүсэлт	Гүн см	Хөрсний хэв шинж	Координат	
Уулын хажуу	Зүсэлт-1	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 24' 15.110" E	49° 31' 0.305" N
Ам хөндий	Зүсэлт-2	0-20	Карбонатгүй харшороон	113° 26' 7.362" E	49° 30' 48.018" N
Хамрын орой	Зүсэлт-3	0-20	Уулын хээрийн нимгэн хархүрэн	113° 24' 45.635" E	49° 30' 18.563" N
Талхлагдсан хөндий	Зүсэлт-4	0-20	Талхагдалд өртсөн хөрс	113° 26' 31.808" E	49° 30' 20.297" N
Толгодын хажуу	Зүсэлт-5	0-20	Карбонатгүй хар шороон	113° 26' 13.135" E	49° 29' 12.355" N
Толгодын хажуу	Зүсэлт-6	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 26' 59.647" E	49° 28' 56.466" N
Уулын хажуу	Зүсэлт-7	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 26' 15.151" E	49° 29' 40.906" N
Ам хөндий	Зүсэлт-8	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 24' 28.541" E	49° 30' 38.624" N
Ам хөндий	Зүсэлт-9	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 25' 8.900" E	49° 30' 8.014" N
Уулын хажуу	Зүсэлт-10	0-20	Уулын хээрийн нимгэн хархүрэн	113° 25' 2.927" E	49° 30' 47.270" N
Ам хөндий	Зүсэлт-11	0-20	Толгодын нимгэн хархүрэн	113° 25' 47.053" E	49° 30' 17.994" N

№	Шинжилгээ авах байршил	Мониторингийн цэг
Агаарын сорьц шинжилгээ		
1	Байгалиараа эрүүл талбай	113° 24' 15.110"E 49° 31' 0.305" N
2	Тээврийн зам орчимд	113° 26' 31.808"E 49° 30' 20.297"N
3	Кемп орчимд	113° 25' 2.927" E 49° 30' 47.270"N
Усны шинжилгээ		
7	Худаг	106°34'10.19"E 49°12'57.52"N

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

Зураг № 15. Мониторингийн цэгүүдийн зураг

13 ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2025 он				
			Сар 08	Сар 09	Сар 10		
	1	2	3	4	5	6	7
1.	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө болон биелэлтийн тайланг хугацаандаа танилцуулах, батлуулах	-	захиалга	Явцтай танилцах	хүлээлцэх	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ, БОАЖЯ

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2025 он				
			Сар 08	Сар 09	Сар 10		
2	Энгийн болон аюултай хог хаягдлын гэрээ байгуулсан	-	захиалга	Явцтай танилцах	хүлээлцэх	Гүйцэтгэх захирал	ТҮК
3	Ажиллагсдыг тоосноос хамгаалах хувцас хэрэгсэлээр хангасан	-	захиалга		хүлээлцэх	Гүйцэтгэх захирал	Ажилчид
4	Байгаль орчны аудит хийлгэсэн	-	захиалга	Явцтай танилцах	хүлээлцэх	Гүйцэтгэх захирал	Мэргэжлийн байгууллага
Нийт		-					

14 ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
	1	2	3	4	5	6	7
1.	2025 оны БОМТөлөвлөгөөг танилцуулах, батлуулах	Цаасан	Тухайн онд хэрэгжүүлэх байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг батлуулсан	2025.05	-	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ, БОАЖЯ
2.	2025 оны батлагдсан БОМТөлөвлөгөөг танилцуулан ажлыг эхлүүлэх	Цаасан	Ажлын жагсаалт, хугацаа, зорилтууд	2025.08	-	Гүйцэтгэх захирал	Төслийн талбай
3.	БОМТ-ны хэрэгжилтийн ажлын явцтай танилцах	Цаасан, зургаар	Байгаль орчны төлөвлөгөөнд тусгасан ажлуудын явцыг багийн иргэдийн хуралд танилцуулсан	2025.10	-	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ
4.	БОМТ-ний дагуу хийгдсэн ажлыг хүлээлгэн өгөх	Цаасан, зургаар	Тухайн онд хэрэгжүүлсэн байгаль орчны менежментийн биелэлтийг хүлээлгэн өгсөн	2025.10	-	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ
5.	БОМТ-ны дагуу хийгдсэн ажлыг тайлагнах	Цаасан, зургаар	Тухайн онд хэрэгжүүлсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг батлуулах	2025.11	-	Гүйцэтгэх захирал	АБОГ, БОАЖЯ
Нийт					-		

Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт MV-022679 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Цагаан чулуут, Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төслийн 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

15 БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТАЙЛАНГЫН ТӨСӨВ

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
1	Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төсөв	1 497 000 төг
2	Нөхөн сэргээх арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	15 500 000 төг
3	Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний төсөв	10 000 000 төг
4	Түүх соёлын өв хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
5	Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөө	1000 000 төг
6	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	600 000 төг
7	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төсөв	Үйлдвэрлэлийн зардалд шингэсэн
8	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төсөв	Үйлдвэрлэлийн зардалд шингэсэн
9	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	355 000 төг
Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв		28 520 000 төг

Хүсэлтийн лавлах дугаар: **SB1783386202503313**

Татсан огноо: **2025-03-31 11:38**

Шилжүүлэгчийн дэвсгэ дугаар	Хүлээн авагчийн данс	Гүйлгээний дүн	Гүйлгээний төлөл
1105608567 MN940015001105608567	100900013406	14,420,000.00 MNT	Амжилттай
Шилжүүлэгчийн нэр САРТ ТҮРГЭН ХОНГОР ХХК	Хүлээн авагчийн нэр БО НӨХӨН СЭРГЭЭХ БАТАЛГАА	Гүйлгээний утга ЭМ БИ ЭМ ЭС ХХК, РД-6792898 НӨХӨН С ЭРГЭЭЛТИЙН БАР	
	Хүлээн авагчийн банк Төрийн сан	Гүйлгээний огноо 2025-03-31	

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

000242031

2021.12.07

/ Бүртгэсэн он, сар, өдөр /

9011834161

/ Хувийн хэргийн дугаар /

6792898

/ Регистрийн дугаар /

Эм Би Эм Эс

Хязгаарлагдмал хариуцлагатай
компани

/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /

Дүрэм

/ Үүсгэн байгуулах баримт бичиг /

Тогтоол

/ шийдвэрийн нэр /

01

/ дугаар /

2021.12.01

/ он, сар, өдөр /

45200

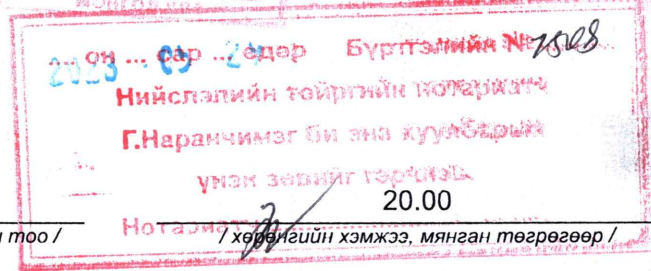
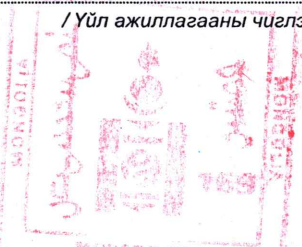
09900

/ Код /

Авто машин засвар үйлчилгээ

Уул уурхайн чиглэлээр зөвлөгөө өгөх

/ Үйл ажиллагааны чиглэл /

Хугацаагүй

/ хугацаа /

2

/ гишүүдийн тоо /

20.00

/ хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /

Улаанбаатар, Сүхбаатар, 1-р хороо, энхтайвны өргөн чөлөө, Зориг сангийн байр 04 тоот, Утас1:

88002000, Утас2: , Факс:

/ хуулийн этгээдийн албан ёсны хаяг /

УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ЕРӨНХИЙ ГАЗАР
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГАЗАР

/ Бүртгэсэн цахууцлагын нэр /

УЛСЫН БҮРТГЭГЧ

гэмдэг/

Н.ДОЛГОРЖАВ

/гарын үсэг/

Хуулийн этгээдийн үүсгэн байгуулах баримт бичигт оруулсан нэмэлт өөрчлөлтийн бүртгэл

Д/д	Нэмэлт өөрчлөлтийн агуулга	Бүртгэсэн	
		Огноо	Ажилтан тэмдэг
1	Болд овогтой Мэндсайхан-г Гүйцэтгэх захирал -р сонгосон(томилсон)-ыг бүртгэв.	2021.12.07	Н.Долгоржав
2	Уртнасан овогтой Энхбилэг-г Гүйцэтгэх захирал -р сонгосон(томилсон)-ыг бүртгэв.	2022.01.25	Ш.Очирсүрэн
3	Хувьцаа эзэмшигч 1 нэмэгдэж, 2 хасагдаж хувьцаа эзэмшигчийн тоо нийт 1 болж өөрчлөгдсөнийг бүртгэв.	2023.05.15	С.Баасандулам
4	Эцсийн өмчлөгч 1 болж өөрчлөгдсөнийг бүртгэв.	2023.05.15	С.Баасандулам

Энэхүү гэрчилгээг хуурамчаар үйлдсэн этгээдэд Монгол-Улсын хуулийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ. Улсын бүртгэлийн гэрчилгээ засвартай бол хүчингүй.

АШИГТ МАЛТМАЛ, ГАЗРЫН ТОСНЫ ГАЗАР

АШИГТ МАЛТМАЛ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ

ЗӨВШӨӨРӨЛ

Дугаар *MV-022679*

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 26 дугаар зүйлийг үндэслэн

Дорнод

аймаг /хот/-ийн

Баяндун

сум /дүүрэг/-ын

Хонхор

нэртэй газарт орших

738.42

гектар талбай бүхий уурхайн талбайд

хуульд заасан нөхцөл, шаардлагын дагуу ашигт малтмал ашиглахыг

зөвшөөрч улсын бүртгэлийн

9011834161

тоот гэрчилгээтэй

“Эм Би Эм Эс” ХХК

-д

энэхүү тусгай зөвшөөрлийг

2053.10.19

дуустал

хугацаагаар олгов.

Тусгай зөвшөөрөл хавсралтгүй бол хүчингүй.

КАДАСТРЫН ХЭЛТСИЙН
ДАРГА

Д.БАТМАГНАЙ

2023 оны 10 дугаар сарын 19 ний өдөр

Улаанбаатар хот

0000701

ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭНИЙ 2 ДУГААР ХАВСРАЛТ

MV-022679

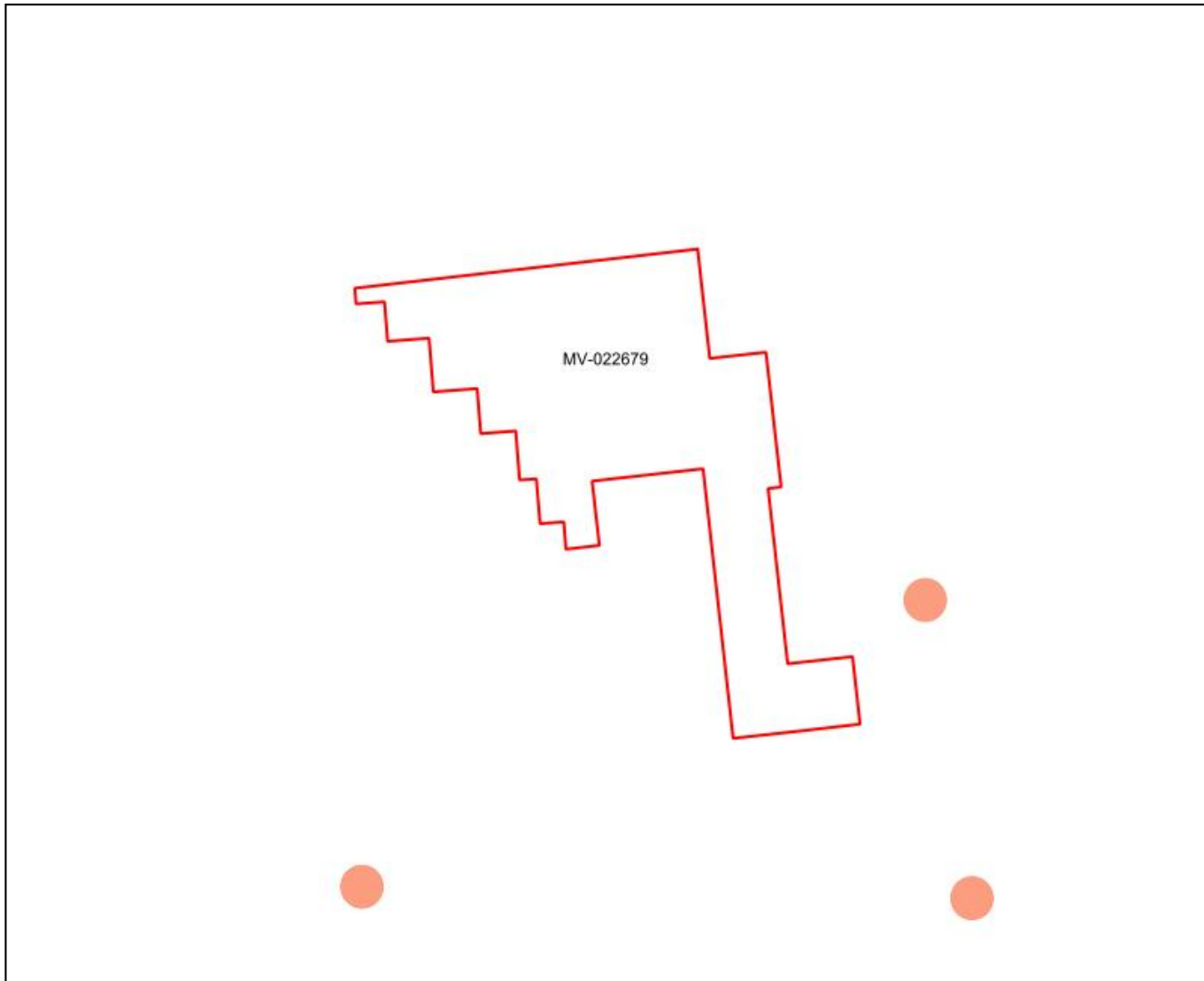
Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээгүй бол хүчингүй.

Дэс дугаар	Тусгай зөвшөөрөлд орох өөрчлөлтийн үндэслэл	Хүчин төгөлдөр талбайн хэмжээ /га/	Хасагдах талбайн хэмжээ /га/	Тусгай зөвшөөрлийн талбайн солбицлууд, огноо, гарын үсэг, тэмдэг		
				#	Уртраг	Өргөрөг
001-NM	• Ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг анх олгосон 2023.10.19	738.42 Га	0 Га	1	113° 26' 10.62"	49° 31' 6.55"
				2	113° 26' 10.63"	49° 30' 34.11"
				3	113° 26' 12.01"	49° 30' 34.11"
				4	113° 26' 12.01"	49° 30' 34.01"
				5	113° 26' 36.61"	49° 30' 34.01"
				6	113° 26' 36.7"	49° 29' 54.05"
				7	113° 26' 30.66"	49° 29' 54.05"
				8	113° 26' 30.69"	49° 29' 29.12"
				9	113° 26' 30.72"	49° 29' 2.05"
				10	113° 26' 32.12"	49° 29' 2.05"
				11	113° 26' 32.12"	49° 29' 1.96"
				12	113° 27' 0.71"	49° 29' 1.96"
				13	113° 27' 0.71"	49° 28' 41.95"
				14	113° 26' 30.72"	49° 28' 41.95"
				15	113° 26' 30.72"	49° 28' 42.05"
				16	113° 26' 2.04"	49° 28' 42.05"
				17	113° 26' 1.96"	49° 30' 2.01"
				18	113° 26' 0.57"	49° 30' 2.01"
				19	113° 26' 0.57"	49° 30' 2.11"
				20	113° 25' 10.63"	49° 30' 2.11"
				21	113° 25' 10.72"	49° 29' 43.05"
				22	113° 24' 55.22"	49° 29' 43.05"
				23	113° 24' 55.62"	49° 29' 51.11"
				24	113° 24' 54.24"	49° 29' 51.14"
				25	113° 24' 54.24"	49° 29' 51.2"
				26	113° 24' 44.7"	49° 29' 51.4"
				27	113° 24' 45.25"	49° 30' 4.65"
				28	113° 24' 43.87"	49° 30' 4.68"
				29	113° 24' 43.87"	49° 30' 4.74"
				30	113° 24' 37.55"	49° 30' 4.88"
				31	113° 24' 38.27"	49° 30' 19.36"
				32	113° 24' 36.9"	49° 30' 19.38"
				33	113° 24' 36.9"	49° 30' 19.45"
				34	113° 24' 22.14"	49° 30' 19.75"
				35	113° 24' 22.78"	49° 30' 33.08"
				36	113° 24' 21.4"	49° 30' 33.1"
				37	113° 24' 21.41"	49° 30' 33.17"
				38	113° 24' 2.58"	49° 30' 33.56"
				39	113° 24' 3.35"	49° 30' 49.45"
				40	113° 24' 1.97"	49° 30' 49.47"
				41	113° 24' 1.98"	49° 30' 49.54"
				42	113° 23' 44.24"	49° 30' 49.9"
				43	113° 23' 44.81"	49° 31' 1.57"
				44	113° 23' 43.43"	49° 31' 1.6"
				45	113° 23' 43.44"	49° 31' 1.67"
				46	113° 23' 31.7"	49° 31' 1.91"
				47	113° 23' 31.92"	49° 31' 6.55"

Д.Мягмарсүрэн 2023.10.30

КАДАСТРОВЫЙ ХӨЛТӨС
ХТӨТӨС

ТАНИХ ТЭМДЭГ

Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл

 Ашиглалтын

 Хайгуулын

Засаг захиргааны хил

 Улсын хил

 Аймгийн хил

 Сумын хил

 Аймгийн төв

 Сумын төв

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

 Дархан цаазат газар

 Байгалийн цогцолборт газар

 Байгалийн нөөц газар

 Дурсгалт газар

Хамгаалалтын бүсүүд

 Гол мөрний урсац бүрэлдэх эх

 Ойн сан бүхий газар

Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс

 Онцгой хамгаалалтын бүс

 Энгийн хамгаалалтын бүс

Ус хангамжийн эх үүсвэр

 Эрүүл ахуйн хориглолтын бүс

 Эрүүл ахуйн хязгаарлалтын бүс

 Тэжээгдлийн муж

Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс

 Орон нутгийн усны хамгаалалтын бүс

Масштаб 1:39695.0

Аймаг, сум, сав газрын нэр: Дорнод аймаг Баяндун сум

Засгийн газрын 2012 оны 194, 2015 оны 289-р тогтоолоор батлагдсан гол, мөрний урсац бүрэлдэх эхтэй давхцалгүй, ойн сантай давхцалгүй, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүстэй давхцалгүй, улсын тусгай хамгаалалттай газар нутагтай давхцалгүй байна. Орон нутгийн усны энгийн болон онцгой хамгаалалтын бүстэй давхцалгүй байна.

Огноо: 2025-10-31

УС АШИГЛУУЛАХ ДҮГНЭЛТ

2025 оны 05 -р
сарын 29 -ны өдөр

Дугаар Е-2504-000286

Улаанбаатар хот Утас:
265528, 265578

1. Аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр, утас, факс, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар

Оноосон нэр: Эм Би Эм Эс ХХК
Улсын бүртгэлийн дугаар:
Регистрийн дугаар: 6792898
Захирал: Энхбилэг
Холбоо барих дугаар: 88002000
Факс :
И-мэйл хаяг :

2. Төслийн нэр байршил

Төслийн нэр: Цагаан чулуут худаг Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ашиглах төсөл
Байршил: Дорнод, Баяндун, 1-р баг, Түргэн
Харьяалагдах сав газар: Улз голын сав газар
Хамаарах салбар: Уул уурхай
Төслийн дэлгэрэнгүй: Цагаан чулуут худаг Цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ашиглах төсөл

3. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн нэр

Эм Би Эм Эс

4. Ажиллах горим, хүчин чадал

Үргэлжлэх хугацаа	Ажиллах горим	Жилд ажиллах хоног	Хоногт ажиллах ажилчидын тоо	Хоногт ажиллах цаг
1	2 ээлжээр	200	71	11

5. Үйлдвэрлэх, боловсруулах бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний хэмжээ

Ажлын нэр	Тоо хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тайлбар
Хүдэр боловсруулахад ашиглагдах ус	63010.0	тонн	2025 оны УАТ-ийн маягт 3-т 63.01 мян.м3 элс угаан баяжуулах, БОННУ 68х болон ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлтэд технологид нөхөн сэлбэлтээр авах усны хэмжээг 30 % байхаар тусгасан.

Ажлын нэр	Тоо хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тайлбар
Шүүрлийн уснаас шавхан зайлуулах усны хэмжээ	898.0	м3	"Говь караван" ХХК-ын 2023 онд хийсэн гидрогеологийн судалгаанд уурхайн ухлагад орж ирэх шүүрлийн усны хэмжээг 898 м3 байхаар тооцсон. Ашигт малтмал олборлон баяжуулахад шаардлагатай 75,612.0 м3 ус, Зам талбайн тоосжилт дарахад шаардлагатай 14,400.0 м3 усыг шүүрлийн уснаас хангахаар тооцлоо
Зам, талбайн усалгаа	72000.0	м2	БОННУ 70-р хуудас, ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлт. 2025 онд Техникийн нөхөн сэргээлтийг 8 га талбайд, 0.8 га талбайд шимт хөрсийг хуулах, хадгалах, хамгаалах ажил хийгдэнэ.
Ашиг олох зориулалтаар ахуйн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд ашиглах усны хэмжээ	72.0	хоногт 1 хүн	УАТ - ний маягт 12-т 2025 онд 72 хүн, маягт 3-т 120 хоног ажиллахаар төлөвлөсөн.

6. Усны эх үүсвэр, нөөц, хоногт ашиглах хэмжээ

Эх үүсвэр	Зориулалт	Усны нөөц (л)	Усны нөөц (м3)	Тайлбар
Шүүрлийн ус		10.39351	897.99927	Говь караван ХХК-ийн 2023 онд хийсэн гидрогеологийн судалгаа, Усны газрын 2024 оны 01 дүгээр сарын 31-ны өдрийн 28 дугаар ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлтэд Төслийн үнд ахуйн болон зам талбайн усалгаа 155.7 м3/хон усны хэрэглээг 3.1л/сек үндрагатай гүний худгаас, технологийн болон биологийн нөхөн сэргээлтийн усалгаанд шаардлагатай усыг уурхайн ухлагад орж ирэх шүүрлийн уснаас хангахад усны ашиглах боломжит нөөцийн хэмжээ хүрэлцээтэй байна гэж дүгнэсэн.
Гүний худаг	Үнд ахуй	3.1	267.84	

7. Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ, нөхцөл

Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ боловсруулсан ААНБ :	Төгрөг баян хангай ХХК
Холбоо барих :	88055177
Нэмэлт мэдээлэл:	Алтны шороон орд

8. Усны барилга байгууламжууд

Барилга байгууламж	Хүчин чадал (м3)	Хэмжээ хийц
Усан сан	15000.0	Цэвэр усан сан

Барилга байгууламж	Хүчин чадал (м3)	Хэмжээ хийц
Усан сан	25000.0	Тунгаах нуур

9. Дамжуулах байгууламж

Хаанаас (эхлэх цэг)	Хаана хүртэл (төгсгөлийн цэг)	Шугамын голч, мм	Дамжуулах шугамын урт, м
---------------------	-------------------------------	------------------	--------------------------

10. Онцгой нөхцөл

- Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсэд үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно;
  - Голын хамгаалалтын бүсэд хөрс хуулалт, олборлолт явуулахыг хориглоно;
  - Тусгай зөвшөөрлийн талбайд байгаа голыг хамгаалах арга хэмжээ авах, хөв цөөрөм байгуулах, татмын ойжуулалт хийх г.м;
  - Усны тухай хуулийн 30.1.4-д заасны дагуу усны шугам, хоолой бүрд баталгаажсан онлайн тоолуур суурилуулах;
  - Шар усны болон гэнэтийн үерийн ус уурхайн ухлага болон ус хуримтлуулах санд орох, хаягдлын сангаас бохир ус нэвчиж ус, хөрс бохирдуулахаас сэргийлэх, үерийн далан, шуудууны аюулгүй байдлыг хангаж ажиллах;
- Хяналт, шалгалтын үед баяжуулах үйлдвэрийн усны зарцуулалт, технологийн ус ашиглалтын коэффициент 70 хувиас бага байх тохиолдолд хуулийн арга хэмжээ авахыг анхаарах;
- Усны тухай хуулийн 30.1.2-т заасны дагуу Усны хэрэглээ хариуцсан ус ашиглалтын менежер ажиллуулах үүрэгтэй тул хуульд заасан үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд ус ашиглуулах дүгнэлт гаргахгүй байхыг анхаарах.

11. Усны зарцуулалт

Ажлын нэр	Тоо Хэмжээ	Хэмжих нэгж	Усны хэрэглээ, м3 (Норм)	Гүйцэтгэх давтамж	Хэмжих нэгж	Нийт ашиглах усны хэмжээ, м3	Хөнгөлөх усны хэмжээ м3	Төлбөр тооцох усны хэмжээ м3
Хүдэр боловсруулахад ашиглагдах ус	63010	тонн	4.0	1.0	Удаа	252,040.00	252,040.00	0.00
Шүүрлийн уснаас шавхан зайлуулах усны хэмжээ	898	м3	1.0	120.0	Хоног	107,760.00	0.00	107,760.00
Зам, талбайн усалгаа	72000	м2	0.002	100.0	Удаа	14,400.00	14,400.00	0.00
Ашиг олох зориулалтаар ахуйн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд ашиглах усны хэмжээ	72	хоногт 1 хүн	0.15	120.0	Хоног	1,296.00	0.00	1,296.00
Нийт						375,496.00	266,440.00	109,056.00

12. Урьдчилсан байдлаар тооцсон усны нөөц ашигласны төлбөрийн хэмжээ

Ажлын нэр	Төлбөр тооцох усны хэмжээ, м3	Усны ангилал	Хөнгөлөх хувь хэмжээ, %	1 м3 усны үнэ	Усны нөөц ашигласны төлбөр, ₮	Төлбөрөөс хөнгөлсөн дүн, ₮	Төлбөл зохих дүн, ₮
Хүдэр боловсруулахад ашиглагдах ус	0.00	Газрын доорх ус	0.0	1362.20	0.00	0.0	0.00

Ажлын нэр	Төлбөр тооцох усны хэмжээ, м3	Усны ангилал	Хөнгөлөх хувь хэмжээ, %	1 м3 усны үнэ	Усны нөөц ашигласны төлбөр, ₮	Төлбөрөөс хөнгөлсөн дүн, ₮	Төлбөл зохих дүн, ₮
Шүүрлийн уснаас шавхан зайлуулах усны хэмжээ	107760.00	Газрын доорх ус	0.0	500.40	53,923,104.00	0.0	53,923,104.00
Зам, талбайн усалгаа	0.00	Газрын доорх ус	0.0	166.80	0.00	0.0	0.00
Ашиг олох зориулалтаар ахуйн үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд ашиглах усны хэмжээ	1296.00	Газрын доорх ус	0.0	83.40	108,086.40	0.0	108,086.40
Нийт	109,056.00				54,031,190.40		54,031,190.40

13. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд усны нөөцийг хэмнэх эргүүлж ашиглах даалгавар

Ахуйн хэрэгцээнээс гарч буй бохир усыг стандартын шаардлагад нийцтэл цэвэршүүлэн эргүүлэн ашиглах.

Нөхөн сэлбэлтээр авах усны хэмжээг 30%-иас хэтрүүлэхгүй байх;

Шүүрлийн усыг зам талбайн тоосжилт дарахад, биологийн нөхөн сэргээлт, мод усалгаанд эргүүлэн ашиглах;

14. Тавигдах шаардлага, цаашид авах арга хэмжээ, зөвлөгөө

Усны тухай хуулийн 28.6-д заасны дагуу Онон, Улз голын сав газрын захиргаанаас ус ашиглах зөвшөөрөл авч, зохих журмын дагуу гэрээ байгуулах;

Хаягдал усны дүгнэлтийг дараа оны эхний улиралд багтаан гаргуулах;

Усны тухай хуулийн 28.18-д зааснаар ус ашиглуулах дүгнэлт, холбогдох зөвшөөрөлгүйгээр ус ашиглахгүй байх;

Усны тухай хуулийн 30.1.4-д заасны дагуу ус татах шугам хоолой бүрд баталгаажуулсан онлайн тоолуур сүүрилүүлж, тоолуурын заалтаар усны нөөц ашигласны төлбөрийг тооцож, Төсвийн тухай хуулийн 23.6.5-д заасны дагуу төсөвт төвлөрүүлэх;

Засгийн газрын 2018 оны 391 дүгээр тогтоолоор баталсан журмын дагуу зөвшөөрсөн хэмжээнээс илүү ашигласан усны төлбөрийг шатлан өсгөж тооцохыг анхаарах;

Жил бүрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн төлөвлөгөөг үндэслэлтэй, үнэн зөв гаргаж байх;

Үйл ажиллагаа зогсох, тасалдах нөхцөл байдал үүссэн үед холбогдох төрийн захиргааны байгууллагуудад даруй мэдэгдэж ажиллах;

Усны тухай хуулийн 7.5-д заасны дагуу улсын усны мэдээллийн сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай ус ашиглалтын тайлан (газрын доорх усны хяналт-шинжилгээний мэдээ, ус ашиглах зөвшөөрөл, гэрээ, гэрээ дүгнэсэн акт, усны нөөц ашигласны төлбөрийн баримт, ус ашиглалтын тоо, хэмжээ) -г 2025 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн дотор Усны газарт office@water.gov.mn цахим хаягаар болон холбогдох газруудад хүргүүлж ажиллах.

Боловсруулсан:

УС АШИГЛАЛТЫН ХЭЛТЭС

Н.Цогт

Боловсруулсан огноо:

2025.05.27

ОНОН-УЛЗ ГОЛЫН
САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГААНЫ ДАРГЫН
ТУШААЛ

2025 оны 06 сарын 03 өдөр

Дугаар А/07

Наран

Зөвшөөрөл олгох тухай

Усны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.6, 29 дүгээр зүйлийн 29.1, 17 дугаар зүйлийн 17.1.10 дахь хэсэг, Монгол Улсын Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг "Усны Газар"-ын гаргасан 2025 оны №Е-2504-000286 тоот дүгнэлтийг үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Дорнод аймгийн Баяндун сумын нутагт орших MV-022679 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй "Хонхор" нэртэй алтны шороон ордын технологийн хэрэгцээнд нөхөн сэлбэлтээр авч ашиглах 75,612.0 шоометр, зам, талбайн усалгаанд ашиглах 14,400.0 шоометр усыг уурхайн ухлагт шүүрч орж ирэх 107,760.0 шоометр уснаас, уурхайн ажиллагсдын унд ахуйн хэрэгцээнд ашиглах 1,296.0 шоометр усыг уурхайн талбайд байрлах гүний худагас хангах бөгөөд нийт **109,056.0** шоометр усыг 1(нэг) жилийн хугацаанд ашиглахыг "Эм Би Эм Эс" ХХКомпанид зөвшөөрсүгэй.

2. Усны ашиглах боломжит нөөц, ус ашиглалтын байдалд байнгын хяналт тавьж ажиллахыг Уул уурхайн эрчим хүчний ус ашиглалтын асуудал хариуцсан мэргэжилтэн /И.Алтмаа/-д үүрэг болгосугай.

3. Усны тухай хуулийн 30 дугаар зүйл, 7 дугаар зүйлийн 7.5 дахь заалтын дагуу ус ашиглагчийн үүрэг, ус ашиглагчид тавигдах шаардлагыг ханган ажиллах, усны мэдээллийн сан бүрдүүлэхтэй холбогдсон мэдээ, тайланг 2025 оны 12 дүгээр сарын 01-ны дотор Сав газрын захиргаанд ирүүлэхийг "Эм Би Эм Эс" ХХКомпанийн захирал /У.Энхбилэг/-т даалгасугай.

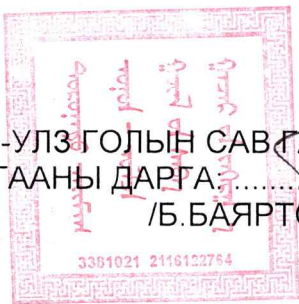
ДАРГА

Б.БАЯРТОГТОХ

970423015

ОНОН-УЛЗ ГОЛЫН САВ ГАЗРЫН
ЗАХИРГААНЫ ДАРГА:.....
/Б.БАЯРТОГТОХ/

“ЭМ БИ ЭМ ЭС” ХХК-ИЙН ЗАХИРАЛ:.....

/У.ЭНХБИЛЭГ/

УС АШИГЛАХ ГЭРЭЭ

2025 оны 06 сарын 03-ны өдөр

Дугаар 04

Баяндун сум

Нэг. Ерөнхий зүйл

Усны тухай хуулийн 28.4, 28.6, 28.7, 29.1-д заасны дагуу Монгол улсын Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг “Усны газар”-ын гаргасан 2025 оны 05-р сарын 29–ны өдрийн № **E-2504-000286** дугаартай ус ашиглуулах дүгнэлт, **Онон-Улз голын сав газрын захиргааны** олгосон 2025 оны 06-р сарын 03-ны өдрийн №А/07 дугаартай ус ашиглах зөвшөөрлийг үндэслэн:

Усны ашиглуулагчийг төлөөлж **Онон-Улз голын сав газрын захиргааны Уул уурхай, эрчим хүчний ус ашиглалтын асуудал хариуцсан мэргэжилтэн Ишдорж овогтой Алтмаа:**

Ус ашиглагчийг төлөөлж **Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг, 1-р хороо, Энхтайваны өргөн чөлөө, Зориг сангийн байр, 4 тоот. Улсын бүртгэлийн №9011834161, регистрийн №6792898 дугаартай “Эм Би Эм Эс” ХХК-ийн Уурхайн дарга Д.Даваажаргал** нар ус ашиглах талаар тохиролцон энэхүү гэрээг 1 жилийн хугацаатайгаар байгуулав.

Хоёр. Гэрээний нөхцөл:

2.1. Ус ашиглах зориулалт: Дорнод аймгийн Баяндун сумын Түргэн багийн нутагт орших MV-022679 тоот тусгай зөвшөөрөлтэй “Хонхор” алтны шороон орд нь ажиллагсдын унд ахуйн хэрэгцээт усыг 3.1 л/сек ундаргатай гүний худаас, технологийн хэрэгцээ болон зам, талбайн тоосжилт дарахад ашиглах усыг уурхайн ухлагт орж ирэх шүүрлийн усаар хангана.

2.2. Ашиглах усны хэмжээ

2.2.1. Унд ахуйд - **1.296.00 шоо метр**

2.2.2. Технологийн хэрэгцээнд нөхөн сэлбэлтээр ашиглах ус-**75.612.0 шоо метр**

2.2.3. Зам талбайн тоосжилт дарахад ашиглах ус-**14.400.0 шоо метр**

2.2.4. Шүүрлийн уснаас шавхан зайлуулах усны хэмжээ- **107.760.0 шоо метр**

2.3. Усны чанар, найрлага.

Улирал бүр **шүүрлийн ус, унд ахуйн ус, эргэлтийн нуур, ахуйн хаягдал уснаас** тус бүр дээж авч итгэмжлэгдсэн лабораториор шинжилгээ хийлгэн, шинжилгээний дүнг Онон-Улз голын сав газрын захиргаанд тухай бүр албан бичгээр ирүүлэхийг анхаарах.

2.4. Усны эх үүсвэрийн :

Байршил: Дорнод аймаг Баяндун сум, Түргэн баг, "Хонхор" нэртэй алтны шороон ордыг ашиглах төсөл уурхайн кемпийн талбайд байрлах гүний худгаас ажиллагсдын унд-ахуйн усны хэрэгцээг хангана.

- Унд, ахуйн худгийн солбицол:

113° 24' 6.4" 49° 30' 34.4" h=961 метр (Ундарга: 3.1 л/сек)

Барилга байгууламж: Тунгаах нуурын хэмжээ 25000 м³

Тоног төхөөрөмж: Угаах төхөөрөмж - 40 м³/ц-1ш, усны насос- 1ш

Хүчин чадал: Угаах төхөөрөмжийн хүчин чадал - 40 м³/цаг- 1ш,
Ус дамжуулах насос 150 м³/ц хүчин чадалтай -1ш

2.5. Хаягдал усны хэмжээ: Байхгүй

Хэмжээ

.....
Стандартын шаардлага

.....
Хаях цэгийн байршил:

Солбицол Х....., У.....

2.6. Хаягдал усанд дахь бохирдуулах бодисын хэмжээ. Усны биохимийн шинжилгээний дүнг хавсаргана.

Жинлэгдэх бодис, кг.....

Эрдэс бодис, кг.....

Хүнд металл, кг.....

Аюултай бохирдуулах бодис, кг.....Байхгүй.....

2.7. Бохир ус цэвэрлэх барилга байгууламжийн байршил, хүчин чадал, технологи, цэвэрлэх арга, цэвэрлэгээний түвшин:

Үйлдвэрээс гарах хаягдал ус нь тунгаах нуураар дамжин тунгаагдаж, эргүүлэн үйлдвэрийн технологийн хэрэгцээнд ашиглана.

2.8. Усны эх үүсвэрийг хамгаалах, усны нөөц хомсдох, бохирдохоос сэргийлэх арга хэмжээ, түүнд зарцуулах хөрөнгийн хэмжээ:

1. Баяндун сумын төвийн ойролцоох Зүүн нарангийн булгийн эхийг бусад уул уурхайн ААН-тэй хамтран хашиж хамгаалан сум орон нутагт хүлээлгэн өгөх

2. Бусад уул уурхайн ААН-тэй хамтран олборлотын үйл ажиллагааны улмаас газрын доорх усны нөөц, чанарт нөлөөлөх нөлөөллийг хянах зориулалт бүхий "Газрын доорх усны мониторингийн цооног"-ийг уурхайн бүсэд байгуулах

2.9. Усны тоолуурын:

Төрөл: .....
Загвар:.....
Тоолуурын тоо: .....
Суурилуулсан байгууллага, огноо: .....
Баталгаажуулсан байгууллага, огноо:
Тоолуурын заалт:.....

2.10. Ус ашигласны нэгж төлбөрийн хэмжээ:

Технологийн хэрэгцээнд ашиглах усны төлбөр. Ус ашиглуулах дүгнэлтэд технологийн хэрэгцээнд нөхөн сэлбэлтээр авч ашиглах 75612 шоо метр усыг шүүрлийн уснаас хангахаар тооцсон байна.

Шавхан зайлуулах шүүрлийн усны төлбөр /Улз голын сав газарт газрын доорх усыг шавхан зайлуулах итгэлцүүр, хувь хэмжээгээр бодож тооцоход зайлуулахад 500.4 төг/шоо метр/

$$107,760.0 \text{ шоо метр} \times 500.4 \text{ төг/шоо метр} = 53,923,104.0 \text{ төгрөг}$$

Нийт **53,923,104,00** төгрөг /Тавин гурван сая есөн зуун хорин гурван мянга нэг зуун дөрвөн төгрөг/-ийг Дорнод аймгийн Татварын хэлтсийн дансанд төвлөрүүлнэ.

Нэмэлт даалгавар:

Ундны усны худагт эрүүл ахуйн бүс тогтоож тэмдэгжүүлэн дэглэмийг мөрдөх

Гурав. Талуудын эрх, үүрэг

Гэрээ байгуулагч талууд нь Усны тухай хуулийн 7.5, 10.1.18, 13.1.1, 13.1.5, 18.1.4, 19.1.2, 19.1.4, 26.1, 30.1, 30.2, 31.1-д заасан эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ.

Дөрөв. Бусад

4.1. Гэрээ нь талууд гарын үсэг зурж, тамга, тэмдэг дарж баталгаажуулсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

- 4.2. Ус ашиглуулах дүгнэлт, ус ашиглах зөвшөөрөл, хаягдал усны талаарх дүгнэлт, хаягдал ус зайлуулах зөвшөөрөл нь гэрээний салшгүй хэсэг байна.
- 4.3. Гэрээний биелэлтийг жил бүр дүгнэж, тэмдэглэл үйлдэнэ.
- 4.4. Талууд тохиролцсоноор гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулж болох ба бичгээр үйлдэнэ.
- 4.5. Гэрээг дор дурдсан үндэслэлээр хугацаанаас нь өмнө цуцалж болно.
- 4.5.1. Ашиглаж байгаа усны эх үүсвэр тусгай хэрэгцээнд шилжсэн:
- 4.5.2. Аль нэг тал татан буугдсан бол,
- 4.6. Талуудын хооронд үүссэн маргааныг эвийн журмаар шийдвэрлэхийг эрхэмлэх бөгөөд эс зөвшөөрвөл, холбогдох шатны шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

Ус ашиглуулагчийг төлөөлж:

Онон-Улз голын сав газрын захиргааны
Уул уурхай, эрчим хүчний ус ашиглалтын
асуудал хариуцсан мэргэжилтэн

.... **И.Алтмаа**

Холбоо барих утас: 88184457

И-мэйл хаяг: altmaa916@gmail.com

Ус ашиглагчийг төлөөлж:

“Эм Би Эм Эс”ХХК-ийн
Уурхайн дарга

.... **Д.Даваажаргал**

Холбоо барих утас: 99128056

И-мэйл

davaajargalorkhoo0319@gmail.com хаяг

АХУЙН ХЭРЭГЛЭЭНИЙ УС АШИГЛАХ ГЭРЭЭ

2025оны 04 сарын 21

Дугаар 03

Баяндун сум

Нэг. Ерөнхий зүйл

Төсвийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйл 23. 8. 9 дэх заалт, Усны тухай хуулийн 28. 6, 29. 1. 31, 1 дэхь заалт, Сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2018 оны 07 дугаар сарын 18-ны өдрийн 9 дүгээр хуралдааны 04 дүгээр тогтоол Онон улз голын сав газрын Захиргааны дүгнэлтийг тус тус үндэслэн:

Ус ашиглуулагчийг төлөөлж

Баяндун сумын байгаль хамгаалагч Т.Ганбаатар

Ус ашиглагчийг төлөөлж "ЭМ БИ ЭМ ЭС"-ыг У.Энхбилэг

Хоёр. Гэрээний гол нөхцөл

2.1. Ус ашиглах гэрээ

2.2. Сум хариуцсан татварын байцаагч Оюунтүлхүүр утас 99251207 залгаж эрх үүсгэж төлбөр төлөх

2.2.1. унд-ахуй, нэг литр бүрийн үнэ 5 төгрөг

Хүний тоо 20 хэмжээ 540000 литр үнэ 2700000 төгрөг

2.4. Усны эх үүсвэрийн байршил: Цагаан чулуут

Гурав. Талуудын эрх, үүрэг

Гэрээ байгуулагч талууд нь Усны тухай хуулийн 7.5, 10.1.18, 13.1.1, 13.1.5, 18.1.4, 19.1.2, 19.1.4, 26.1, 30.1, 30.2, 31.1-д заасан эрх эдлэж, үүрэг хүлээнэ.

Дөрөв. Бусад

4.1. Гэрээ нь талууд гарын үсэг зурж, тамга, тэмдэг дарж баталгаажуулсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болно.

4.2. Ус ашиглуулах дүгнэлт, ус ашиглах зөвшөөрөл, хаягдал усны талаарх дүгнэлт, хаягдал ус зайлуулах зөвшөөрөл нь гэрээний салшгүй хэсэг байна.

4.3. Гэрээний биелэлтийг жил бүр дүгнэж, тэмдэглэл үйлдэнэ.

4.4. Талуудын тохиролцооноор гэрээнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болох ба бичгээр үйлдэнэ.

4.5. Гэрээг дор дурдсан үндэслэлээр хугацаанаас нь өмнө цуцалж болно.

4.5.1. ашиглаж байгаа усны эх үүсвэр тусгай хэрэгцээнд шилжсэн;

4.5.2. аль нэг тал татан буугдсан бол.

4.6. Талуудын хооронд үүссэн маргааныг эвийн журмаар шийдвэрлэхийг эрхэмлэх бөгөөд эс зөвшөөрвөл холбогдох шатны шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН:

Ус ашиглуулагчийг төлөөлж:

Баяндун сумын байгаль хамгаалагч

Т.Ганбаатар

Утасны дугаар 89851193

Ус ашиглагчийг төлөөлж:

"ЭМ БИ ЭМ ЭС" ХХК-ыг төлөөлж

У.Энхбилэг

Утасны дугаар 99044128

ХАЯГДАЛ УСНЫ ДҮГНЭЛТ

2025 оны 06 -р
сарын 27 -ны өдөр

Дугаар Е-2506-000009

Улаанбаатар хот Утас:
265528, 265578

Нэг. Ерөнхий мэдээлэл

1.1. Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр, утас факс, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар:

Оноосон нэр:	Эм Би Эм Эс
Улсын бүртгэлийн дугаар:	
Регистрийн дугаар:	6792898
Захирал:	Энхбилэг
Холбоо барих дугаар:	88002000

1.2. Төслийн нэр, байршил:

Төслийн нэр:	Алтны шороон орд
Үйлдвэрлэл үйлчилгээний зориулалт:	
Байршил:	Дорнод, Баяндун, 1-р баг, Түргэн
Дэлгэрэнгүй хаяг:	Дорнод, Баяндун, 1-р баг, Түргэн, Зориг сангийн байр 04 тоот
Харьяалагдах сав газар:	Улз голын сав газар

Хоёр. Хаягдал усны талаарх мэдээлэл

2.1. Хаягдал ус хаях цэгийн байршил, цэвэрлэгээний арга, түвшин

Хаягдал ус нийлүүлэх хэлбэр:	Байгальд нийлүүлэх
Нийлүүлж буй хаягдал усны төрөл:	
Нэмэлт тайлбар:	2024 оны 09 дугаар сарын 15-ны өдрөөс 11 дүгээр сарын 15 хүртэл үйл ажиллагаа явуулсан.

2.2. Хаягдал усны хэмжээ

Хаягдал ус нийлүүлэх байгууламж	Хүчин чадал	Хаягдал усны төрөл	Хаягдал ус хаях зайлуулах цэг	Нийлүүлэлт	Цэвэрлэгээний арга	Тайлбар
Унд ахуйн хаягдал ус	0	[Унд ахуйн хаягдал ус]	Хаягдлын санд		Механик аргаар	2079 м3/жил
Технологийн хаягдал ус	25,000 м3 эзлэхүүнтэй.	[Технологийн хаягдал ус]	Хаягдлын санд		Механик аргаар	105228 м3/жил
Эргүүлэн	25,000 м3	[Эргүүлэн	Хаягдлын		Механик аргаар	245532 м3/жил

Хаягдал ус нийлүүлэх байгууламж	Хүчин чадал	Хаягдал усны төрөл	Хаягдал ус хаях зайлуулах цэг	Нийлүүлэлт Цэвэрлэгээний арга	Тайлбар
ашиглах хаягдал ус	эзлэхүүнтэй.	ашигласан хаягдал ус]	санд		

2.3. Хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээ, төрөл

2024 он

Лабораторийн шинжилгээний дүнгээр тооцсон бохирдуулах бодисын хэмжээ

Стандарт: S_MNS4943

Шижилгээний давтамж: 0

№	Бохирдуулах бодисын төрөл	ЗДХ, (мг/л)	Хаягдал усны холимог дээж дэх бохирдуулах бодисын дундаж агууламж, (мг/л)	ЗДХ-ээс дахин хэтэрсэн агууламж	Нөхөн төлбөр тооцох шатлан өсгөх хэлбэр
---	---------------------------	-------------	---	---------------------------------	---

Жишиг хэмжээгээр тооцсон бохирдуулах бодисын хэмжээ

№	Үйл ажиллагаа	ЗДХ, (мг/л)
1	Нийгмийн үйлчилгээ болон бусад	
2	Үйлдвэрлэл	
3	Үйлчилгээ	

Зочид буудал, Жуулчны бааз, Ажилчдын тосгон

1.5

2024 он

Лабораторийн шинжилгээний дүнгээр тооцсон бохирдуулах бодисын хэмжээ

Стандарт: S_MNS4943

Шижилгээний давтамж: 0

№	Бохирдуулах бодисын төрөл	ЗДХ, (мг/л)	Хаягдал усны холимог дээж дэх бохирдуулах бодисын дундаж агууламж, (мг/л)	ЗДХ-ээс дахин хэтэрсэн агууламж	Нөхөн төлбөр тооцох шатлан өсгөх хэлбэр
---	---------------------------	-------------	---	---------------------------------	---

Жишиг хэмжээгээр тооцсон бохирдуулах бодисын хэмжээ

№	Үйл ажиллагаа	ЗДХ, (мг/л)
1	Нийгмийн үйлчилгээ болон бусад	
2	Үйлдвэрлэл	
	Бусад үйлдвэрлэл	0.8
3	Үйлчилгээ	

2024 он

Лабораторийн шинжилгээний дүнгээр тооцсон бохирдуулах бодисын хэмжээ

Стандарт: S_MNS4943

Шижилгээний давтамж: 0

№	Бохирдуулах бодисын төрөл	ЗДХ, (мг/л)	Хаягдал усны холимог	ЗДХ-ээс дахин	Нөхөн төлбөр
---	---------------------------	-------------	----------------------	---------------	--------------

төрөл

дээж дэх бохирдуулах
бодисын дундаж агууламж,
(мг/л)

хэтэрсэн агууламж

тооцох шатлан
есгөх хэлбэр

Жишиг хэмжээгээр тооцсон бохирдуулах бодисын хэмжээ

№	Үйл ажиллагаа	ЗДХ, (мг/л)
1	Нийгмийн үйлчилгээ болон бусад	
2	Үйлдвэрлэл	
	Бусад үйлдвэрлэл	0.8
3	Үйлчилгээ	

Гурав. Ус бохирдуулсны төлбөрийн хэмжээ

3.1. Ус бохирдуулсны төлбөр тооцсон үндэслэл

Ус бохирдуулсны төлбөрийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 баталсан “Ус бохирдуулсны төлбөрийн хэмжээ”, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Сангийн сайдын 2021 оны А-406/226 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан “Хаягдал усны эзлэхүүн, бохирдуулах бодисын агууламжийг үндэслэн хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээг тогтоох журам, тооцоолох аргачлал”

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Барилга, хот байгуулалтын сайдын 2019 оны А-816/218 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан “Хаягдал усанд агуулагдах бохирдуулах бодисын жишиг хэмжээ”

3.2. Ус бохирдуулсны төлбөрийн тооцоо

Огноо	Улирал	Хаягдал усны төрөл	Тооцсон хаягдал усны хэмжээ	Төлбөр, тооцоо, ₮	Чөлөөлөлт дүн, ₮	Хөнгөлөлтийн дүн, ₮	Нийт төлбөр зохих дүн, ₮
2024	-	Унд ахуйн хаягдал ус	2,079.00	155,925.00	0.00	0.00	155,925.00
2024	-	Нөхөн сэлбэлтээр авсан технологи	105,228.00	4,209,120.00	0.00	0.00	4,209,120.00
2024	-	Эргүүлэн ашигласан технологи	245,532.00	9,821,280.00	9,821,280.00	0.00	0.00
Нийт				14,186,325.00	9,821,280.00	0.00	4,365,045.00

Дөрөв. Тавигдах шаардлага

-Усны тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.13 дахь заалт, 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь хэсэгт заасны дагуу сав газрын захиргаанаас авсан “Хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрлийн бичиг”, “Ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээ”-г дүгнүүлж, сунгуулах;

-Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын 2013 оны А-156 дугаар тушаалаар баталсан “Ус ашиглалт, хэрэглээг тоолууржуулах журам”-ын 2.1.4, 3.6.1 дэх заалтын дагуу хаягдал усны шугам дээр тоолуур суурилуулах;

-Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд, Сангийн сайдын 2021 оны А-406/226 тоот хамтарсан тушаалаар баталсан “Хаягдал усны эзлэхүүн, бохирдуулах бодисын агууламжийг үндэслэн хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээг тооцоолох аргачлал”-ын хүснэгт №2-д заасан хаягдал усанд тодорхойлох үзүүлэлтүүдийг бүрэн шинжлүүлээгүй тохиолдолд бохирдуулах бодисыг жишиг хэмжээгээр авч тооцно;

-Улирал бүр хоёроос доошгүй хаягдал усны сорьц авч, өөрийн зардлаар байгаль орчны шинжилгээний лаборатори болон

- хөндлөнгийн лабораториор шинжилгээ хийлгэж, хариу дүнг Усны газарт улирал бүрийн сүүлийн сарын 15-ны дотор ирүүлэх;
- Унд ахуйн бохир усыг бага оврын цэвэрлэх байгууламж суурилуулан “Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015” стандартын шаардлагыг хангасан хаягдал усыг хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэх, стандартаас давсан бол Усны тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны А/635 дугаар тушаалаар баталсан “Ус бохирдуулсны нөхөн төлбөрийг шатлан өсгөх хэлбэрээр ногдуулах журам”-ын дагуу нөхөн төлбөр ногдуулахыг анхаарах;
- Ус бохирдуулсны төлбөрийг улирал бүр тооцуулах, хүсэлтийг ewater.mn цахим системээр ирүүлэх;
- Ус бохирдуулсны төлбөрийг дараа улирлын эхний сарын 20-ны өдрийн дотор харьяалах татварын албанд төлөх;
- Усны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.4 дэх хэсэгт заасны дагуу жил бүр ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулах;

Боловсруулсан:

УСНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЭЛТЭС

Б.Болор-Эрдэнэ

Боловсруулсан огноо:

2025.06.25

МОНГОЛЫН ТАТВАРЫН АЛБА

ТАТВАР ТӨЛСӨН БАРИМТ № - 3250801824887

ТТД / Регистр: 31200623579 / 6792898

Татвар төлөгчийн нэр: Эм Би Эм Эс

Татварын төрөл: 01030722 - Ус бохирдуулсны төлбөр

Харьяалах татварын алба: Дорнод / Баяндун

Төлсөн дүн: 4,365,045.00 ₮

Гүйлгээний огноо: 2025-08-28 15:34:58.0

Гүйлгээний утга: [3250801824887; 31200623579; 6792898; null; Эм Би Эм Эс; 99019755; 5304943648; ХАТАГТАЙ ЧОГСОМ БАЯРМАА];5000 99999;99019755

Татварын данс: ТЕГ.Ус бохирдуулсны төлбөр - 100900000417

Төлөлтийн хэлбэр: ХААН банк

УС ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ЛАБОРАТОРИ

Дорнод аймаг Хэрлэн сум 11 дүгээр баг
Утас: 7058-3087, 70583178
E-mail хаяг: dornodboshl@gmail.com

Сорьцын дугаар: 2025/71-73

Дээж ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас : "ЭМ БИ ЭМ ЭС" ХХК
Дээж авсан хүний нэр, албан тушаал : Лабораторийн инженер Ж.Гэрэлтуяа
Дээжийн тоо, төрөл : 3 агаар
Шинжилгээний аргын стандарт : MNS 0017-2-5-12:2021
Дээж авсан цэг : Баян дун сум уурхайн ашиглалтын талбайгаас
Дээж авсан огноо : 2025.06.25
Шинжилсэн огноо : 2025.06.27
Шинжилгээ хийсэн албан тушаалтан : 03
Хуудасны тоо : 1/1

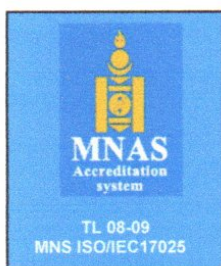
ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

№	Агаарын сорьц авсан цэгийн нэр	Сорьц авсан цаг	Агаарын даралт	Агаарын температур	Хүхэрлэг хий
			гПа	°C	мкг/м ³
71	Ашиглалтын талбай-7	14:35	922.7	34.5	53
72	Ашиглалтын талбай-8	15:50	922.0	34.7	32
73	Ашиглалтын талбай-9	16:20	921.9	34.3	35
СТАНДАРТ MNS 4585:2025					450

ХЯНАЖ БАТАЛГААЖУУЛСАН ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ЭРХЛЭГЧ *Ж.Гэрэлтуяа* Б.ГҮНЧИНСҮРЭН

Хуулбарлан хэрэглэхийг хориглоно
сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн дээжид хүчинтэй

УС ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ЛАБОРАТОРИ

Дорнод аймаг Хэрлэн сум 11 дүгээр баг
Утас: 7058-3087, 70583178
E-mail хаяг: dornodboshi@gmail.com

Сорьцын дугаар: 2025/71-73

Дээж ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас	: "ЭМ БИ ЭМ ЭС" ХХК
Дээж авсан хүний нэр, албан тушаал	: Лабораторийн инженер Ж.Гэрэлтуяа
Дээжийн тоо, төрөл	: 3 агаар
Шинжилгээний аргын стандарт	: MNS 0017-2-5-11:2021
Дээж авсан цэг	: Баян дун сум уурхайн ашиглалтын талбайгаас
Дээж авсан огноо	: 2025.06.25
Шинжилсэн огноо	: 2025.06.27
Шинжилгээ хийсэн албан тушаалтан	: 03
Хуудасны тоо	: 1/1

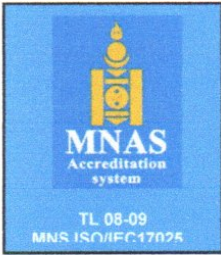
ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

№	Агаарын сорьц авсан цэгийн нэр	Сорьц авсан цаг	Агаарын даралт	Агаарын температур	Азотын давхар исэл
			гПа	°C	мкг/м ³
71	Ашиглалтын талбай-7	14:35	922.7	34.5	27
72	Ашиглалтын талбай-8	15:50	922.0	34.7	27
73	Ашиглалтын талбай-9	16:20	921.9	34.3	47
СТАНДАРТ MNS 4585:2025					200

ХЯНАЖ БАТАЛГААЖУУЛСАН
ЛАБОРАТОРИЙН ЭРХЛЭГЧ *Б.ГҮНЧИНСҮРЭН*

Хуулбарлан хэрэглэхийг хориглоно
сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн дээжид хүчинтэй

УС ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ЛАБОРАТОРИ

Дорнод аймаг Хэрлэн сум 11 дүгээр баг
Утас: 7058-3087, 70583178
E-mail хаяг: dornodboshl@gmail.com

Сорьцын дугаар: 2025/71-73

Дээж ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас	: "ЭМ БИ ЭМ ЭС" ХХК
Дээж авсан хүний нэр, албан тушаал	: Лабораторийн инженер Ж.Гэрэлтуяа
Дээжийн тоо, төрөл	: 3 тоос
Шинжилгээний аргын стандарт	: DUSTRAK85-33
Дээж авсан цэг	: Баян дун сум уурхайн ашиглалтын талбайгаас
Дээж авсан огноо	: 2025.06.25
Шинжилгээ хийсэн албан тушаалтан	: 03
Хуудасны тоо	: 1/1

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

№	Агаарын сорьц авсан цэгийн нэр	Сорьц авсан цаг	Агаарын даралт	Агаарын температур	Нийт тоосонцор
			гПа	°C	мкг/м ³
71	Ашиглалтын талбай-7	14:35	922.7	34.5	300
72	Ашиглалтын талбай-8	15:50	922.0	34.7	330
73	Ашиглалтын талбай-9	16:20	921.9	34.3	370
СТАНДАРТ MNS 4585:2025					500

ХЯНАЖ БАТАЛГААЖУУЛСАН ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ЭРХЛЭГЧ Б.ГҮНЧИНСҮРЭН

Хуулбарлан хэрэглэхийг хориглоно
сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн дээжид хүчинтэй

ИГТЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

ЗАХИАЛГА №: 2025/1003

ЗАХИАЛГАЧИЙН НЭР: ЭМ БИ ЭМ ЭС ХХК

ДЭЭЖИЙН ТӨРӨЛ, ТОО:

Хөрс, 3

№	ЛАБОРАТОРИЙН ДУГААР	ДЭЭЖИЙН ДУГААР	ДЭЭЖИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ	ЭЛЕМЕНТ, %										ЭЛЕМЕНТ, мг/кг									
				Na	Ca	Mg	K	Fe _{снг}	As	Ba*	Be	Bi	Cd	Co	Cr	Cu	La	Li	Mn	Mo	Ni	P	Pb
1	Д-6325	1	ХӨРС	2.16	1.09	0.65	2.87	2.04	<5.0	779.6	2.08	<10.0	<1.0	11.13	57.68	19.06	15.37	24.11	477.8	<5.0	20.88	429	14.69
2	Д-6326	2		2.55	1.29	0.86	2.92	2.29	17.11	653.3	2.38	<10.0	<1.0	13.47	62.64	42.45	13.64	37.40	437.9	<5.0	30.00	449	16.60
3	Д-6327	3		2.80	2.39	1.78	2.43	2.81	14.42	712.2	1.92	<10.0	<1.0	19.68	142.28	49.13	18.94	34.61	699.0	<5.0	43.64	474	11.72
MNSS850.2019				-	-	-	-	-	20.00	-	-	-	3.00	50.00	150.0	100.0	-	-	-	5.00	150.0	-	100.0

№	ЛАБОРАТОРИЙН ДУГААР	ДЭЭЖИЙН ДУГААР	ДЭЭЖИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ	ЭЛЕМЕНТ, мг/кг																				
				Sb	Se	Sr*	Ti	V	Y	Zn	Zr*	Co	Cr	Cu	La	Li	Mn	Mo	Ni	P	Pb			
1	Д-6325	1	ХӨРС	<10.0	<5.0	354.6	2348	55.7	10.25	36.7	37.6	50.00	150.0	100.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	Д-6326	2		<10.0	<5.0	309.6	3019	69.9	10.80	58.6	50.7	50.00	150.0	100.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Д-6327	3		<10.0	5.86	605.0	2964	94.7	12.95	61.4	40.0	50.00	150.0	100.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MNSS850.2019				10.00	800.0	-	150.0	-	300.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Чанарын менежер:

Д. Пүрэвжаргал

Тайлбар: *-Бүрэн задрахгүй, /Хавьс тоон утга/

Шинжлэгэнд оруулсан дээжийн /Бөмбөг хуртгал хугацаагаар хадгална

Сорилтын үр дүн зөвхөн тухайн дээжинд хамарна. Дээжлэлийн талгарх асуудлыг манай лаборатори харлуулахгүй болно.

ХУЛЭЭН АВСАН ОГНОО: 2025.07.04

ДЭЭЖ БОЛОВСРУУЛАЛТ: хийгдсэн.

ШИНЖИЛСЭН ОГНОО: 2025.07.09

ХУУДАСНЫ ТОО: 1

Хамтран ажилласан танд талархиа.

ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ГАЗАР
БАЙГАЛЬ ОРЧИН ХЭМЖИЛ ЗҮЙН ТӨВ ЛАБОРАТОРИ

17043, Үйлдвэр 2-4, Чингисийн өргөн чөлөө гудамж, Хан-Уул дүүрэг, 20-р хороо, Улаанбаатар хот

Утас: 11-341818 И-мэйл: bohzi@gmail.com

СОРИЛТЫН ДҮН

Дугаар он/№

Сорьц ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас

Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал

Сорьцын тоо, төрөл

Сорьц авсан огноо

Сорьцын тодорхойлолт

Шинжилгээний аргын стандарт

Шинжилсэн огноо

Хуудасны тоо

Үр дүн

: 2025/367-370

: "Эм Би Эм Эс" ХХК

: 88055177

: 3 хөрсний сорьц

: 2025.07.05

: Улаанбаатар-СБД 2-р хороо Твин тауэр

: MNS 3310:1991

: 2025.07.21

: 1/1

№	Сорьц авсан цэгийн нэр	pH	Ялзмаг %	Аммоний азот (NH ₄ -N) мг/кг	Нитратын азот (NO ₃ -N) мг/кг	Фосфор (P ₂ O ₅) мг/кг	Сульфат (SO ₄) мг/кг
1	Жалга-8	7.94	1.0	12.5	2.5	3.5	14.9
2	Жалга-7	6.74	1.6	10.2	0.8	3.8	17.4
3	Жалга-9	7.94	2.5	27.2	4.0	2.5	34.8

Шинжилгээ гүйцэтгэсэн:

Хянаж баталгаажуулсан:

Шинжээч У.Болгорчимэг

Ахлах шинжээч Б.Алтантуяа

Хуулбарлан хэрэглэхийг хориглоно.
Сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн сорьцонд хүчинтэй.

**УС, ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ЛАБОРАТОРИ**

Дорнод аймаг Хэрлэн сум 11 дүгээр баг
Утас: 7058-3087, 70583178
E-mail хаяг: dornodboshi@gmail.com

Сорьцын дугаар: 2025/36

Дээж ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас	: "ЭМ БИ ЭМ ЭС" ХХК
Дээж авсан цэг	: Карьерын ус
Дээж авсан хүний нэр, албан тушаал	: Лабораторийн инженер Ж.Гэрэлтуяа
Дээжийн тоо, төрөл	: 1 ус
Дээж авсан огноо	: 2025.06.25
Шинжилгээ хийж дууссан огноо	: 2025.07.17
Шинжилгээ хийсэн албан тушаалтан	: 03
Хуудасны тоо	: 1/1

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

д/д	Шинжилгээ хийсэн элементүүд	Нэгж	Үр дүн	MNS 6148:2010
1	Усны температур	T ^o c	-	
2	Устөрөгчийн илтгэгч-pH		7.58	6.5-8.5
3	Усны булингар	FNU	-	
4	Перманганат	мгО/л	3.1	
5	Жинлэгдэгч бодис	мг/л	30.0	
6	Кальци		41.7	
7	Магни		23.8	
8	Хлорид		4.3	350
9	Сульфат		58.5	500
10	Гидрокарбонат		239.1	
11	Аммони /NH ₄ ⁺ /		0.29	3.0
12	Нитрит /NO ₂ ⁻ /		0.071	1.0
13	Нитрат /NO ₃ ⁻ /		7.95	50.0
14	Фосфат /PO ₄ ³⁻ /		0.010	3.5
15	Фтор		0.67	1.5
16	Төмөр /нийт/		0.08	0.30
17	Хатуулаг	мг-экв	4.04	
18	Цахилгаан дамжуулах чанар-ЕС	μS/cm	538.0	

ХЯНАЖ БАТАЛГААЖУУЛСАН: ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ЭРХЛЭГЧ *Г.Ганзориг* Б.ГҮНЧИНСҮРЭН

Хуулбарлан хэрэглэхийг хориглоно
Сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн дээжинд хүчинтэй

УС, ЦАГ УУР, ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ
ЛАБОРАТОРИ

Дорнод аймаг Хэрлэн сум 11 дүгээр баг
Утас: 7058-3087, 70583178
E-mail хаяг: dornodboshi@gmail.com

Сорьцын дугаар: 2025/37

Дээж ирүүлсэн газрын нэр, хаяг, утас : "ЭМ БИ ЭМ ЭС" ХХК
Дээж авсан цэг : Худгийн ус
Дээж авсан хүний нэр, албан тушаал : Лабораторийн инженер Ж.Гэрэлтуяа
Дээжийн тоо, төрөл : 1 ус
Дээж авсан огноо : 2025.06.25
Шинжилгээ хийж дууссан огноо : 2025.07.17
Шинжилгээ хийсэн албан тушаалтан : 03
Хуудасны тоо : 1/1

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН СОРИЛТЫН ДҮН

д/д	Шинжилгээ хийсэн элементүүд	Нэгж	Үр дүн	MNS 0900:2018
1	Усны температур	Т ⁰ с	-	20.0
2	Устөрөгчийн илтгэгч-рН		7.66	6.5-8.5
3	Усны булингар	FNU	-	5.0
4	Перманганат	мгО/л	1.9	
5	Жинлэгдэгч бодис		6.8	
6	Кальци		64.9	100
7	Магни		23.8	30
8	Хлорид		6.4	350
9	Сульфат		56.3	500
10	Гидрокарбонат		302.6	
11	Аммони /NH ₄ ⁺ /	мг/л	0.25	1.5
12	Нитрит /NO ₂ ⁻ /		0.065	1.0
13	Нитрат /NO ₃ ⁻ /		0.94	50.0
14	Фосфат, /PO ₄ ³⁻ /		0.008	3.5
15	Фтор		0.58	0.7-1.5
16	Төмөр /нийт/		0.07	0.3
17	Хатуулаг	мг-экв	5.20	7.0
18	Цахилгаан дамжуулах чанар-ЕС	мСм/см	0.7	1.0

ХЯНАЖ БАТАЛГААЖУУЛСАН ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ЭРХЛЭГЧ *[Signature]* Б.ГҮНЧИНСҮРЭН

Хуулбарлан хэрэглэхийг хориглоно
Сорилтын дүн нь зөвхөн шинжилсэн дээжинд хүчинтэй

**А. УУЛ УУРХАЙН ОЛБОРЛОХ БОЛОН ГАЗРЫН ТОС, УЛАМЖЛАЛТ БУС
ГАЗРЫН ТОС, ЦАЦРАГ ИДЭВХТ АШИГТ МАЛТМАЛЫН ХАЙГУУЛЫН
ТӨСЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ХЯНАЛТЫН ХУУДАС**

Хянасан огноо	Шинжээч бөглөнө
Хянасан мэргэжилтний хувийн дугаар	Шинжээч бөглөнө
Дүгнэлт	
Шийдвэрийн төсөл	Шинжээч бөглөнө
Ололт, амжилттай тал	Шинжээч бөглөнө
Дутагдалтай сул тал	Шинжээч бөглөнө
Шаардлага	Шинжээч бөглөнө

**НЭГ. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД, ТӨСЛИЙН ТУХАЙ ТОВЧ
МЭДЭЭЛЭЛ**

Байгууллагын нууцын тухай хуулийн 6.1 болон 6.2-ыг үндэслэн дагуу тухайн төслийн хуулийн этгээд мэдээллийн төрлийн харгалзах мөр, багананд мэдээллийг товч хэлбэрээр үнэн зөв оруулах.

Тухайн төсөлд хамаарахгүй хэсгийг “*хамааралгүй*” гэж бөглөх.

1.2.7 дахь хаалтын дараах зориулалт гэдэгт уурхайн хаалтын дараа нөхөн сэргээсэн газрыг бэлчээр, газар тариалан, агуулах, олон нийтэд зориулсан үйлдвэр, үйлчилгээ гэх мэт тухайн газрыг эдийн засгийн эргэлтэнд оруулахаар төлөвлөж буй бол орон нутагтай урьдчилан тохиролцсон чиглэлийг оруулах.

№	МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨРӨЛ	МЭДЭЭЛЭЛ ОРУУЛАХ БАГАНА
1.1	Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр	Эм Би Эм Эс ХХК
	Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн дугаар	9011834161
	Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл	Уул уурхайн чиглэлээр зөвлөгөө өгөх, Авто машин засвар үйлчилгээ
	Аж ахуйн нэгжийн харьяаллын хаяг	Улаанбаатар, Сүхбаатар, 1-р хороо, энхтайвны өргөн чөлөө, Зориг сангийн байр 04 тоот
	Захирлын нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Э. Тодбаяр 88002000
	Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Г. Мөнхзул 99965847
1.2	1. Төслийн нэр	Цагаан чулуут худаг, цагаан чулуут хоолойн дунд байрлах 1-12 дугаартай жалгууд дахь алтны шороон ордыг ил аргаар ашиглах төсөл
	2. Төслийн харьяаллын байршил	Дорнод аймаг Баяндун сум

3. Төслийн ангилал: а. нүүрс, алт, жонш, төмрийн хүдэр гэх мэт б. ил уурхай, далд уурхай, шороон орд в. баяжуулах үйлдвэр	Алт Ил уурхай Гравитаци
4. Төсөл эхэлсэн огноо	2024
5. Төсөл хэрэгжих хугацаа	1 жил
6. Уурхайн хаалт эхлэх огноо	Батлагдсан нөөцийг ашиглаж дуусаагүй.
7. Хаалтын дараах зориулалт	Одоогоор тодорхойгүй
8. ТЭЗҮ баталсан огноо	2024
9. Урьд оны бүтээгдэхүүний нийт хэмжээ /дундаж/	-
10. Ажилчдын тоо	20
11. Тухайн жилийн ажлын ерөнхий төлөвлөгөө	Хөрс хуулалт, олборлолт, элс угаан баяжуулалт, борлуулалт
12. Тухайн төсөлд хамаарах дэд бүтэц	
○ замын урт, эхлэл, төгсгөлийн цэг, чиглэл	Гадаад тээвэр шаардлагагүй.
○ шатахуун түгээгүүрийн тоо	
○ шатахууны агуулахын агууламжийн хэмжээ	
○ тэслэх, дэлбэлэх бодисын үйлдвэрийн хүчин чадал гэх мэт	хамааралгүй

ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР ОЛГОГДДОГ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ, ДҮГНЭЛТ, ЛАВЛАГААНЫ ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай 2.3-ыг үндэслэн хуулийн этгээд тусгай зөвшөөрөлтэй холбогдох доорх мэдээллийг үнэн зөв оруулах.

Тусгай зөвшөөрөл, ашигт малтмалын нөөц, ТЭЗҮ баталсан хуулийн этгээд, дугаар, огноог оруулах

Доорх хүснэгтийн 2.1.9, 2.1.10-т тусгагдсан холбогдох 7 материалын хуулбарыг байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд зайлшгүй хавсаргах. Мэдээлэл оруулах багананд хавсралтын нэрийг оруулах.

№	МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨРӨЛ	МЭДЭЭЛЭЛ ОРУУЛАХ БАГАНА
2.1	1. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /ашигт малтмал/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа Талбай	Алтны шороон орд MV-022679 2053-10-19 738.42 га

2. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /химийн бодис ашиглах/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа		Химийн бодис ашиглахгүй	
3. Химийн бодисын агуулахад хийсэн мэргэжлийн хяналтын газрын тодорхойлолт		-	
4. Галын дүгнэлтийн огноо, дугаар			
5. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд		2023-09-29 /БОАЖЯ/	
6. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд		2024-07-05 /БОАЖЯ/	
7. Ус ашиглалтын дүгнэлтийн огноо		2025-05-29 /ЗГХА, Усны газар/	
8. Тухайн жилийн уулын ажлын батлагдсан төлөвлөгөөний огноо		2025 он	
9. Батлагдсан уулын ажлын төлөвлөгөөний 1.1, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11 дэх маягтыг хавсаргах		Маягтуудыг хавсаргасан болно.	
10. Нөхөн сэргээлт	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	тайлант онд гүйцэтгэсэн	4.99
		төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	-
	Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	тайлант онд гүйцэтгэсэн	1.8
		төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	-
11. ТХГН-ын тухай хууль, гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулиар тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хилийн заагтай давахцсан эсэхийг тодорхойлсон лавлагааг хавсаргах		Давхцалгүй, лавлагааг хавсаргав.	

ГУРАВ. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛ, ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дүгээр сарын 29-ний өдрийн А-618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-ын 2 дугаар хавсралтанд тусгагдсан тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний агуулгад заасны дагуу химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хэсгээс холбогдох мэдээллийг доорх хүснэгтэд оруулах

Тухайн жилд олон төрлийн химийн бодис ашиглахаар бол байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд химийн бодисын хор, аюул, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар хавсралтаар оруулж, доорх хүснэгтийн 3.1.1-д хавсралтын нэрийг дурдах (хэмжих нэгжийг дурдсан байх шаардлагатай)

Химийн бодисын эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөнд дараах мэдээллийг бүрэн тусгасан тохиолдолд 3.1.2-ын мэдээлэл оруулах хэсэгт “хангалттай” гэсэн дүгнэлтийг оруулна.

№	МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨРӨЛ	МЭДЭЭЛЭЛ ОРУУЛАХ ХЭСЭГ
3.1	1. Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр, хэмжээ /хэмжих нэгж/	хамааралгүй
	2. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө - урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ - эрсдлийн үед авах арга хэмжээ - учруулсан хор уршгийг зайлуулах, бууруулах арга хэмжээ - хохирлын нөхөн төлбөрийг тооцох арга хэмжээ	хамааралгүй
3.2	1. Шатах тослох материалын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	✓ Дизель түлш хэрэглэнэ.
	2. Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	✓ Ашиглахгүй
3.3.	1. Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/ • Ахуйн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Аюултай хог хаягдал	
	2. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	600,000 төгрөг

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

Доорх хүснэгтийн 4.1.2 - 4.1.7 –д тусгагдсан тухайн жилийн арга хэмжээний төсвийн нийлбэр нь 4.1.1 –д тусгагдана.

№	МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨРӨЛ	МЭДЭЭЛЭЛ ОРУУЛАХ ХЭСЭГ
4.1	1. Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв	28,840,000
	2. Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төсөв	1,497,000
	3. Нөхөн сэргээх арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	15,500,000
	4. Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний төсөв	10,000,000
	5. Тэрбум мод тарих арга хэмжээний төсөв	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд төсөвлөсөн
	6. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний төсөв	888,000
	7. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төсөв	2,000,000
	8. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний төсөв	450,000
	9. Тухайн жилийн орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт төсөв	355,000

ТАВ. МЕТА МЭДЭЭЛЭЛ

Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 39.1.7-д заасныг үндэслэн төсөл хэрэгжүүлэгчээс доорх хүснэгтэнд тусгагдсан төслийн дэд бүтэц, нөхөн сэргээх, дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээний цар хүрээ, орчны хяналт шинжилгээний цэгэн мэдээллийг тусгасан мета мэдээллийг байгаль орчны мэдээллийн санд оруулна.

Доорх хүснэгтийн мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах баганыг шинжээч бөглөнө.

№	МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨРӨЛ	МЭДЭЭЛЛИЙГ БҮРЭН ТУСГАСАН ЭСЭХИЙГ ШАЛГАХ ХЭСЭГ
5.1	Зурган мэдээлэлд тусгах мэдээлэл	Шинжээч бөглөнө.
	1. Тосгон	Шинжээч бөглөнө.
	2. Хог хаягдлын цэгийн байршил	Шинжээч бөглөнө.
	3. Аюултай хог хаягдлын агуулахын байршил	Шинжээч бөглөнө.
	4. Хаягдлын далан	Шинжээч бөглөнө.
	5. Химийн бодисын агуулахын байршил	Шинжээч бөглөнө.
	6. Орчны хяналт шинжилгээний дээж авах	Шинжээч бөглөнө.
	7. Хяналтын цэгийн байршил	Шинжээч бөглөнө.
	8. Тухайн жилд хуулах хөрс	Шинжээч бөглөнө.
	9. Гадаад, дотоод овоолго	Шинжээч бөглөнө.
	10. Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай	Шинжээч бөглөнө.
	11. Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай	Шинжээч бөглөнө.
	12. Гүний худгийн байршил	Шинжээч бөглөнө.
13. Дүйцүүлэн хамгаалал хийх газрын байршил	Шинжээч бөглөнө.	

ЗУРГАА. ТУХАЙН ЖИЛИЙН АРГА ХЭМЖЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсгээс доорх хүснэгтийн А, Б, В, Г дэх багананд “тодорхойлсон”, “тодорхойлоогүй”, “хамааралгүй” гэсэн 3 төрлийн хариултаас сонгож бөглөх.

Дүгнэлтийг байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нөлөөллийн дүн шинжилгээний хэсэгт Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны мэргэжилтэн дүгнэлт гаргана.

НӨЛӨӨЛЛИЙН АНГИЛАЛ	А. ТООЦСОН ЭСЭХ	Б. НӨЛӨӨЛЛИЙН ЦАР ХҮРЭЭГ ТОДОРХОЙЛСОН ЭСЭХ	В. НӨЛӨӨЛЛИЙН ЭРЧМИЙГ ТОДОРХОЙЛСОН ЭСЭХ	Г. НӨЛӨӨЛЛИЙН ҮРГЭЛЖЛЭХ ХУГАЦААГ ТОДОРХОЙЛСОН ЭСЭХ	ДУГНЭЛТ
6.1 Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Эвдэх • Доройтуулах	Тооцсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.2 Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Нөөцийг бууруулах	Тооцсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	

6.3 Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл • амьдрах орчинг хуваах • амьдрах орчинг доройтуулах • амьдрах орчинг хомсдуулах • нөөцийг бууруулах	Тооцсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.4 Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Тоос	Тооцсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
6.5 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс • Хамгаалах • Нүүлгэн шилжүүлэх	Тооцсон	Тодорхойлсон	Хамааралгүй	Хамааралгүй	

ДОЛОО. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “А” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийн “Б”, “В”, багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэхэд “**тийм**”, “**үгүй**” хариулт өгнө.

Доорх хүснэгтийн “Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан арга хэмжээний шалгуур үзүүлэлт, хэмжих нэгжийг оновчтой тогтоосон эсэхэд Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны мэргэжилтнүүд “**хангалттай**” “**хангалтгүй**” гэсэн дүгнэлт өгнө.

ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ЧИГЛЭЛ	А. ТОО	Б. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ ТОГТООСОН ЭСЭХ	В. ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХЭМЖИХ НЭГЖИЙГ ТОГТООСОН ЭСЭХ	Г. ДҮГНЭЛТ
7.1 Нөлөөллөөс урьдчлан сэргийлэх зайлуулах арга хэмжээ		Тийм	Тийм	
7.2 Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	6	Тийм	Тийм	
7.3 Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ • техникийн/ га эзэлхүүн • биологийн /га	4.8 1.6	Тийм	Тийм	
7.4 Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээ	1	Тийм	Үгүй	
7.5 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах арга хэмжээ	5	Тийм	Тийм	
7.6 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ		Үгүй	Үгүй	

7.7 Байгаль орчны менежментин удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ	4	Тийм	Тийм	
---	---	------	------	--

НАЙМ. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь доорх хүснэгтийг “А, Б, В, Г” багананд байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээг тоогоор илэрхийлэх

ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДЭЭЖ	А. ДЭЭЖ АВАХ ЦЭГИЙН ТОО	Б. ДЭЭЖ АВАХ ЦЭГИЙН БАЙРШИЛ	В. ДАВТАМЖ (УДАА)	Г. ТӨСӨВ (ТӨГ)
1. Хөрс	3	Бохирдсон байх магадлалтай цэгүүд, зогсоол, НС хийсэн талбай	1 удаа	125,000
2. Ус	2	Гүний худаг, Хаягдлын сан	1 удаа	110,000
3. Амьтан	Тусгаагүй			
4. Ургамал	Тусгаагүй			
5. Агаар	2	Төслийн талбайн авто зогсоол, Ухашны салхин доод талд	2 удаа	120,000

Үндэсний статистикийн хорооны даргын 2019 оны А/134 дүгээр тушаалаар зөвшөөрснөөр, Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 09 сарын 19-ны өдрийн А/527 дугаар тушаалаар батлав.

З-БОХ-1.3

**УУЛ УУРХАЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ УЛМААС ЭВДЭРСЭН ГАЗРЫН ҮӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН
2024 ОНЫ ЖИЛИЙН МЭДЭЭ**

1. АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ХАЯГИЙН ХЭСЭГ

Регистрийн дугаар	6	7	9	2	8	9	8
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын нэр	Эм Би Эм Эс ХХК						
Байршил	Нэр			Код			
Аймаг, нийслэл	Дорнод			2	1		
Сум, дүүрэг	Баяндун			0	4		

1. Ашигт малтмалын ашиглалтын үйл ажиллагаа эрхэлж буй аж ахуйн нэгж, байгууллага дараа оны 1 дүгээр сарын 15-ны дотор сум, дүүргийн Засаг даргын тамгын газарт маягтаар ирүүлнэ.

2. Сум, дүүргийн Засаг даргын тамгын газар нь мэдээг хянаж, нэгтгээд 2 дугаар сарын 01-ний дотор аймаг, нийслэлийн Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн газарт цахим хэлбэрээр ирүүлнэ.

2. Аймаг, нийслэлийн байгаль орчны асуудал эрхэлсэн газар нь мэдээг хянаж, нэгтгээд 2 дугаар сарын 15-ны дотор Байгаль орчны мэдээллийн төвд цахим хэлбэрээр ирүүлнэ.

3. Байгаль орчны мэдээллийн төв нь мэдээг хянаад 2 дугаар сарын 25-ны дотор байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нөхөн сэргээлтийн асуудал хариуцсан нэгжид цахим хэлбэрээр ирүүлнэ.

5. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нөхөн сэргээлтийн асуудал хариуцсан нэгж нь мэдээг хянаж, нэгтгээд 3 дугаар сарын 10-ны дотор статистик хариуцсан нэгжид цахимаар болон маягтаар ирүүлнэ.

6. Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын статистик хариуцсан нэгж нь мэдээг хянаж, 3 дугаар сарын 20-ны дотор Үндэсний статистикийн хороонд цахимаар болон маягтаар ирүүлнэ.

2. ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Тусгай зөвшөөрлийн дугаар	М	У	0	2	2	6	7	9
Тусгай зөвшөөрлийн талбай, га	738.42							
Ашиглалт эхэлсэн он, сар, өдөр	2	0	2	4				
Ашигт малтмалын төрөл	Алт							
Ашиглалтын төрөл	Ил уурхай							

3. УУЛ УУРХАЙН АШИГЛАЛТ

Үзүүлэлт	МД	Хэмжих нэгж	Нийт	Тайланд онд (ашиглалт хийсэн)
А	Б	В	1	2
Олборлолтод өртсөн нийт талбай	1	-	х	х
Ашигласан талбай	2	га		хэмжилт хийнэ
	3	мян.м ³		хэмжилт хийнэ
Хаягдал чулуулгийн овоолго	4	га		хэмжилт хийнэ
	5	мян.м ³		хэмжилт хийнэ
Хөрсний овоолго	6	га		хэмжилт хийнэ
	7	мян.м ³		хэмжилт хийнэ
Уул уурхайн дагалдах дэд бүтцийн нөлөөнд эвдэрсэн газар	8	га		хэмжилт хийнэ
Бусад	9	га		хэмжилт хийнэ

4. УУЛ УУРХАЙН НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ

Үзүүлэлт	МД	Хэмжих нэгж	Нийт	Техникийн	Биологийн
А	Б	В	1	2	3
Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд заасан нөхөн сэргээлт хийх нийт талбайн хэмжээ	10	га	6.45	6.45	6.45
	11	мян.м ³			х
Тайланд онд нөхөн сэргээлт хийхээр төлөвлөсөн талбай	12	га	6.4	4.8	1.6
	13	мян.м ³	х	х	х
Нөхөн сэргээлт нийт хийсэн талбай, мөр14 ≥ мөр16, мөр15 ≥ мөр17	14	га	8.67	8.67	1.80
	15	мян.м ³			х
Тайланд онд нөхөн сэргээлт хийсэн талбай	16	га	6.79	4.99	1.80
	17	мян.м ³			х
Нөхөн сэргээлт хийхэд зарцуулсан нийт зардал, мөр18 ≥ мөр19	18	мян.төг	65,500		
Тайланд онд нөхөн сэргээлт хийхэд зарцуулсан зардал	19	мян.төг	15,500		
Байршуулсан нөхөн сэргээлтийн баталгааны нийт мөнгөн хөрөнгө, мөр20 ≥ мөр21	20	мян.төг	28,840	х	х
Тайланд онд байршуулсан нөхөн сэргээлтийн баталгааны мөнгөн хөрөнгө	21	мян.төг	14,420	х	х
Байгаль хамгаалахад зарцуулсан нийт зардал, мөр22 ≥ мөр23	22	мян.төг	95,495.0	х	х
Тайланд онд байгаль хамгаалахад зарцуулсан зардал	23	мян.төг	28,520.0	х	х

ТАМГА

Захирал/Эзэн ..... / Э.Тодбаяр

Нягтлан бодогч ..... /

2025 оны 10 -р сарын 31 -ний өдөр